

UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

Màster en Investigació en Didàctiques Específiques

**LA PILOTA VALENCIANA EN L'ASSIGNATURA
D'EDUCACIÓ FÍSICA EN EDUCACIÓ PRIMÀRIA.
UN ESTUDI EN LES ESCOLES DE LA MARINA ALTA**

Memòria de Treball de Fi de Màster presentada per:

Arnau Caselles Albanell

Tutor:

Daniel Martos García

València, 2020

Agraïments

A Daniel Martos García per la seua ajuda, predisposició i dedicació a l'hora de realitzar aquesta investigació. En tot moment s'ha involucrat i ha estat disponible per a qualsevol qüestió.

A tots els /les mestres d'Educació Física dels col·legis públics de la comarca de la Marina Alta que han participat en aquest estudi, tant empenant els qüestionaris com realitzant les entrevistes. Per tot el temps depositat en col·laborar.

A la meua família per animar-me i donar-me el suport necessari en tot moment.

Moltes gràcies.

ÍNDIX

RESUM.....	1
RESUMEN	2
ABSTRACT	3
1. INTRODUCCIÓ.....	4
2. MARC TEÒRIC	7
2.1. HISTÒRIA DEL JOC DE LA PILOTA.....	7
2.1.1. ELS ORIGENS DEL JOC DE LA PILOTA	7
2.1.2. EL JOC DE LA PILOTA EN EUROPA.....	9
2.1.3. EL JOC DE LA PILOTA AL TERRITORI VALENCIÀ.....	11
2.2. CARACTERÍSTIQUES GENERALS DE LA PILOTA VALENCIANA	13
2.2.1. TERRENYS DE JOC/INSTAL·LACIONS	13
2.2.2. LES MODALITATS.....	17
2.2.3. ELS MATERIALS DE JOC.....	20
2.2.3.1. LA PILOTA	20
2.2.3.2. LES PROTECCIONS	21
2.2.4. ELS COLPEJOS A LA PILOTA.....	21
2.2.5. LA PARTIDA.....	24
2.2.5.1. LA PUNTUACIÓ	24
2.2.5.2. ELS JUGADORS.....	25
2.2.5.3. EL PÚBLIC, EL MARXADOR I LES TRAVESSES	25
2.3. LA PILOTA VALENCIANA A L'EDUCACIÓ	27
2.3.1. LA INCORPORACIÓ DE LA PILOTA VALENCIANA AL MÓN EDUCATIU: EL CURRÍCULUM	27
2.3.2. LA PILOTA VALENCIANA I ELS SEUS BENEFICIS EN L'EDUCACIÓ FÍSICA	32
2.3.3. EL PROJECTE PILOTA A L'ESCOLA	34
3. METODOLOGIA.....	37

3.1. PARADIGMA INVESTIGACIÓ	37
3.2. TÈCNIQUES DE RECOLLIDA DE DADES.....	38
3.2.1. EL QÜESTIONARI.....	38
3.2.2. LES ENTREVISTES	39
3.3. MOSTRA	41
3.4. PROCEDIMENT	42
3.5. ANÀLISIS DE DADES	43
4. RESULTATS.....	45
4.1. INFORMACIÓ GENERAL DELS I LES DOCENTS.....	45
4.2. EL CONEIXEMENT SOBRE LA PILOTA VALENCIANA	48
4.3. MATERIALS I INSTAL·LACIONS DELS CENTRES ESCOLARS I MUNICIPIS.....	51
4.4. LA PRÀCTICA DE LA PILOTA VALENCIANA I LA SEUA METODOLOGIA.....	55
4.5. REFLEXIONS SOBRE LA PRÀCTICA DE LA PILOTA VALENCIANA EN L'ESCOLA	65
5. DISCUSSIÓ	70
6. CONCLUSIONS	74
7. LIMITACIONS	77
8. REFERÈNCIES	78
9. ANNEXOS.....	84
ANNEX 1. CATEGORIES ASSIGNEDES PER ESTRUCTURAR LA INFORMACIÓ EN ELS INSTRUMENTS DE RECOLLIDA DE DADES.....	84
ANNEX 2. QÜESTIONARI SOBRE EL TRACTAMENT DE LA PILOTA VALENCIANA A L'ESCOLA ..	85
ANNEX 3. ENTREVISTA SEMI-ESTRUCTURADA.....	91
ANNEX 4. LLEGENDA DE CODIS	92
ANNEX 5. ENTREVISTES REALITZADES.....	92

ÍNDIX DE FIGURES

Figura 1: Terreny de joc on jugaven a pilota els maies (Sodi i Aceves, 2004).....	7
Figura 2: Fris Grec "Feninde". Font: Pilotaviu	8
Figura 3: Jeu de Paume jugat a un trinquet. Font: Federació de Pilota Valenciana	10
Figura 4: Paco Cabanes "El Genovés" després d'haver guanyat la final individual d'escala i corda l'any 1995, amb la qual es retirava de la pilota valenciana. Font: Pilotaviu	12
Figura 5: Carrer natural de Benicolet i carrer artificial de Benidorm. Font: Pilotaviu	13
Figura 6: Trinquet de Pelaio. Font: Pilotaviu	15
Figura 7: Galotxetes de Monòver (Martínez, 2012)	16
Figura 8: Frontó del Puig. Font: Pilotaviu	16
Figura 9: Pilotes de tec, vaqueta i badana d'esquerra a dreta. Font pròpia	21
Figura 10: Diferents maneres de colpejar la pilota (Palacios i Larré, 2016).....	23
Figura 11: Marxador al trinquet de Massamagrell cantant la postura de les travesses (Cerdà i Mascarell, 2018)	26
Figura 12: Projecte Pilota a l'Escola en diferents centres educatius (Generalitat Valenciana, 2017)	36
Figura 13: Freqüència d'edat dels/les mestres participants	46
Figura 14: Percentatge de mestres en funció del seu gènere.....	46
Figura 15: Percentatge de mestres en funció de la seua situació en l'escola	47
Figura 16: Percentatge de mestres en funció del seu càrrec en l'escola	47
Figura 17: La formació dels/les mestres	48
Figura 18: Tipus de formació rebuda per part dels/les mestres	49
Figura 19: Modalitats conegudes pels/les mestres.....	50
Figura 20: Experiències dels/les mestres relacionades amb pilota valenciana	51
Figura 21: Material a l'abast dels/les mestres en les escoles	51
Figura 22: Percentatge de mestres que disposen d'instal·lacions específiques en l'escola	52
Figura 23: Percentatge d'instal·lacions específiques amb deficiències constructives	53

Figura 24: Percentatge d'instal·lacions específiques utilitzades per a altres funcions	54
Figura 25: Percentatge de mestres que disposen d'instal·lacions específiques al municipi on es troba l'escola	55
Figura 26: Percentatge de mestres que tracten la pilota valenciana en les seues sessions	56
Figura 27: Motius pels quals no es tracta la pilota valenciana en EF	57
Figura 28: Activitats complementàries que realitzen els/les mestres	60
Figura 29: Percentatge de mestres que fa ús en les seues sessions de les instal·lacions específiques del municipi on es troba l'escola	62
Figura 30: Material utilitzat en les sessions de pilota valenciana	63
Figura 31: Fonts d'informació utilitzades per a la realització d'activitats	64
Figura 32: Percentatge de mestres que consideren que l'alumnat té una bona resposta cap a les sessions de pilota valenciana	65
Figura 33: Percentatge de mestres que consideren important tractar la pilota valenciana en les escoles	66
Figura 34: Percentatge de mestres que consideren que practicar la pilota valenciana en l'escola influeix en la seua pràctica fora d'ella	67
Figura 35: Elements que es treballen en les sessions de pilota valenciana	69

ÍNDEX DE TAULES

Taula 1: Taula resum de les característiques de les modalitats de pilota actuals (Martos i Torrent, 2011)	19
Taula 2: El comptatge de cada joc en la pilota valenciana. Font pròpia	24
Taula 3: La pilota valenciana al decret de Primària 20/1992. Elaboració pròpia	28
Taula 4: La pilota valenciana al decret de Primària 111/2007. Elaboració pròpia	29
Taula 5: La pilota valenciana al decret de Primària 108/2014. Elaboració pròpia	30
Taula 6: Escoles públiques de cada municipi de la Marina Alta	41
Taula 7: Total dels mestres que realitzen una modalitat en funció del curs	58

RESUM

El tractament de la pilota valenciana en les escoles és un tema important per a la continuïtat d'aquest esport, el qual atresora valors educatius de primer ordre. En aquest sentit, es pretén mostrar amb aquesta investigació quina és actualment la realitat de la pilota valenciana en els centres públics d'educació Primària en la comarca de la Marina Alta. Per fer-ho possible, s'ha tingut en compte tant la visió quantitativa com la qualitativa. Els instruments utilitzats per a recollir les dades han sigut un qüestionari i algunes entrevistes a docents especialistes de l'àrea d'Educació Física, respectivament. Els resultats indiquen que la gran majoria de participants contempla la pilota valenciana en les unitats didàctiques, especialment en la modalitat de raspall. Les instal·lacions no són les més adequades, però els i les mestres demostren tenir un cert coneixement i formació, que junt amb la importància i els valors que se li atribueixen a aquest esport, no impedeix la seua posada en pràctica. Aquest estudi es podria portar a terme en altres comarques del territori valencià, per tal d'ampliar el ventall d'investigacions pel que fa a la didàctica d'aquest esport dins dels centres educatius.

Paraules clau: pilota valenciana, Educació Física, Educació Primària, Marina Alta, centres escolars.

RESUMEN

El tratamiento de la pilota valenciana en las escuelas es un tema importante para la continuidad de este deporte, que atesora valores educativos de primer orden. En este sentido, se pretende mostrar con esta investigación cuál es actualmente la realidad de la pilota valenciana en los centros públicos de educación Primaria en la comarca de la Marina Alta. Para hacerlo posible, se ha tenido en cuenta tanto la visión cuantitativa como la cualitativa. Los instrumentos utilizados para recoger los datos han sido un cuestionario y algunas entrevistas a docentes especialistas del área de Educación Física, respectivamente. Los resultados indican que la gran mayoría de participantes contempla la pilota valenciana en las unidades didácticas, especialmente en la modalidad de raspall. Las instalaciones no son las más adecuadas, pero los maestros demuestran tener un cierto conocimiento y formación, que junto con la importancia y los valores que se le atribuyen a este deporte, no impide su puesta en práctica. Este estudio se podría llevar a cabo en otras comarcas del territorio valenciano, con el fin de ampliar el abanico de investigaciones en cuanto a la didáctica de este deporte dentro de los centros educativos.

Palabras clave: *pilota valenciana, Educación Física, Educación Primaria, Marina Alta, centros escolares.*

ABSTRACT

The way *pilota valenciana* is treated in schools is important topic for the continuity of the sport, which treasures first-rate educational values. In this sense, the aim of this research is to show the reality of *pilota valenciana* nowadays in public primary schools in the Marina Alta region. To make this possible, both the quantitative and qualitative vision has been taken into account. The instruments used to collect the data have been a questionnaire and some interviews with Physical Education teachers, respectively. The results indicate that the vast majority of participants contemplate *pilota valenciana* in their didactic units, especially in the *raspall* modality. The facilities may not be the most adequate, but the teachers show that they have a certain knowledge and training, which, together with the importance and values they attribute to this sport, does not prevent its implementation. This study could be carried out in other regions of the Valencian territory, in order to expand the range of research on the teaching of this sport in schools.

Key words: *pilota valenciana*, *Physical Education*, *Primary Education*, *Marina Alta*, *schools*.

1. INTRODUCCIÓ

El tema objecte d'aquest Treball Fi de Màster (TFM) ha sorgit com a conseqüència de diversos motius, entre els quals es troben els relacionats amb l'interès personal, la tasca com a docent, les arrels i tot allò que porta sota la pilota valenciana, l'esport tractat en aquesta investigació. La pilota valenciana, segons Bravo (2012), es tracta d'un "conjunt de modalitats del Joc de Pilota a Mà, que tradicionalment s'han jugat en l'àmbit territorial històric valencià, amb una antiguitat fixada documentalment com a mínim en el segle XIV" (p.5) o tal i com diuen Soler, Moragues i Campos (2007), "La Pilota Valenciana és un esport autòcton i tradicional practicat en moltes zones de la Comunitat Valenciana" (p.189).

Des de ben menut sempre he portat, allà on anava, una pilota a la mà, ja que gràcies al meu avi i a mon pare, qui va ser jugador professional de la modalitat de llargues, he tingut la sort de tenir aquest esport molt a prop en la meua vida i gaudir de la pilota valenciana durant tota la meua infantesa. He pogut entrenar, competir i aprendre dels millors en un entorn rural al mateix temps que aprenia a jugar a aquest esport, així com els seus valors i la cultura del poble valencià.

Entre altres, és per aquestes últimes raons per les quals aquest esport no es pot perdre, i per tal de consolidar el nostre esport més autòcton cal donar-lo a conèixer per fer veure tots els beneficis que suposa la seua pràctica i tot allò que la pilota valenciana pot transmetre. Aleshores, una de les maneres més efectives per fer-ho possible és amb els xiquets i xiquetes mitjançant l'òrgan més important que hui en dia té la nostra societat com és el de l'escola, ja que actualment la gran majoria dels i les alumnes dels col·legis no coneixen o no han tingut l'oportunitat de practicar-lo. He estudiat la carrera de magisteri per la vocació d'aquesta professió, i per poder ensenyar a l'alumnat tot allò enriquidor al mateix temps que gaudeixen de la seua infantesa. A més a més, estic cursant aquest màster d'investigació en la seua especialitat d'Educació Física (EF a partir d'ara), ja que pense que gràcies a les investigacions, el sistema educatiu pot avançar, així com l'EF mateixa, que sempre ha estat present en la meua vida i que tanta importància té actualment.

Amb això, he vist l'oportunitat d'aprofitar i investigar sobre la pilota valenciana per tal d'ajudar a aquest esport a incrementar el nombre d'investigacions i aprofundir en allò que realment em porta a realitzar aquest estudi, com seria l'objectiu principal d'aquest: comprovar si realment es tracta o no la pilota valenciana en les escoles de la comarca de la Marina Alta i, en cas afirmatiu, conèixer la metodologia emprada per tractar aquest esport en les classes d'EF. Les mestres i els mestres especialitzats en aquesta assignatura tenen una gran responsabilitat en posar en pràctica aquest esport en les seues unitats didàctiques i sessions, sense haver de centrar-se en tot moment de manera desmesurada en els esports més mediàtics que tothom coneix.

D'aquesta manera, aquesta investigació pretén estudiar tot allò relacionat amb la pilota valenciana dins de les escoles de l'esmentada comarca, concretament en les classes d'EF, i veure aquells coneixements, iniciatives i maneres de treballar d'aquest esport per part de les i els docents. El mitjà per a esbrinar-ho, ha estat, per una banda, un qüestionari que se'ls ha facilitat a cadascun d'aquests, els quals pertanyen a centres públics i, en segon lloc, mitjançant entrevistes en profunditat fetes a participants concrets.

A més a més, a banda de l'objectiu general d'aquest estudi, es pretenen aconseguir una sèrie d'objectius específics, com són els següents:

- Determinar els coneixements sobre pilota valenciana que tenen els i les especialistes d'EF en educació Primària.
- Identificar la importància que se li dona a la pilota valenciana en les escoles.
- Conèixer els materials, recursos i les diferents instal·lacions específiques de pilota valenciana que es tenen a l'abast i aquelles que s'utilitzen en les sessions.

Aquesta investigació s'estructura mitjançant diversos apartats per a que aquesta tinga cert ordre i sentit. Primerament es troba la introducció, on es tracta l'elecció d'aquest tema objecte de treball i les motivacions per a la seua realització, al mateix temps que apareixen els objectius proposats. En segon lloc, té presència el marc teòric, on s'explica tot allò relacionat amb la pilota valenciana per mitjà de les aportacions de diferents autors englobant la història d'aquest esport, les característiques principals que gaudeix i la seua importància en l'àmbit educatiu. A continuació, es parla sobre la

metodologia que s'ha emprat mitjançant l'explicació del paradigma d'investigació que s'ha portat a terme, les tècniques de recollida de dades, la mostra, el procediment realitzat i la manera com s'ha fet l'anàlisi de dades. Posteriorment, s'analitzen els resultats obtinguts i es porta a terme la discussió, on es contrasten els resultats obtinguts amb els d'altres investigacions semblants. A més a més, s'estableixen les conclusions en funció dels resultats i tot allò que s'ha extret en aquest estudi. En últim terme es troben les referències utilitzades i els annexos.

2. MARC TEÒRIC

2.1. HISTÒRIA DEL JOC DE LA PILOTA

2.1.1. ELS ORIGENS DEL JOC DE LA PILOTA

La pilota valenciana és un esport tradicional que es troba arrelat al País Valencià i ha pogut perdurar al llarg del temps. No obstant, té un origen distint al llarg de la història que ha permès que aquesta arribés al nostre territori. Per això, cal fer una ullada al passat arreu del món per poder conèixer d'on prové aquest esport i quins són els seus orígens, ja que diverses civilitzacions han practicat diferents jocs de pilota, així com han utilitzat diferents materials i colps que, mitjançant la pròpia mà o algun altre instrument, han fet possible diversions populars.

Els primers indicis es troben en l'Amèrica precolombina, on es realitzaven jocs que consistien en llançar pilotes contra parets o entre adversaris. Però, especialment al Mèxic precolombí fou on els maies van construir diverses espècies de canxes rectangulars en forma de T com si trinquets es tractaren per jugar a pilota. Es tractava d'aconseguir passar una pilota normalment feta d'hule a l'altre costat de camp o passar la pilota entre uns espècie de cercles que estaven construïts als laterals per aconseguir la màxima puntuació. Se solia colpejar amb el colze, el maluc o el genoll (Ladrón, 2000).

Figura 1: Terreny de joc on jugaven a pilota els maies (Sodi i Aceves, 2004)

Tal i com afirmen Sodi i Aceves (2004), aquest joc tenia un simbolisme de rituals religiosos, còsmics i divins, ja que hi havia pugnes constants entre la llum i l'obscuritat o

entre els déus de l'inframón i els deus celestials. Tanmateix, la mort estava molt present en aquest joc o ritual, com a conseqüència de les diverses decapitacions en busca de tornar al lloc d'origen i d'una nova vida per tal d'afavorir la natalitat.

Segons Abril (1971), els orígens del joc de la pilota valenciana que coneixem al nostre territori actualment cal cercar-los en l'Edat Antiga dels grecs. Iñurría (1987) explica que en aquesta època sorgeixen una sèrie de jocs, però el que més petjada ha deixat després d'estudiar un fris del segle VII a. C. en Atenes, és l'anomenat *Feninde*, que segons aquest autor es tracta de l'avantpassat directe de la modalitat de pilota més antiga del territori valencià com són les llargues. S'observen postures i col·locacions molt semblants pel que fa als cops i moviments. A més a més, les ratlles estaven presents en aquest joc i els jugadors canviaven de posició en fer-les (lloc en el qual el contrari para la pilota una vegada haja pegat el segon bot).

Figura 2: Fris Grec "Feninde". Font: Pilotaviu

A més a més, el joc de l'*episkiros*, l'*apórax* o la *pilota urània* també estaven present en la vida dels grecs. En el primer d'aquests, els jugadors llançaven la pilota al camp oposat des del lloc on l'havien arreplegada i guanyaven el punt quan la tiraven lluny i el contrincant havia de xafar o sobrepassar la línia de fons. Respecte de l'*apórax*, es tractava de llançar la pilota a terra a l'altura de la mà el major nombre de vegades amb un temps determinat. L'últim d'aquests consistia en què un jugador llançava la pilota i la resta havia d'agafar-la abans que tocara terra. Tot i ser jocs de pilota, cal afegir que aquests dos últims no gaudeixen d'una relació directa amb al joc de pilota valenciana actual (Martínez, 2012).

El poble romà va adoptar una infinitat de costums dels grecs, i el joc de la pilota fou un d'ells. Van crear noves modalitats lligades a les dels seus precursors i eren practicades per persones de tot tipus de classe social i de totes les edats en diferents espais. Tal i com explica Naya (2007), existeixen diversos autors que donen origen a la pilota en l'època romana i les seues modalitats:

Referències com per exemple Virgili, qui afirma la pràctica des de l'arriba dels troians cosa que els vincula l'origen als grecs. Herodot per un altra banda afirma que fou Gíges rei de Lídia que en temps de penalitats per distraure al poble inventa aquest joc. Altre autor important fou Plini que ens deixa una classificació de 4 formes diferents de joc: Trigonalis, Follis, Paganica i L'Harpastrum. Aquestes dos últimes podrien tenir aspectes molt valuosos en el nostre joc, donat que introdueixen de forma respectiva el concepte de jugar de bo en la primera i, la segona, el concepte de defensar com en el raspall les línies de fons en un camp rectangular. (p.17)

2.1.2. EL JOC DE LA PILOTA EN EUROPA

Durant els últims segles de l'Edat Mitjana, els jocs de pilota tenen cabuda en alguns països europeus com Itàlia, la Península Ibèrica, Bèlgica, els Països Baixos i França. Es tracta de jocs molt semblants al de llargues que es juga actualment al País Valencià amb xicotetes modificacions; fins i tot la puntuació, el tipus de pilota i gran part del vocabulari emprat eren molt semblants (Garcia i Llopis, 1991).

No obstant, a partir del segle XII fou França el país amb major repercussió i importància en el joc de la pilota, arribant a implantar-se de manera notable respecte de la resta de països i sent practicat tant per la noblesa com pel poble. S'anomenava jeu de paume, ja que als seus inicis es jugava amb la palma de la mà tot i que la pilota va arribar a ser més dura i pesada amb el pas del temps i es va acabar utilitzant una espècie de raqueta. El joc era molt semblant a l'actual, i consistia en passar la pilota per sobre la xarxa per aconseguir els punts, la comptabilitat dels quals era igual a l'actual. A més a més, existien dues modalitats en funció dels recintes on es jugava: *longue paume* quan

es jugava en espais oberts i *courte paume* quan el joc es realitzava en espais tancats (Millo, 1976).

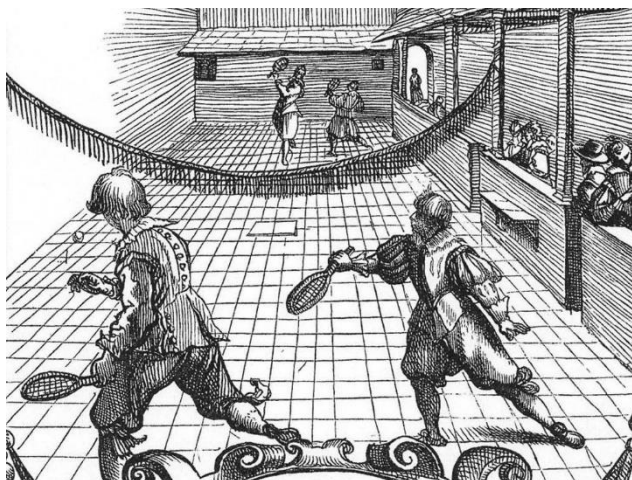

Figura 3: Jeu de Paume jugat a un trinquet. Font: Federació de Pilota Valenciana

D'acord amb Martínez (2012), davant la gran expansió d'aquest joc en l'Edat Mitjana fins al segle XVI, el joc de la pilota en el territori francès va anar en declivi arribats al segle XVIII de l'edat moderna, especialment per dues raons: el poble el deixà de practicar pel seu associament amb les classes més altes i la revolució francesa modificà les preferències lúdiques del país. Tanmateix, va tenir una gran influència en altres països i aquesta va arribar a alguns com Suïssa, Holanda, Suècia i Alemanya però sense arribar a consolidar-se. Si que ho fa en Bèlgica, Anglaterra, Itàlia i la Península Ibèrica, on hi hagué una evolució fins a l'actualitat.

Tal i com diuen Martos i Torrent (2011), és en aquesta última on la pilota va poder arribar com a conseqüència de la colonització dels romans. Amb això i la influència exercida pel territori francès, a la Península es consolida el joc anomenat com a chazas, actualment conegut com les llargues. I a més, als segles XV, XVI i XVII era un dels jocs principals per a l'entreteniment tant del poble com de l'aristocràcia.

Nogensmenys, tal i com va ocórrer amb els gal·lesos, gran part de la Península va deixar enrere el joc de la pilota a causa de la influència i les limitacions imposades per part de la restauració borbònica. Només el País Basc i el País Valencià van sobreviure i

amb molta força davant aquesta situació fent d'aquest joc una senya d'identitat per al poble (Pérez, et al., 2018).

2.1.3. EL JOC DE LA PILOTA AL TERRITORI VALENCIÀ

D'acord amb Durbà (2017), l'origen de l'arribada de la pilota en aquest territori el té l'arribada de Jaume I, qui junt a les seues tropes va portar aquest joc a terres valencianes, els quals coneixien els costums i els gustos dels nobles francesos així com dels països centro-europeus. Van aconseguir tenir un gran índex de popularitat i tant el poble com la noblesa eren participants d'aquest joc sense diferenciar les classes socials.

No obstant això, Soldado (1998) afirma que les autoritats van prohibir aquest esport i es va estimar com a perillosa, ja que les blasfèmies i molèsties als carrers eren constants en les partides, i aquestes van ser derogades als carrers. Tot i això, el poble unit continuà jugant i les autoritats feren l'ull cec.

Al segle XIX, amb la ja anomenada restauració borbònica i les seues polítiques, el territori valencià guanya el major esplendor mitjançant aquest joc i la seua relació amb la llengua i la cultura per omplir escenaris i créixer de manera considerada gràcies a les partides i l'afició dels valencians. És així com Martos i torrent (2011) fan recordar com les modalitats de pilota omplien els carrers i trinquets els dies de festa i com els desafiaments motivaven a la comarca, que participava ja siga com a jugador, espectador, travessant, cosint i elaborant pilotes o patrocinant les partides entre altres coses. El franquisme tractà d'aturar aquest joc però no va poder amb l'afició que el territori valencià tenia, aspecte fonamental per a que aparegueren figures com la del Nel de Murla, Rovellet, Juliet, Quart o el Genovés.

Tot aquest moment de glòria que viu la pilota es veu fragmentat per una crisi entre les dècades dels anys 50 i 70. Aquesta ve seguida de moviments migratoris cap a les grans ciutats, el canvi de fisonomia dels carrers dels pobles amb cotxes per tot arreu, façanes amb finestres fràgils, actitud de menyspreu cap a tot allò rural i valencià, i l'arribada d'altres esports amb major repercussió mediàtica, entre altres (Garcia i Llopis, 1991).

En una situació tan delicada com la que s'estava patint, Martos i Torrent (2011) assenyalen la figura de Paco Cabanes, el gran Genovés, com a màxim responsable d'eixir del pou on la pilota estava estancada durant dita època. Fou aquest qui atrau les masses i els mitjans de comunicació per tornar a posar la pilota en el lloc que es mereix. Però circumstàncies com la creació de la Federació de Pilota Valenciana l'any 1985, els campionats, la construcció de trinquets, l'aparició de clubs i escoles de pilota, la creació de Val Net, la introducció de la pilota al currículum educatiu, nous cursos d'entrenador, així com el II Congrés Mundial de Pilota a Mà l'any 2007, són essencials per a la recuperació del joc de la pilota valenciana al nostre territori.

Figura 4: Paco Cabanes “El Genovés” després d’haver guanyat la final individual d’escala i corda l’any 1995, amb la qual es retirava de la pilota valenciana. Font: Pilotaviu

Tot això ha repercutit en l’avanç de la pilota valenciana de manera positiva a la seua consolidació al nostre territori, tal i com diuen Martos i Torrent (2011):

Estos factors, entre alguns altres que de segur se’ns obliden, han fet que actualment l’augment en la pràctica del joc siga una constant. A més, el creixement no es limita al número de fitxes federatives, sinó que també implica la recuperació efectiva de noves modalitats (perxa), el retorn a pobles on havia desaparegut la pràctica, el descobriment de la pilota en categories inferiors que asseguren el relleu (jocs escolars, campionats federats, etc.), la consolidació de la tecnificació esportiva i el sorprenent auge de la pilota entre les dones. Estos moviments, induïts pel propi món de la pilota, juntament a cert recolzament institucional (...), han aconseguit que vivim actualment la que és possiblement l’època més daurada del joc de la pilota. (p.40)

2.2. CARACTERÍSTIQUES GENERALS DE LA PILOTA VALENCIANA

2.1.2. TERRENYS DE JOC/INSTAL·LACIONS

EL CARRER

El carrer és aquell espai d'una ciutat o poble que es troba delimitat per dues fileres de cases. D'aquesta manera, si l'associem per a la realització d'una pràctica esportiva com és la de pilota valenciana, segons explica Bravo (2012), poden haver dos tipus de carrers: el carrer natural, el qual es tracta de qualsevol carrer on tradicionalment s'haja jugat a alguna modalitat de pilota valenciana sense tenir cap dimensió ni forma en particular. Malgrat això, haurà de complir els requisits que exigeix el reglament de cada modalitat. Igualment, cada carrer complirà amb unes característiques pròpies que el faran diferent a la resta en funció d'elements com balcons, teulades, finestres, senyals etc.

D'altra banda, el carrer artificial naix a causa de las condicions urbanístiques de la vida en la societat. Es tracta d'un recinte cobert i il·luminat, semblant a un trinquet, amb la diferència de la construcció de portes, balcons, finestres i voreres en les seues parets laterals. A més a més, Martínez (2012), reconeix l'existència de canxes de pilota, la qual es diferencia del carrer artificial per l'absència d'obstacles com les anomenades anteriorment en aquest apartat.

Figura 5: Carrer natural de Benicolet i carrer artificial de Benidorm. Font: Pilotaviu

EL TRINQUET

D'acord amb la Federació de Pilota Valenciana (1986), el trinquet es pot definir com la instal·lació esportiva específica per a la pràctica de la pilota valenciana en les modalitats de joc directe, és a dir, modalitats on s'ha de colpejar la pilota i enviar-la a l'equip contrari sense que aquesta haja de tocar de manera obligatòria primer cap paret. Es tracta d'un espai tancat i rectangular que mesura entre els 43 i 59 metres de llarg, i entre els 7 i 11 metres d'amplària incloent l'escala que oscil·la entre 1'5 i 1'92 metres d'altura (Conca y Pérez, 1999).

Així doncs, tal i com expliquen Conca et al. (2003) i Vilalta (1986), els trinquets queden definits per les muralles (parets laterals), les parets frontals (els rebots del dau i del rest) i l'escala formada per 4 esglaons. Però, a més a més, existeixen altres zones característiques del trinquet que cal comentar:

- La *galeria*, que en funció de les característiques de cada trinquet hi haurà una dalt la muralla del dau, fins a poder-ne tenir també dalt de la muralla del rest o inclús dalt de les parets laterals. En aquest espai el públic pot gaudir de la pilota des d'una altra panoràmica que en l'escala (Bravo, 2012).
- El *palquet* és una altra zona on els espectadors poder veure la partida que es troba situada en l'angle format per la muralla i la paret del dau, arribant a envair de manera parcial el terreny de joc (Bravo, 2012).
- El *dau*, segons Montaner (2010), és un quadrilàter definit per un rectangle pintat en la paret i un altre al terra, el qual es troba situat al costat de l'escala, en la paret del rebot. La seua dimensió sol ser de 2'8 metres de llarg i 3'05 d'ample pel que fa al paviment, i 2'20 metres d'altura i 2'69 metres d'amplària en la paret del rebot.
- La *corda* separa la part del rest de la del dau i es troba lleugerament desplaçada cap a la del dau. La pilota ha de passar per dalt d'aquesta, que es caracteritza per tenir una alçada d'1'90 metres aproximadament (Montaner, 2010).
- La *pedra* és el punt d'execució del traure o ferida mercat en el paviment per un cercle o rajola de marbre on ha de botar la pilota abans de ser colpejada. Es troba

situat entre 1 metre i 1'2 metres de l'escala i entre 1'5 i 1'6 metres de la corda en camp contrari (Montaner, 2010).

- El *tamborí*: petites inclinacions del terreny de joc que es troben en els angles de la paret del rebot amb el paviment. Tenen entre 25 i 30 centímetres de costat i el material amb el qual està fet és la pedra, el marbre sense polir o el cement. Quan la pilota pega en el tamborí es considera “aire” (Bravo, 2012).
- Els *blaus*, tal i com explica Montaner (2010), són línies verticals marcades a la muralla, les quals es troben numerades del 0 fins al 9 començant pel dau. Serveixen per dividir el camp en parts iguals i per a que els jugadors puguin tenir una referència de la seua posició al trinquet. Tenen una alçada d'entre 2 i 2'5 metres i normalment són pintats de color blau, roig o negre.

Figura 6: Trinquet de Pelaio. Font: Pilotaviu

LA GALOTXETA

La galotxeta és un edifici de forma rectangular de 20 metres de llargària i 3'5 d'amplària, el qual gaudeix de pedra, tamborins, dau i corda d'1 metre d'alçada. Cal dir que manca d'escala com els trinquets. El tret més característic és la col·locació de 4 caixons que es troben en els angles formats per les muralles laterals amb els frontons i una banqueta junt a la corda (Martínez, 2012).

Figura 7: Galotxetes de Monòver (Martínez, 2012)

EL FRONTÓ

El frontó és un terreny de joc caracteritzat per tenir forma rectangular amb uns 25 metres de llargària i 10 metres d'amplària on té lloc un tamborí al rebot. Està formada per una paret frontal (frontó) on els jugadors han de colpejar la pilota passant per dalt la xapa situada a 1 metre d'altura, per una altra lateral que es troba a la part esquerra dels jugadors que s'anomena muralla, i per la paret de darrere on pot arribar a rebotar la pilota (Martínez, 2012).

Figura 8: Frontó del Puig. Font: Pilotaviu

2.2.2. LES MODALITATS

Segons Martos et al. (2007) s'han catalogat 25 modalitats diferents de pilota valenciana jugades al llarg del temps. Tanmateix, en aquest apartat s'expliquen aquelles 9 que representen l'actualitat d'aquest esport, i que, d'acord amb Martos i Torrent (2011), es poden dividir en quatre distintes categories: Joc amb ratlles, Jugar de bo, Joc per terra i Joc indirecte o contra la paret.

- JOC AMB RATLLES

Com diuen Martos i Torrent (2011), aquesta categoria es subdivideix en les modalitats de **llargues**, **palma** i **perxa**. Es practica al carrer i es tracta de jocs directes, ja que la pilota es llança de manera directa, sense que aquesta haja de tocar obligatòriament cap paret abans de ser colpejada. A més, aquestes modalitats són d'invasió, és a dir, els jugadors tenen llibertat de moviments per tot el terreny de joc.

Així doncs, l'objectiu principal és colpejar la pilota per fer-la arribar darrere de la línia del terreny de joc que defensa l'equip contrari i que aquesta pegue més d'un bot. Quan la pilota es troba en zona de ratlla (zona entre les dues línies d'ambdós extrems del camp), i pega més d'un bot, ja no es pot jugar i s'ha de parar. En aquest punt on un jugador la para en qualsevol part del cos o es para per si sola, es marcarà una ratlla, que de moment no té cap funció i el joc es reprèn. Tan sols es juguen les ratlles quan se n'assenyala una i un equip té Val al marcador o quan ja se n'han assenyalat dues, i per a això cal canviar de camp. Per guanyar un quinze i, per tant, la ratlla, caldrà deixar la pilota morta a la part de l'equip contrari tenint com a referència la ratlla (Martos i Torrent, 2011).

Allò que diferencia les tres modalitats d'aquesta categoria és la manera de posar la pilota en joc, ja que en perxa es porta a terme la ferida, i tant en llargues com en palma es trau.

- JUGAR DE BO

Tal i com expliquen Martos i Torrent (2011), en aquesta categoria, es tracta de colpejar i jugar la pilota abans que aquesta done el segon bot. Les modalitats que caracteritzen aquesta categoria són l'**escala** i **corda**, i la **galotxa**, així com les **galotxetes**,

l'objectiu principal de les quals és colpejar la pilota i passar-la per dalt de la corda sense tocar-la i que els rivals no puguin tornar-la.

En el cas de la galotxa, aquesta es juga al carrer, i per guanyar un quinze la pilota ha de passar per darrere de la línia final de l'equip contrari. Però si aquesta queda penjada a un balcó o teulada per un costat del carrer, serà falta i quinze per a l'equip contrari. No obstant, en un carrer artificial o en un trinquet com en el cas de l'escala i corda, si la pilota aplega al final del camp de l'equip contrari, aquesta podrà ser tornada de rebot, el qual és molt utilitzat en les galotxetes a causa de les xicotetes dimensions del terreny de joc. Una altra opció per guanyar un quinze al trinquet és enviar la pilota al palquet o a les galeries, sols si estan permeses, cosa que queda establida abans de començar la partida (Martos i Torrent, 2011).

Martos i Torrent (2011) expliquen que en les tres modalitats, la pilota es posa en joc mitjançant la ferida, però en cadascuna d'elles es realitza d'una forma diferent: en escala i corda, la persona que ferix bota la pilota en la pedra i la colpeja fent-la rebotar per dalt la línia que hi ha en la muralla de l'escala i que aquesta bote en l'escala i finalment caiga dins del dau; en la galotxa, es fa des d'un costat del propi camp i la pilota en llança sense colpejar-la per tal que aquesta passe per dalt de la corda central així com d'una altra mes allunyada i alta fins que caiga en la zona de dau; i finalment, en les galotxetes, si es juga per parelles la pilota s'ha de botar a la banca propera a la corda i colpejar-la per a que aquesta bote dins del dau, però si es juga ú contra ú, qui juga al dau bota i colpeja la pilota fent-la passar per damunt la corda i enviant-la a la meitat dreta des d'on mira la persona que està ferint.

- JOC PER TERRA

La modalitat d'aquesta categoria és la del **raspall**, nom que prové del fet de tenir que raspar la pilota que roda per terra per a poder colpejar-la gràcies a les proteccions dels didals. El nombre de bots que pot pegar la pilota és il·limitat i, per això és la modalitat idònia per iniciar-se en la pilota valenciana, ja que té una menor dificultat que les altres on la pilota es colpeja a l'aire o amb un sol bot. A més a més, es pot jugar tant al trinquet com al carrer artificial o natural, tenint com a objectiu enviar la pilota fora de la línia de l'extrem que defensa l'equip contrari en el cas del carrer natural. D'altra

banda, si es juga al trinquet o al carrer artificial, la pilota es pot tornar de rebot (Martos i Torrent, 2011).

Quant a la treta, Martos i Torrent (2011) remarquen que aquesta es fa amb força, botant la pilota prèviament a colpejar-la cap a l'equip rival. Quan es juga al carrer hi ha una marca per traure i, a més, una altra línia de falta, la qual marca que la pilota ha de botar abans. Aquesta línia no existeix en el recinte del trinquet, on la pilota es bota dins del dau per a poder-la colpejar posteriorment i pot botar en qualsevol lloc.

- JOC INDIRECTE O CONTRA LA PARET

El **frare** i el **frontó** són les modalitats que representen aquesta categoria. El nom d'aquestes correspon amb el del recinte on es practica, i és on es troben les principals diferències, ja que al frontó sols hi ha una muralla a l'esquerra i al frare hi ha muralles als dos costats, així com dos bisells posats dempeus als angles de les tres parets. L'objectiu és colpejar la pilota a l'aire o al primer bot contra una paret intentant que l'altra persona o equip contrari no puga tornar-la a jugar. Respecte de la treta, aquesta es realitza botant la pilota en la zona assenyalada i colpejant-la cap a la paret (Martos i Torrent, 2011).

Taula 1: Taula resum de les característiques de les modalitats de pilota actuals (Martos i Torrent, 2011)

Categoria	Nom	Instal·lació	Joc Directe	Inici Ferir/Traure	Número jugadors	Puntuació a jocs	Pilota
Joc amb ratlles	Perxa	Carrer	Sí	Ferida	Segons pobles	8 o 10	Badana i Vaqueta
	Palma	Carrer	Sí	Traure	3x3 o 4x4	8 o 10	Badana i Vaqueta
	Llargues	Carrer	Sí	Traure	4x4 o 5x5	A 10 jocs	Badana i Vaqueta
Jugar de bo	Escala i Corda	Trinquet	Sí	Ferida	1x1, 2x2, 3x2 o 3x3	12 jocs	Badana i Vaqueta
	Galotxa	Carrer i Trinquet	Sí	Ferida	2x2, 3x2 o 3x3	14 jocs	Badana i Vaqueta
	Galotxeta	Galotxeta	Sí	Ferida	1x1 o 2x2		Drap
Joc per terra	Raspall	Carrer i Trinquet	Sí	Traure	1x1, 2x2, 3x3 o 3x2	5, 7 i 8 jocs	Badana i Vaqueta
Joc indirecte (contra la paret)	Frontó	Frontó	No	Traure	1x1, 2x2	Segons pobles	Tec
	Frare	Frare	No	Traure	1x1 o 2x2	30 tantos	Badana

2.2.3. ELS MATERIALS DE JOC

2.2.3.1. LA PILOTA

Autors com Bravo (2012) i Monforte (2015) reconeixen que la pilota té una gran importància en aquest joc, ja que del mateix nom prové la denominació general del joc. S'utilitzen diversos tipus de pilotes, que varien en funció de la modalitat que es practique i les quals tenen la seua classificació en pilotes de badana, de tec, de drap i de vaqueta, sent aquesta última la més representativa i pròpia del joc.

La pilota de badana és la més utilitzada en les modalitats de carrer, especialment en les llargues. És blana i suau, cosa que ajuda a no fer-se mal a la mà i, per tant, s'utilitza molt en els xiquets i escoles de pilota. Estan formades per una coberta de pell de corder o d'ovella, així com farcides de draps amb un possible nucli de goma. D'altra banda, l'esforç per fer-les anar ha de ser major (Llopis, 1999).

La pilota de tec és aquella amb la qual es juga a la modalitat de frontó, i està formada per un nucli de fusta, on una capa de borra es col·loca sobre aquest, on posteriorment es realitza un filat per comprimir-ho i que quede tot subjecte. Per últim, es folra amb pell de cabra tallada en forma de huit tal i com ocorre en les pilotes de badana i és cosida quedant la costura visible (Martínez, 2012).

La pilota de drap s'utilitza especialment en la modalitat de galotxeta, i està formada per borra atapeïda en el centre, envoltada per tires de drap, per fil encerat o per llana fins arribar a obtenir les dimensions i el pes idoni. Per acabar, es tanca amb tires de cinta de tela autoadhesiva. El pes i les dimensions són majors a les altres pilotes, ja que oscil·len entre 50 i 95 grams, i el diàmetre és de 6 o 7 centímetres (Bravo, 2012).

Finalment, la pilota de vaqueta està formada per 8 parts iguals d'aproximadament 3 centímetres de grossor mitjançant la pell del bescoll de bou. És la més utilitzada en les modalitats de raspall i escala i corda, però les seues característiques quant al pes i a la mida varien, ja que en l'última d'aquestes el diàmetre és de 48 mil·límetres, la circumferència de 138 mil·límetres i pesa entre 40 i 42 grams. Pel que fa al raspall, pesen al voltant de 50 grams i tenen un diàmetre major (Conca et al., 2003).

Figura 9: Pilotes de tec, vaqueta i badana d'esquerra a dreta. Font pròpia

2.2.3.2. LES PROTECCIONS

Montaner, Llana, Gámez i Alcántara (2012) expliquen la importància de les proteccions, ja que a causa de tindre que colpejar pilotes dures i amb un pes elevat, els jugadors poden patir impactes forts a les mans quan colpegen la pilota. Per evitar-ho, es protegeixen ambdues mans d'impactes i de possibles lesions abans de cada entrenament i partida. Utilitzen diversos tipus de material com entre altres xapes, cartes, esparadrap, tesamoll, moc verd o didals. Aquests últims són necessaris solament en la modalitat de raspall, per tal de protegir-se els dits i les ungles quan es colpeja la pilota que va sobre el paviment.

2.2.4. ELS COLPEJOS A LA PILOTA

La pilota valenciana ens dóna l'oportunitat de realitzar diversos tipus de moviments per pegar-li amb la mà a la pilota en funció de la col·locació del jugador, on es vulga dirigir la pilota i depenent de la trajectòria i velocitat de la pilota colpejada pel jugador contrari. Gràcies a la riquesa motriu que ens proporciona aquest esport, Soler, Moragues i Campos (2007) enumeren i expliquen els diferents colps que es poden realitzar en les diferents modalitats de pilota:

- El manró: el jugador colpeja la pilota una vegada realitzat amb el braç el moviment de semicercle horitzontal.
- La volea: es colpeja a la pilota abans que aquesta toque a terra a una altura superior que la resta de colps amb el braç elevat.
- El bot de braç: mateix colp que la volea però amb un bot previ al terra.
- El carxot: colp semblant a l'anterior però la pilota porta menys altura.
- La raspada: es tracta d'un colp que es realitza exclusivament en la modalitat de raspall i consisteix en arrastrar els dits de la mà sobre el sòl i colpejar la pilota que va per terra.
- La palma: colp per baix realitzat amb la mà oberta tant amb bot com sense després de descriure un semicercle en un pla vertical.
- Bot i volea: la pilota es colpeja de palma tan prompte com bote a terra.
- La bragueta: el braç del jugador es mou igual que en el colp de palma però la pilota es troba molt a prop del cos i la posició del jugador ha de ser lateral.
- El rebot: colp realitzat una vegada la pilota toca la paret de fons.

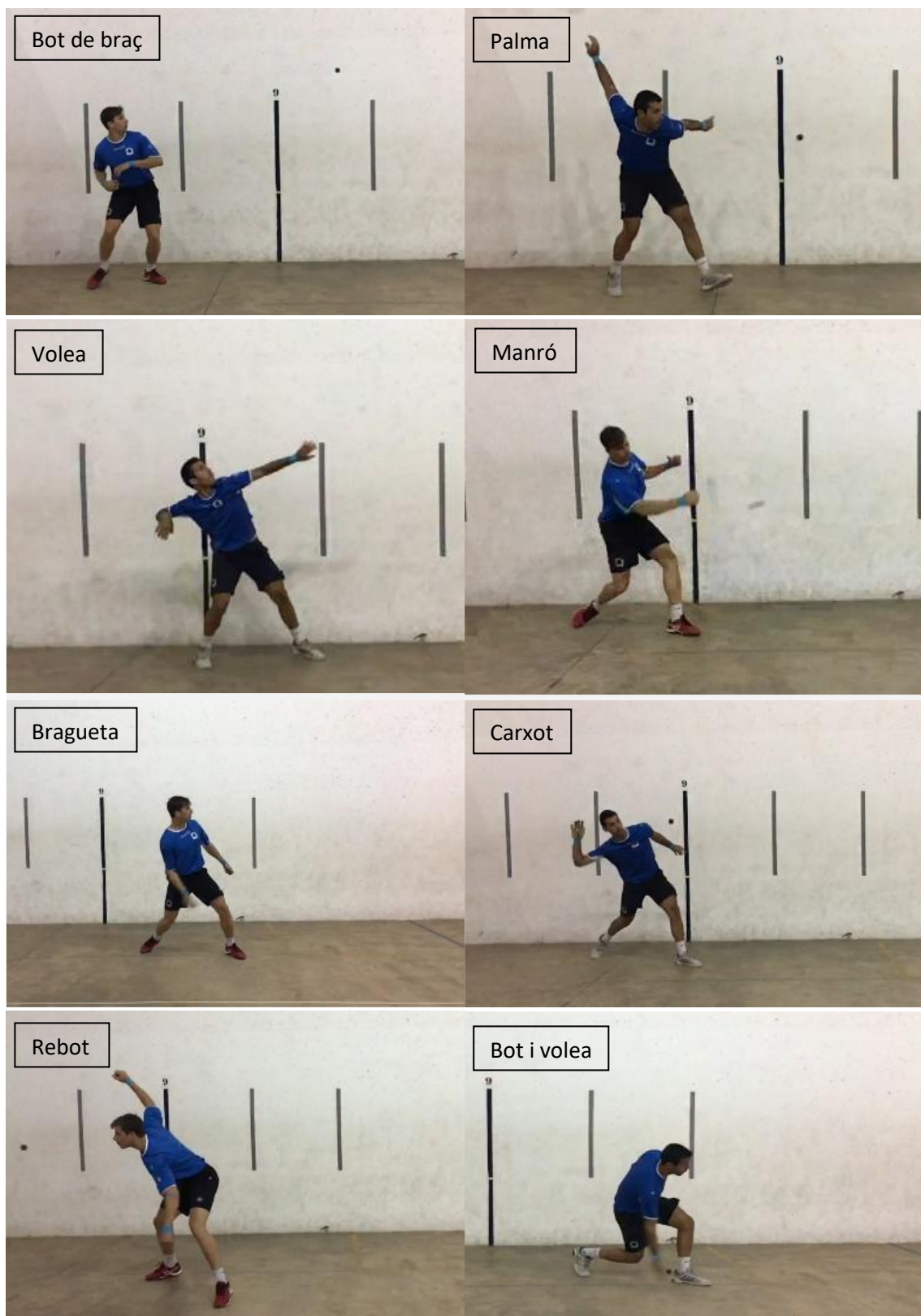

Figura 10: Diferents maneres de colpejar la pilota (Palacios i Larré, 2016)

2.2.5. LA PARTIDA

En aquesta s'enfronten dos equips (rojos i blaus) d'un nombre determinat de jugadors en la qual competeixen per obtenir la victòria.

La partida comença amb un marxador (o corredor d'apostes) anunciant la partida a viva veu des del centre de la pista. Allí presenta els jugadors i explica les normes que regirà l'encontre. Després del «—Cavallers, va de bo!», i mentre els jugadors escalfen, els marxadors comencen a posar la banda sonora de la pilota valenciana: «Als rojos!», «als blaus!», «de cinc donen!», «als rojos 100!», «qui vol prendre de deu?», «als blaus 500!», «qui vol blaus?», «cavallers, on tirem?». (Cerdà i Mascarell, 2018, p.101)

2.2.5.1. LA PUNTUACIÓ

En aquest apartat es tractarà de manera general la puntuació de la partida de pilota sense aprofundir especialment en cadascuna de les modalitats, tot i ser quasi igual en totes elles. Per tant, com diuen Conca et al. (2003), en tota partida de pilota cal aplegar a un nombre determinat de jocs, i cada joc està compost per diversos punts anomenats Quinze, és a dir, terme associat al transcurs d'una pilotada i al fet de guanyar-la. Per aconseguir un joc cal realitzar quatre quinze i la seua descripció punt per punt per arribar al joc es la següent: 15, 30, VAL i JOC. Cal tenir clar que per a guanyar un joc cal tindre dos quinze d'avantatge sobre el rival.

D'aquesta manera, aquestes són totes les diferents possibilitats de comptatge en cada joc:

Taula 2: El comptatge de cada joc en la pilota valenciana

15-0	15-15	30-0	30-15	30-30	VAL-0	VAL-15	VAL-30
Quinze net	Quinze quinze / A quinzens	Trenta net	Trenta quinze	Trenta trenta / A dos	VAL net	VAL quinze	VAL trenta

Font pròpia

2.2.5.2. ELS JUGADORS

D'acord amb Martínez (2012), tota partida de pilota és jugada per dos equips compostos per diversos jugadors en funció de la modalitat practicada, aspecte pel qual varia el nombre d'aquests. Respecte de la seua vestimenta, sempre es juga amb pantaló llarg blanc, a excepció de la modalitat de raspall que conserva el color però aquest és curt. Cada jugador d'un equip portarà la samarreta blava o roja així com la faixa, encara que a vegades es pot utilitzar una samarreta blanca i diferenciar-se solament pel color de la faixa. Aquest últim vestuari era més característic durant els anys anteriors, i actualment la samarreta sol ser blava o roja.

A més, el nombre de jugadors per partida d'una mateixa modalitat pot variar, ja que pot haver partides que es juguen dos contra tres, dos contra dos o ú contra ú, entre altres opcions (Conca et al., 2003).

Els jugadors tenen diverses posicions dins del terreny de joc respecte de la part que ocupen d'aquest, i aquestes serien les següents: el rest, jugador que moltes vegades porta el pes de la partida, es col·loca l'últim dels tres i en el trinquet és qui fa el dau i juga el rebot durant la partida; el mitger és qui juga davant del rest i el colp més utilitzat és el de la volea; per últim, el punter és el jugador més avançat que juga més a prop de l'altre equip, i per tant, una de les característiques fonamentals és tenir una ràpida velocitat de reacció i col·locació (Martínez, 2012).

2.2.5.3. EL PÚBLIC, EL MARXADOR I LES TRAVESSES

Però a banda dels jugadors, en la partida hi ha altres persones i esdeveniments que són també molt importants per a que aquestes es puguin portar a terme i tinguen vida en el món de la pilota. Així doncs, les partides no es podrien realitzar sense el seu públic, el seu marxador i les travesses que realitzen els aficionats.

Millo (1976), Llopis (1987), Bravo (2012) i Conca et al. (2003) reconeixen que en totes les modalitats de pilota valenciana el públic té una gran importància respecte de l'esdevenir de la partida, ja que els espectadors participen de manera directa ocupant part del terreny de joc. En les modalitats de carrer, el públic delimita aquest terreny de

joc, ja que excepte el traure, totes les altres zones poden estar ocupades pels espectadors, que normalment ocupen les voreres o es refugien de rebre alguna pilotada o molestar als jugadors en les entrades dels portals, així com darrere del traure, on també es col·loca l'afició. Quant al trinquet, hi ha unes zones habilitades per a que el públic les ocupe i pugui observar i gaudir la partida com poden ser els palquets, les galeries, els banquetes col·locats baix de la corda i l'escala. D'altra banda es troba el frontó, on els espectadors es troben situats fora del terreny de joc ja siga a les grades, asseguts en cadires o de peu .

El marxador és la persona que té la funció de portar la puntuació de la partida, tal vegada seria la figura més propera que s'anomena en altres esports com a àrbitre. Moltes vegades, els trinqueters són els mateixos marxadors, ofici on remarca Millo (1976), que s'ha de tenir bona veu, molta vista, oïda i especialment saber donar i saber prendre pel que fa a les travesses, que a continuació tindran cabuda en aquest apartat.

Figura 11: Marxador al trinquet de Massamagrell cantant la postura de les travesses (Cerdà i Mascarell, 2018)

Les travesses, segons Moragues, Soler i Campos (2007) són apostes que realitzen els espectadors que acudeixen a veure la partida i que, tenen un efecte directe en el desenvolupament i ritme d'aquesta, ja que a vegades el joc es para per poder-les realitzar. Millo (1976) reconeix la importància de la travessa en les partides, i amb les seues paraules afirma que “és la sal i el ferment del joc de la pilota; aquesta no es concep sense ella” (p.113). Martos, Naya i Vidal (2007) afegeixen que tradicionalment les

travesses s'han realitzat amb duros, la moneda utilitzada durant molts anys per la gent del camp.

Segons el testimoni de Verdaguer (1987), els guanyadors estaven molt contents, satisfets i amb una alegria immensa que no es pot descriure amb adjectius. D'altra banda, qui perdia se n'anava en silenci i ningú li deia res, mentre mirava de reüll al contrari amb la seua victòria fins la pròxima partida.

Cerdà i Mascarell (2018) expliquen el sistema de la travessa, el qual és una mica complicat i potser costa d'entendre als nous aficionats, per això es fa ús les seues paraules per aclarir i explicar mitjançant un exemple, una situació on en mig de la partida es realitza una travessa:

Un aficionat vol travessar, posem per cas, 100 euros a favor de l'equip roig. Li ho comunica al marxador. Aquest li dóna dos talons de 50 euros de color roig i rep en metàl·lic els 100 euros, que guarda al seu davantal. Aleshores, el corredor d'apostes ha de casar la travessa amb una altra aposta contrària de la mateixa quantia. Per a aconseguir-ho, cantarà la travessa que ja té al davantal perquè un altre aficionat accepte la contrària: «Als rojos 100!». En aquest moment, qualsevol espectador del trinquet acceptarà l'envit alçant la mà o dient «van!». Voldrà dir que es juga 100 euros a favor dels blaus, el contrari del que cantava el marxador. Un dels dos aficionats guanyarà l'aposta i, després de la partida, podrà passar a cobrar els talons per la finestreta de la taquilla. (p.101)

2.3. LA PILOTA VALENCIANA A L'EDUCACIÓ

2.3.1. LA INCORPORACIÓ DE LA PILOTA VALENCIANA AL MÓN EDUCATIU: EL CURRÍCULUM

Amb el pas del temps i amb les constants renovacions dels decrets en l'àmbit educatiu, s'ha observat una evolució en la incorporació de la pilota valenciana al currículum d'EF, la qual s'explicarà a continuació.

Tal i com recorda Conca (2017), quan es parlava de pilota i s'intentava fer-li un lloc en les unitats didàctiques, es trobaven moltes oposicions per introduir-la, ja que les paraules de pilota valenciana no apareixien en cap decret i s'havia de fer ús de referències indirectes. Així mateix, eren molts els docents d'EF que manifestaven i inclús hui en dia segueixen fent-ho, que aquest esport calia aparcar-lo, ja que la gent ja no el practicava, per tant, no estava al dia i es podia permetre la seua desaparició.

No és fins l'any 1992 quan la pilota valenciana i els currículums educatius de l'àrea d'EF comencen a tenir una estreta relació, especialment en l'etapa de Secundària. No obstant, en aquest treball ens centrarem en l'etapa de Primària, ja que la investigació portada a terme es realitza en aquesta. Pel que fa a la Primària, en la següent taula es pot apreciar aquest fet, tot i que no apareix la pilota valenciana específicament, sols es pot relacionar de manera indirecta.

Taula 3: La pilota valenciana al decret de Primària 20/1992

ANY 1992	
PRIMÀRIA DECRET 20/1992	
OBJECTIUS GENERALS D'ETAPA	“Reforçar els llaços de pertinença al poble valencià a través del coneixement i valoració de les seues peculiaritats mediambientals, històriques i culturals”. Així com la “recollida, arxiu i classificació de diferents documents històrics” o el fet de treballar els “costums i manifestacions culturals heretades del passat”.
CRITERIS D'AVUACIÓ	“Anticipar-se a la trajectòria d'un objecte realitzant els moviments escaients per agafar-lo o colpejar-lo”.

Elaboració pròpia

Pel que fa a la Secundària i al Batxillerat, la legislació curricular va en augment i inclús s'introdueix la pilota valenciana en l'Ordre de 2 de març de 2000, on la Conselleria obligava a construir instal·lacions per a practicar-la als nous centres educatiu, incloses les escoles. Així mateix, en l'any 2002 l'etapa dels cursos corresponents a l'ESO veu renovat el seu currículum, on tot i que no hi ha notables modificacions, per primera vegada la pilota valenciana es troba dins d'un contingut. Per la part de l'educació Primària, aquest any continua vigent el currículum anterior.

Ja al 2007, es renoven els documents curriculars i el nostre esport es veu realment beneficiat, ja que apareix de manera directa i es mostra la intenció d'introduir-lo completament en l'assignatura d'EF en les escoles del territori valencià. Aquesta apareix en els tres cicles i, d'esta manera, la pilota valenciana haurà d'estar en almenys tres cursos en Primària.

Taula 4: La pilota valenciana al decret de Primària 111/2007

ANY 2007	
PRIMÀRIA DECRET 111/2007	
OBJECTIUS	"Conèixer i practicar jocs i esports tradicionals i populars de la Comunitat Valenciana, amb especial referència a la Pilota Valenciana, com a elements per a conèixer la seua història i costums".
CONTINGUTS	1er cicle: "Coneixement i gaudi dels jocs tradicionals i populars de la Comunitat Valenciana, amb especial referència a la Pilota Valenciana com a element per a conèixer els nostres costums i la nostra història". 2n cicle: "Participació en jocs i esports tradicionals i populars de la Comunitat Valenciana, especialment en les modalitats més senzilles de Pilota Valenciana". 3er cicle: "Tipus de jocs i activitats esportives. Realització de jocs i d'activitats esportives de diverses modalitats i dificultat creixent, amb especial referència a les tradicionals i populars de la Comunitat Valenciana, com ara la Pilota Valenciana".
CRITÈRIS D'AVUACIÓ	No apareixen de manera específica, però podem veure'n alguns com el fet de realitzar llançaments, passes i recepcions de pilotes amb moviments corporals adaptant-se als moviments i trajectòries, o participar en els jocs tradicionals i populars de la Comunitat Valenciana.
OBJECTIUS GENERALS D'ETAPA	No apareixen específicament però es troba relacionat el següent: "Conèixer i valorar el patrimoni natural, social i cultural de la Comunitat Valenciana".

Elaboració pròpia

El següent decret que s'imposa després del 2007 és l'actual , és a dir, el decret 108/2014, derivat de la LOMQE (2013). En aquest nou currículum educatiu, Conca (2017) assegura que la pilota valenciana ha pegat un pas enrere a causa de no haver incrementat la seua presència en l'assignatura d'EF, ja que sols apareix com a contingut en els últims tres cursos (4t, 5é i 6é de Primària) en el bloc 5 de jocs i activitats esportives. A més, es troba barrejada amb moltes altres activitats com es veurà a continuació en la taula, sense tenir cap criteri d'avaluació assignat.

Taula 5: La pilota valenciana al decret de Primària 108/2014

ANY 2014	
PRIMÀRIA DECRET 108/2014	
OBJECTIUS	Els i les docents d'aquesta àrea els elaboren.
CONTINGUTS	4t: "Participació en jocs d'iniciació esportiva o preesportius (p. ex., softbol, baló presoner, les deu passes, a primera base, els 4 cantons o floorball), alternatius (p. ex., balonkorf o korfbal, dodgeball, kinball, lacrosse, ultimate o xecball), de malabars (plats xinesos, diàbolo o pilotes de malabars), modificats, amb implement, inclusivus, d'innovació, populars, tradicionals, multiculturals, cooperatius i de ritme, amb especial referència a la modalitat autòctona de pilota valenciana". 5é: "Participació en activitats esportives d'oposició (p. ex., esports de lluita, tenis, bàdminton i escacs individuals), de cooperació (p. ex., patinatge per parelles, relleus d'atletisme) i de cooperació-oposició o col·lectives (p. ex., voleibol, tenis dobles, frontó per parelles, bàsquet, futbol, handbol o colpbol), amb especial referència a la modalitat autòctona de pilota valenciana. 6é: "Participació en activitats esportives psicomotrius o individuals (p. ex., salt de llargada o llançament de javelina, disc i martell), d'oposició, de cooperació i de cooperació-oposició o col·lectives, amb especial referència a la modalitat autòctona de pilota valenciana.".
CRITÈRIS D'AVUACIÓ	No apareixen de manera específica i no es troben estretament relacionats amb aquest esport.
OBJECTIUS GENERALS D'ETAPA	No apareixen de forma específica, però el següent es troba relacionat: "Aprofundir en aspectes propis del currículum en l'àmbit de la Comunitat Valenciana, i especialment pel que fa a la història, la geografia, l'entorn natural, i el patrimoni artístic i cultural".

Elaboració pròpia

Com s'ha comprovat, la pilota valenciana ha tingut una evolució en l'àmbit educatiu en comparació amb els seus inicis, i actualment molts i moltes docents la tenen en consideració en les seues programacions per posar-la en pràctica en les sessions d'EF. Malauradament, tal i com Martos i Torrent (2011) afegixen, molts i moltes mestres s'han vist atretes per altres esports o pràctiques esportives importades com el bàdminton, freesbee o indiaka entre altres, deixant de banda l'esport de la nostra terra. És per això, com recorda Conca (2017), que la formació i assessorament constant pot ser molt important per a que la pilota es practique en moltes escoles del territori valencià, i fomentar així la seua expansió i el nombre de jugadors i jugadores. Conca (2017) reconeix que s'han celebrat jornades i cursos com els CEFIRE, fent especial

referència al de Castelló on la figura de Toni Torró tenia una gran importància. Altrament, segons aquest mateix autor, els CEFIRE a dia de hui són molt escassos i les autoritats encarregades de la formació de docents no presten especial atenció a les propostes de millora que es troben a la seua disposició.

En el cas de les universitats, especialment en la d'Alacant i la Catòlica en València en el grau d'EF i la de Magisteri de València, la pilota valenciana ja és una realitat, cosa molt important per al futur del nostre esport, ja que aquests i aquestes docents seran els i les encarregades de posar-la en funcionament els pròxims anys en els centres educatius.

Aquest futur sembla una mica incert tot i haver aconseguit molts èxits en educació. És per això que Conca (2017) presenta a les institucions una sèrie de propostes per tal de reflexionar i optimitzar la situació actual de la pilota valenciana en aspectes educatius, que amb paraules seues són:

- Inventariar les instal·lacions escolars de pilota. Inspeccionar-les i controlar el seu acabament.
- Assessorament (jornades, consells, materials) de tot el professorat, especialment dels que estan a centres amb instal·lacions específiques de pilota.
- Dissenyar, dotar i fomentar l'aplicació de plans municipals d'incorporació progressiva de la pilota als centres educatius.
- Potenciar, convèncer i valorar l'aplicació del currículum d'EF.
- Informar de les instal·lacions de pilota (escolars o no) pròximes als centres educatius.
- Facilitar l'adquisició del material de pilota (guant, didals, pilotes...).
- Introducció de la pilota valenciana com a optativa de 3er o 4t d'ESO, amb el seu disseny curricular elaborat per Conselleria.
- Introduir la pilota en la formació dels TAAFE.
- Cursos i jornades pràctiques de formació per al professorat.
- Matèria obligatòria a les FCAFE i Magisteri.

- Introducció obligatòria de la pilota valenciana en el procés d'oposicions.
- Elaboració, amb els nous referents, d'una unitat didàctica, considerant el treball amb instal·lacions específiques i sense.
- Introduir la pilota com a tema d'investigació en el tercer cicle de la Universitat.
- Promoció de la investigació específica sobre metodologia, material, modalitats, instal·lacions...
- Difondre la pilota valenciana enviant un dossier (unitat didàctica, enllaços...) a totes les facultats de Ciències de l'Activitat Física i de l'Esport de l'Estat espanyol i a totes les universitats valencianes, i oferint la possibilitat de l'explicació presencial.
- Enviar la unitat a la Federació de Pilota Basca, Navarra, La Rioja, etc. a fi d'intentar establir contacte i intercanviar experiències amb la gent que porta el pla d'incorporació de la pilota als centres educatius.
- Difondre la pilota valenciana en congressos internacionals d'EF.
- Elaboració i comercialització de materials específics que faciliten la pràctica i difusió del nostre esport (guants, equipaments-tanques com a muralles...). (p.74)

2.3.2. LA PILOTA VALENCIANA I ELS SEUS BENEFICIS EN L'EDUCACIÓ FÍSICA

Naya, Pérez i Conca (2017) reconeixen que els jocs tradicionals i populars no han tingut cabuda en l'EF i han quedat submergits sota els privilegiats esports mediàtics que més repercussió han tingut. No obstant, la pilota valenciana no té res que envejar a aquests esports, ja que gràcies a les seues característiques, aquesta gaudeix d'elements educatius, motrius i culturals molt beneficiosos per posar-los en pràctica en les escoles. Tant aquests autors com Ponsoda (2007) i Martos i Torrent (2011) distingeixen, classifiquen i expliquen els beneficis de la pilota valenciana en els col·legis en tres tipus d'elements:

Pel que fa als **elements motrius**, la pilota valenciana com activitat esportiva ajuda a millorar la condició física de les persones, ja que es treballen les capacitats físiques

bàsiques com la força, la velocitat, la resistència i la flexibilitat. A més a més, d'altres específiques com la coordinació, habilitat, precisió o potència es troben presents durant la seua pràctica.

La coordinació és imprescindible en la pràctica d'aquest esport, especialment la òculo-manual, ja que l'acció de colpejar la pilota amb la mà és la utilitzada. L'agilitat, velocitat de reacció i anticipació per col·locar el cos en la posició adient per realitzar el millor colp possible davant els possibles canvis de trajectòria de la pilota també es troben presents, així com la resistència en els braços a causa de la repetició de colps realitzats i la lateralitat, ampliant l'opció de joc a les dues mans, entre altres aspectes.

Quant als **elements educatius**, cal entendre que per donar-li l'enfocament adequat, és important aprofitar les qualitats del joc per a que l'aprenentatge dels xiquets i xiquetes resulte a més de motriu, també social i afectiu. És per això, que la pilota valenciana contempla unes possibilitats educatives idònies per al context escolar.

A banda de la honradesa o noblesa d'aquest esport on no es permeten les trampes o mentides, sinó tot el contrari, la convivència, el respecte, la integració o la tolerància es troben presents en aquests/es esportistes. La compensació també és un element essencial pel que fa a les possibilitats d'actuació a l'hora de jugar, ja que sempre es busca la igualtat mitjançant modificacions, aspecte a tenir en compte en l'atenció a la diversitat. Tanmateix, l'ús del joc d'una forma coeducativa, on la dona té cabuda i es troba integrada en aquest esport, a diferència d'anys enrere, sense oblidar la facilitat d'aquest esport d'adaptar-se a qualsevol espai gràcies a les diferents modalitats, fan que la pilota valenciana siga molt enriquidora per a tractar-la en les classes d'EF en l'alumnat d'educació Primària.

Respecte dels **elements culturals**, Martos i Torrent (2011) afirmen que "nosaltres hem conformat este joc, l'hem dotat de totes les seues peculiaritats, modificacions locals, anècdotes i localitzacions. La pilota és del país i de la seua gent, i en este context manté uns elements culturals valuosíssims" (p.65).

Per tant, reconèixer la importància històrica i la identitat de la nostra terra, el lèxic i la llengua pròpia arrelada a la pilota valenciana, com també el ruralisme i la

popularitat d'un joc del poble fan que la cultura es trobe present en tot moment quan es parla de pilota valenciana.

2.3.3. EL PROJECTE PILOTA A L'ESCOLA

Amb la funció de despertar interès i il·lusió als xiquets i xiquetes cap a la pilota valenciana i introduir aquest esport als centres educatius, l'any 2005 naix en la Conselleria de Cultura, Educació i Esports, el projecte "Pilota a l'Escola". Es tracta d'un programa que busca introduir aquest esport a l'àmbit educatiu per mitjà de la Federació de Pilota Valenciana (FPV), qui s'encarrega de portar-lo a terme. Gràcies a aquesta iniciativa, així com la introducció al currículum oficial d'EF i la normativa de construcció d'instal·lacions per a la pràctica de pilota als col·legis, la pilota comença a interessar i fer ressò en l'alumnat, qui comença a conèixer-la i practicar-la adquirint els valors que aquesta transmet (Generalitat Valenciana, 2017).

Zanón (2016) comenta que un dels objectius principals que aquest projecte tracta és, a banda d'ensenyar als i les alumnes l'esport nacional dels valencians/es i transmetre als docents noves possibilitats educatives, el fet d'introduir-los en les escoles municipals de pilota. D'aquesta manera podran tenir una base i s'obtindrà un major nombre de coneixedors i practicants de la pilota valenciana. També es pretén donar eixida a pilotaris professionals que es troben en els últims moments de la seua etapa esportiva, tant com vincular els centres educatius amb els ajuntaments i els clubs de Pilota Valenciana i crear unió entre tots tres.

Passem a explicar com funciona aquest programa, el qual comença amb l'arribada d'una carta als centres escolars (públics, concertats i privats) que envia la Conselleria d'Educació, Investigació, Cultura i Esport, en la qual es comunica el termini de preinscripció, les condicions i a qui va dirigit aquest programa (Zanón, 2016).

Una vegada es coneixen quins i quines docents estan interessats en participar, se celebra una jornada prèvia en diferents seus on s'explica amb major detall en què consisteix, es donen instruccions i aquelles ferramentes necessàries per poder portar a terme una unitat didàctica en sessions d'EF. A més a més, es proporciona un lot de material de pilota als centres que participen (Generalitat Valenciana, 2017).

A continuació, té lloc la sessió per a l'alumnat, que en el cas d'educació Primària s'adreça als i a les alumnes de 4t curs. Un tècnic de la FPV i un jugador professional es desplacen fins al centre educatiu i realitzen una sessió teoricopràctica mitjançant una unitat didàctica amb una sèrie de jocs per a fomentar l'aprenentatge de la pilota valenciana, així com elements audiovisuals per reforçar aquest aprenentatge (Generalitat Valenciana, 2017).

Quant a l'estructura que aquesta sessió de dues hores segueix, cal destacar que primerament hi ha una part teòrica d'uns aproximadament 30-40 minuts on té lloc una explicació dels orígens, tipus de modalitats i el material que s'utilitza com són les pilotes, proteccions i equipament, els quals els podran manipular. A més, els i les alumnes fan el paper de periodistes i li realitzen preguntes al jugador professional, que aquest tractarà de respondre. La part pràctica té una durada d'entre 70-80 minuts, en la qual es juga a una sèrie de jocs de manera progressiva incidint en els aspectes més tècnics i tàctics. Posteriorment es practica una o dues modalitats mentre els tècnics i el professional donen indicacions i ajuden a l'alumnat a aprendre i complementar la seua experiència amb la pilota valenciana (Generalitat Valenciana, 2017).

No obstant, tot no acaba en la sessió de l'escola, ja que existeixen unes jornades de cloenda en diferents seus per a totes aquelles escoles que han participat en el projecte, per a que els xiquets i xiquetes puguin gaudir d'una jornada de convivència en altres centres, compartir experiències i realitzar partides de pilota (Generalitat Valenciana, 2017).

Tal i com s'ha comentat en els objectius, el que es tracta és que després d'aquestes sessions, en l'assignatura d'EF es continue treballant la pilota valenciana i realitzar activitats extraescolars com les que proposen la Conselleria i la FPV com entre altres: visitar el trinquet de Pelayo a la ciutat de València, on l'alumnat podrà utilitzar les instal·lacions per a jugar i rebre una sessió formativa; realitzar una visita al Museu de la Pilota de Genovés, la qual disposa de suport audiovisual i l'entrada al trinquet d'aquest poble així com el de pilota grossa, adjunts al museu; i trobades de convivència entre centres de la mateixa comarca amb el suport de la CEICE i la FPV (Generalitat Valenciana, 2017).

Figura 12: Projecte Pilota a l'Escola en diferents centres educatius (Generalitat Valenciana, 2017)

3. METODOLOGIA

En aquest apartat de metodologia s'explica detalladament tot allò que s'ha portat a terme durant aquesta investigació per a poder complir els objectius proposats. En primer lloc es troba el paradigma utilitzat en l'estudi junt amb algunes aportacions teòriques estretament relacionades. A més a més, es parla sobre les dues tècniques de recollida de dades i sobre la mostra representativa que s'ha utilitzat. També s'explica detalladament el procediment que s'ha seguit així com la manera en com s'han analitzat les dades.

3.1. PARADIGMA INVESTIGACIÓ

Contreras (1996) defineix el terme paradigma com un sistema bàsic de creences, principis i valors que tenen de la realitat una determinada comunitat científica. Dintre dels tipus de paradigmes, per a realitzar aquesta investigació s'ha fet ús d'una metodologia mixta, que segons Hernández-Sampieri i Mendoza (2008), entrellaça el paradigma quantitatiu i qualitatiu i els mescla, implicant la seua interacció i potenciació. D'aquesta manera s'aconsegueix una perspectiva més ampla i profunda del fenomen.

Cal insistir que s'utilitza tant el paradigma positivista com l'interpretatiu. El primer d'aquests, gràcies a les dades quantitatives que es poden extraure de les enquestes amb preguntes tancades, i el segon com a conseqüència de les entrevistes realitzades.

Tal i com diu Sparkes (1992), dintre del paradigma positivista, el món social existeix com una entitat empírica, i aquesta és independent i externa de l'apreciació que un individu pugui tindre d'ella. Aquest tipus de paradigma, se centra principalment en obtenir tota aquella informació real i veraç, sense estar present el subjectivisme.

D'altra banda, Sparkes (1992) assegura que en el paradigma interpretatiu, existeixen múltiples realitats que es configuren i es construeixen mitjançant la ment de les persones. És així com no es concep que el procés de coneixement d'un individu i allò que ja és conegut puguin separar-se, ja que el món es concep considerant a les persones dins d'ell.

A més a més, s'aplica un disseny de tipus "ex-post-facto". Aquesta expressió, segons Bernardo i Caldero (2000) significa "després del fet", és a dir, primer es produeix el fet i posteriorment s'analitzen les causes i conseqüències. Per tant, es tracta d'un tipus d'investigació on el fenomen estudiat no es modifica.

3.2. TÈCNIQUES DE RECOLLIDA DE DADES

Respecte dels instruments utilitzats per tal de recollir les dades, s'han seleccionat tant el qüestionari com l'entrevista, per així poder obtenir una informació més rica combinant ambdues tècniques.

3.2.1. EL QÜESTIONARI

Quant al qüestionari, Casas, García i González (2006) expliquen que es tracta d'un mitjà molt útil per arreplegar informació en un temps breu. Aquesta es troba constituïda per diversos ítems plantejats tant de forma interrogativa com enunciativa, afirmativa o negativa, la qual presenta un determinat format amb un ordre de preguntes i un contingut específic del tema a tractar.

En aquest cas, s'ha elegit un qüestionari amb preguntes tancades, el qual demana respostes específiques i delimitades. Tanmateix, per a la formulació de preguntes, s'han tingut que anticipar les possibles respostes que poden ser contestades, tant amb respostes dicotòmiques (sí o no), com tenint varies alternatives on s'assenyalen una o més opcions. Casas, García i González (2006) afegixen que aquest tipus de qüestionari ofereix certs avantatges, ja que requereixen de poc esforç per a ser contestades, limiten les contestacions de la mostra, són fàcils d'omplir, mantenen al/la participant en el tema i, a més, són relativament objectives.

Per a l'elaboració de la mateixa, s'han tingut en compte algunes altres investigacions similars com la de Mortes (2018) i Rico (2019), les enquestes dels quals han servit d'ajuda per tenir una referència en la qual basar-se.

Aquesta està dividida en cinc parts en funció d'allò que tracten les preguntes més concretament, i són les següents:

- La informació general sobre els i les docents, on són tractats el gènere, l'edat, la situació del centre i el càrrec que tenen en l'escola.
- El coneixement sobre la pilota valenciana, on es pregunta per la formació, les experiències relacionades amb aquest esport fora del centre escolar i les modalitats que es coneixen.
- Els materials i instal·lacions dels centres escolars i municipis, on a banda de conèixer el material i les instal·lacions específiques que disposa tant la població com el col·legi, s'aprofundeix per tal de mostrar si aquestes últimes que es troben en els centres presenten deficiències, quin és el seu ús, si deuriem d'estar obertes o no a la població i si s'utilitzen per a altres activitats.
- La pràctica de la pilota valenciana i la seua metodologia, on es parla sobre si el professorat la contempla o no, i en aquest últim cas, quines són les raons. A més, es comenta la relació entre cursos i modalitats, les activitats complementàries, l'ús que se li dona a les instal·lacions i materials, així com la font d'obtenció d'informació per a realitzar jocs i activitats.
- Reflexions sobre la pràctica d'aquest esport en l'escola, on es mostra la resposta que els i les docents pensen que l'alumnat té cap a la pilota valenciana, la importància que se li dona a aquest esport, la influència que té el fet de donar-la en l'escola sobre la seua pràctica fora d'ella i, finalment, els elements que es treballen en aquest tipus de sessions.

3.2.2. LES ENTREVISTES

L'altre mètode per recollir informació és l'entrevista, que, en paraules de Peláez, Rodríguez, Ramírez, Pérez, Vázquez i González (2013), es tracta d'un procés de comunicació que es realitza entre dos individus, on l'investigador obté informació de l'entrevistat de manera directa. Aquests mateixos autors asseguren que no és una

conversació normal, sinó una formal, amb una intencionalitat i uns objectius englobats a una investigació.

L'entrevista portada a terme ha sigut de tipus semi-estructurada, per tal de poder aprofundir una mica en alguns temes tractats en el qüestionari i, a més, deixar que els docents entrevistats puguen contestar i expressar-se de manera lliure i oberta.

Aquest instrument ha sigut utilitzat amb tres docents per videoconferència donades les circumstàncies de no poder anar a les escoles. D'acord amb Bravo (2004), es tracta d'un model d'interacció sincrònica, on els participants es reuneixen de manera simultània des de diferents localitzacions. Colás i De Pablos (2012) expliquen que en les entrevistes de caire qualitatiu, els avanços tecnològics han donat als investigadors noves ferramentes com les càmeres web i videoconferències, les quals permeten interaccionar amb altres persones des de qualsevol altra situació geogràfica, sense haver de perdre dades respecte de les reaccions gestuals, contextos o informació tàcita.

Aquesta s'ha desenvolupat amb normalitat, els continguts de la qual són similars als del qüestionari i se n'incorporen alguns de nous que impliquen certa reflexió per ampliar informació, encara que la seua estructura segueix les mateixes categories que el qüestionari. Per això, es té en compte el tractament de la pilota valenciana en les escoles, la metodologia utilitzada, les instal·lacions i materials, experiències relacionades amb la pilota valenciana en l'escola o escoles on s'ha treballat i es treballa actualment, la formació rebuda, les modalitats, els valors que aporta durant la seua pràctica, la llengua emprada i el currículum actual en relació amb aquest esport. Tots aquests continguts abordats han tractat de portar a la reflexió als participants i poder contestar aquestes preguntes de manera sincera.

No ha hagut cap interrupció i l'ambient que s'ha generat ha sigut positiu. La gravació s'ha fet per mitjà d'una gravadora de veu, ja que les persones entrevistades se sentien més còmodes i preferien guardar l'anonimat sense mostrar-se físicament ni donant el seu nom ni l'escola on treballen. Aquestes persones foren seleccionades a causa de poder arribar a tenir els seus contactes per mitjà d'uns companys/es, donada la situació de romandre tancades les escoles. D'entre totes aquelles persones en les

quals podia tenir contacte, es van seleccionar aquelles on les respostes podien ser diferents i, així, tenir una informació més diversa.

Quant a la transcripció de les tres entrevistes, aquesta s'ha realitzat manualment, escrivint tot allò que es deia i incorporant certs codis que ajuden a simular algunes interrupcions, allargaments de paraules o silencis, entre altres.

3.3. MOSTRA

Aquesta investigació s'ha portat a terme en els centres públics d'Educació Primària que es troben en les poblacions de la Marina Alta (Taula 6). Hi ha un total de 45 centres distribuïts en diversos municipis que conformen aquesta comarca. Tanmateix, el nombre total de mestres d'EF que treballen en aquests col·legis és de 75, ja que molts d'ells es troben en municipis menuts on les escoles tenen un baix nombre d'alumnat i comparteixen docents, qui es desplacen d'uns centres a altres per a realitzar les seues sessions.

Respecte de la participació en aquesta investigació, el nombre de mestres que han decidit col·laborar ha sigut de 64, és a dir, un 85,3% de la població i, per tant, un 14,7% de la població restant ha decidit no participar en l'estudi.

Taula 6: Escoles públiques de cada municipi de la Marina Alta

MUNICIPI	NOM DE L'ESCOLA
Alcalalí – Llíber	CRA Terra de Riuraus
Beniarbeig	CEIP Benicadim
Benidoleig	CEIP Mestral
Benigembla	CEIP La Penya Blanca
Benimeli – Ràfol d'Almúnia – Sagra – Sanet i Els Negrals	CRA La Rectoria
Benissa	CEIP Manuel Bru
	CEIP Pare Melchor
Calp	CEIP Azorín
	CEIP Gabriel Miró
	CEIP Mediterrània
	CEIP Oltà
Castell de Castells	CEIP Serrella
Dénia	CEIP Cervantes
	CEIP El Montgó

	CEIP Les Vessanes
	CEIP Llebeig
	CEIP Pou de la Muntanya
El Poble nou de Benitatxell	CEIP Santa Maria Magdalena
Els Poblets	CEIP Ausiàs March
Gata de Gorgos	CEIP Santíssim Crist
Jesús Pobre	CEIP Pare Pere
La Vall d'Ebo	CEIP El Puig
La Vall de Gallinera – Al Patró	CEIP Ausiàs March
La Vall de Gallinera – Benialí	CEIP Joanot Martorell
La Vall de Laguard – Fleix	CEIP Cavall Verd
La Xara	CEIP La Xara
Moraira	CEIP Cap d'Or
Murla	CEIP Castell del Pop
Ondara	CEIP Sanchis Guarner
Orba	CEIP Hispanitat
Parcent	CEIP El Carrascal
Pedreguer	CEIP El Trinquet
	CEIP l'Alfàs
Pego	CEIP Ambra
	CEIP Carolina Sala
	CEIP Rosalia Bondia
Senija	CEIP l'Era
Teulada	CEIP Sant Vicent Ferrer
Tormos	CEIP Luís Beltrán
Xàbia	CEIP Trenc d'Alba
	CEIP L'Arenal
	CEIP Port de Xàbia
	CEIP El Graüll
	CEIP Vicente Tena
Xaló	CEIP Virgen Pobre

3.4. PROCEDIMENT

En aquesta investigació ha hagut dos tipus de procediments per tal de tractar de recollir les dades: un per al qüestionari i l'altre per a les entrevistes. Pel que fa al primer d'aquests dos, es va preparar un qüestionari en format electrònic mitjançant la plataforma *formularis de Google*. Però per a que tots i totes les especialistes d'EF de les escoles públiques de la Marina Alta les pogueren contestar, vaig haver de realitzar diverses accions per tal que aquests arribaren als seus destinataris. En primer lloc, va

haver un contacte amb la Federació de Pilota Valenciana, ja que aquesta en troba en constant comunicació en les escoles. Una vegada vaig contactar amb el president, li vaig explicar de què anava aquest estudi i quins eren els objectius, cosa que li va agradar i va decidir ajudar-me enviant aquestes enquestes als i les mestres d'EF. No obstant, no vaig rebre la resposta de tots i cadascun d'aquests i aquestes i, conseqüentment, vaig decidir contactar amb una sèrie de companys i companyes que exerceixen la professió de mestres i treballen en la comarca per a que li la feren arribar també a la resta de professorat. Vaig rebre més qüestionaris emplenats, però com l'objectiu era que tots o quasi tots l'emplenaren, també vaig decidir fer una recerca per Internet de correus electrònics de col·legis en les pàgines web d'aquests i enviar-ne a tots aquells que faltaven per contestar; sols així, finalment, vaig rebre una gran resposta. Una vegada tenia ja els qüestionaris completats, vaig haver de realitzar un buidatge, en altres paraules, una neteja de moltes respostes, ja que per exemple algunes estaven repetides, és a dir, l'havien enviada més d'una vegada.

En segon lloc, pel que fa a les entrevistes, es van realitzar una vegada vaig obtenir totes les enquestes i vaig seleccionar aquelles que em semblaven adients i podia contactar amb els/les participants per obtenir una major informació i tenir més detalls en alguns aspectes. Abans de res, vaig contactar via "WhatsApp" amb 3 mestres i vaig explicar-los que a banda del qüestionari i per tal d'ampliar informació i obtenir-ne de més detallada, havia de realitzar algunes entrevistes breus per videoconferència. Aquestes persones van tenir molt bona predisposició i van acceptar col·laborar.

Posteriorment, es van preparar les preguntes semi-estructurades i es van realitzar tres entrevistes mitjançant una videoconferència on ens podíem veure cadascú des de sa casa. Aquestes han estat transcrits una vegada s'havia gravat la veu amb autorització d'aquells/es entrevistats/es.

3.5. ANÀLISIS DE DADES

Pel que fa a l'anàlisi de dades quantitatives, el primer que s'ha portat a terme ha sigut llegir les dades que es pretenen aconseguir i, tot seguit, s'ha fet el mateix amb les respostes, ja que també s'ha realitzat una lectura de totes i cadascuna de les preguntes

de les enquestes realitzades per tal d'obtenir una millor familiarització amb les respostes obtingudes. Amb aquests resultats, una vegada s'havia tingut una primera aproximació, després s'havien d'ordenar i agrupar mitjançant la plataforma d'Excell. Posteriorment, aquestes dades es van representar mitjançant gràfiques per facilitar la seua interpretació i, a més, es van classificar en els seus respectius ítems o categories assignades en funció de les qüestions plantejades. Aquestes categories ja comentades, es mostren d'una manera més clara i estructurada en l'annex 1.

Així doncs, una vegada aquestes estaven ja clares i agrupades de manera correcta, era moment de començar a tractar les dades qualitatives obtingudes per les paraules del professorat durant les entrevistes. Les preguntes i les respectives respostes també es van classificar junt amb les dades quantitatives en les mateixes categories establides en el qüestionari, per a tenir tota la informació ordenada i facilitar el seu anàlisi.

A més a més, en aquestes es van incorporar una sèrie de codis per així poder tenir una situació, un context i una imatge mental més clarificadora del desenvolupament de les entrevistes, ja que molts aspectes que no s'aprecien mitjançant les transcripcions, es troben explicats en la llegenda de l'annex 4.

Per últim, quan ja estaven ambdós tipus de dades correctament estructurades amb tota la informació necessària, s'ha començat a escriure i a reflexionar al mateix temps, tal i com diu Carlino (2010): "Escriure en la seua doble funció: per a pensar, clarificar idees, revisar allò fet, i escriure per a comunicar a altres el resultat d'eixe procés reflexiu i, així, sotmetre'l a discussió crítica" (p.172).

4. RESULTATS

En aquest apartat es coneixeran els resultats obtinguts una vegada recollides totes les dades. Es divideix en cinc ítems en funció de la temàtica específica: el primer punt tracta la informació general sobre els i les docents; en el segon es mostren els coneixements sobre la pilota valenciana dels i les mestres participants; després, es podran conèixer aquelles instal·lacions i materials que es troben a l'abast del professorat; a continuació es mostrarà si es realitza o no la pràctica de pilota valenciana en les classes d'EF així com la seua metodologia; i, finalment, es veurà la importància que aquests/es especialistes d'EF li donen a aquest esport mitjançant algunes reflexions.

En cadascun dels apartats esmentats es mostren els resultats quantitatius obtinguts per mitjà de les enquestes, els quals es troben representats en gràfiques i en algun cas s'ha fet ús de taules per a tractar d'entendre'ls millor i d'una manera més visual. Respecte de les gràfiques, estan classificades en dos tipus: les circulars, on els/les docents sols tenien una opció per triar en el qüestionari i, per tant, el percentatge total és del 100%; i, per contra, els resultats també podran estar representats en gràfiques de columnes, on els/les participants podien marcar més d'una opció en les enquestes i, per això, la suma dels percentatges pot ser major al 100%. A més a més, unes poques preguntes es troben formulades mitjançant l'escala de Likert, els resultats de les quals es mostren també amb gràfiques de columnes.

Tanmateix, també hi haurà resultats qualitatius gràcies a les entrevistes realitzades, representats amb cites dels i les mestres participants.

4.1. INFORMACIÓ GENERAL DELS I LES DOCENTS

Pel que fa a l'edat dels i les participants, trobem que aquesta se situa entre els 29 i els 56 anys, establint-se una mitjana de 41,16 anys d'edat.

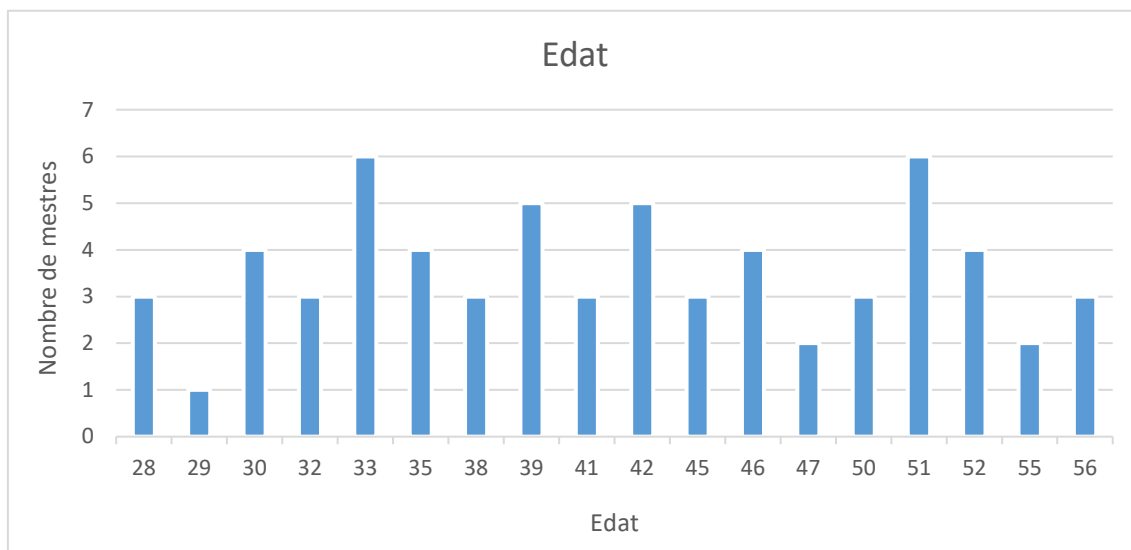

Figura 13: Freqüència d'edat dels/les mestres participants

Quant al **gènere**, es pot observar una notable diferència, ja que el nombre d'homes que ha participat és més elevat, amb un 67,2% de participants, en comparació amb el 32,8% de participació en dones.

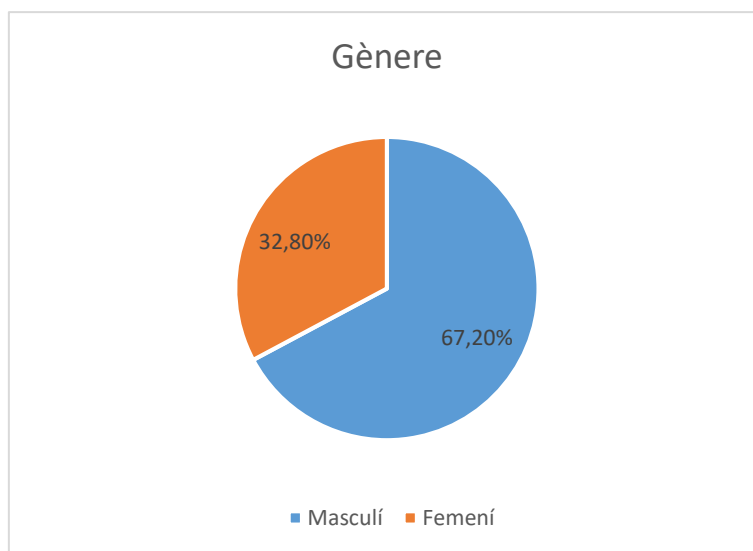

Figura 14: Percentatge de mestres en funció del seu gènere

En relació a la **situació en el centre** en què es troba aquest professorat, 2/3 del total disposen de plaça definitiva en el seu col·legi, mentre que disminueix el nombre de

vacants, comissions de serveis i substitucions, les quals es troben mencionades amb un ordre de major o menor pes respectivament.

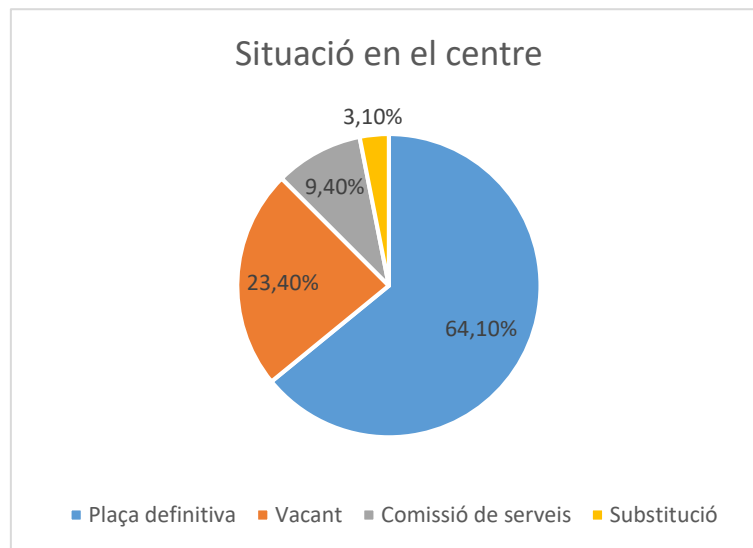

Figura 15: Percentatge de mestres en funció de la seua situació en l'escola

A més a més, per tal de saber un poc més de les funcions que aquests i aquestes docents realitzen, s'ha preguntat pel **càrrec** que tenen en el centre. La meitat no en té cap específic fora de l'especialitat d'EF, però, l'altra meitat són tutors/es en major mesura, així com pertanyen a l'equip directiu o inclús hi ha alguns casos en què es troben al capdavant de la coordinació de cicle o TIC.

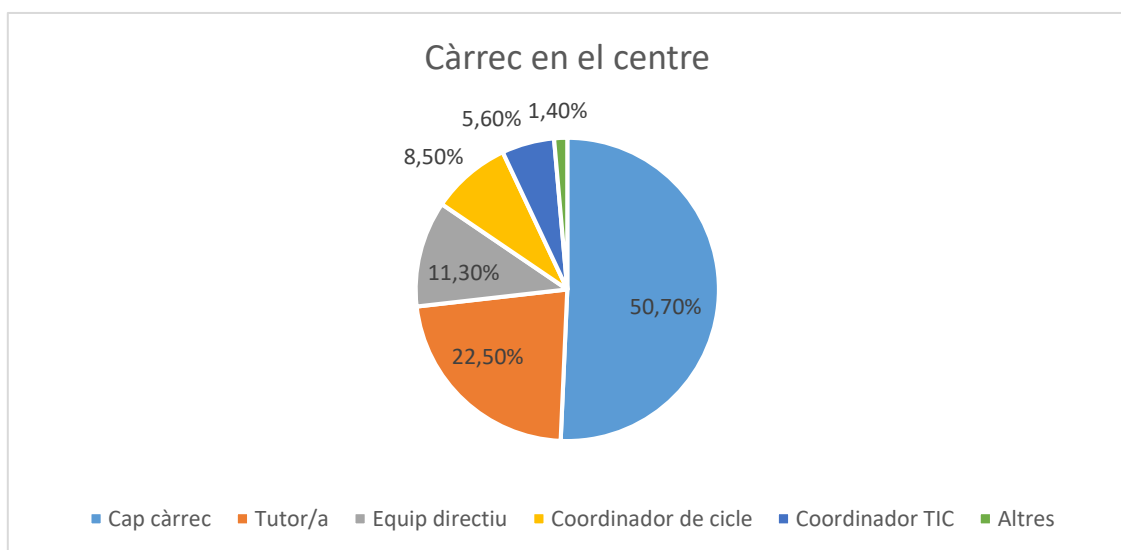

Figura 16: Percentatge de mestres en funció del seu càrrec en l'escola

4.2. EL CONEIXEMENT SOBRE LA PILOTA VALENCIANA

Per a tenir cert coneixement sobre la pilota valenciana, cal tenir una **formació**, la qual s'ha pogut gaudir ja siga abans d'iniciar la tasca com a docent (formació inicial) o mentre es realitza aquesta, és a dir, gràcies a la formació permanent. Els resultats sobre la formació dels i les mestres demostra que la gran majoria ha rebut algun tipus de formació. Aquest resultat pot considerar-se com una preocupació i/o interès per part del professorat per aprendre tot allò relacionat en el procés d'ensenyament-aprenentatge d'aquest esport. També cal afegir que sense l'oferta de formació, aquesta no seria possible.

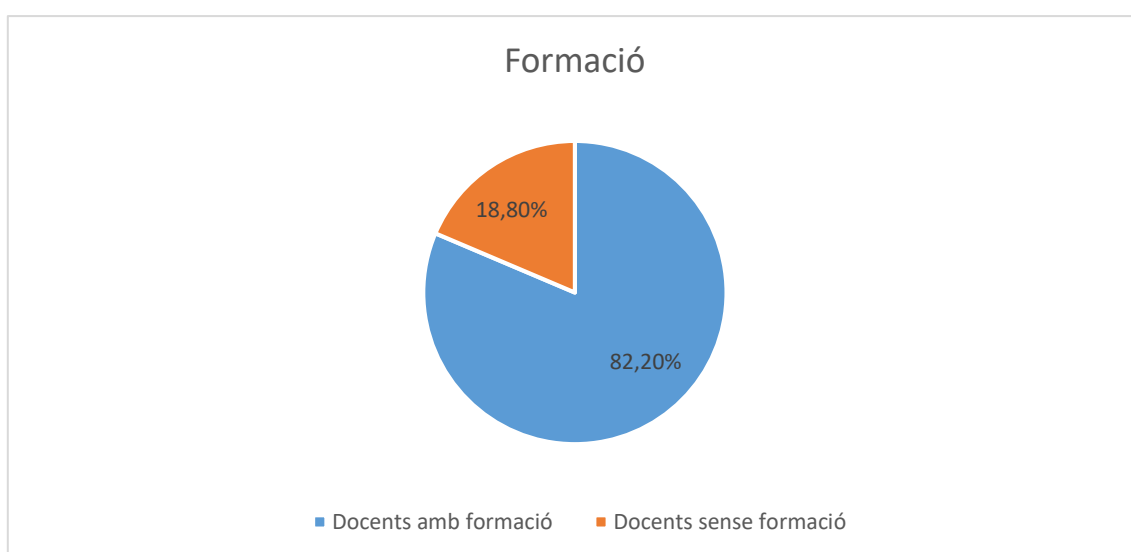

Figura 17: La formació dels/les mestres

D'entre les persones que han rebut formació específica sobre pilota valenciana, destaquen aquells cursos que el CEFIRE (Centre de Formació, Innovació i Recursos per al professorat) ha portat a terme, on més de la meitat dels i les participants ha assistit.

A més a més, 1/5 part ha rebut algun tipus de formació en la universitat, així com un xicotet percentatge ha assistit a cicles formatius i/o ha realitzat un curs d'entrenador/a.

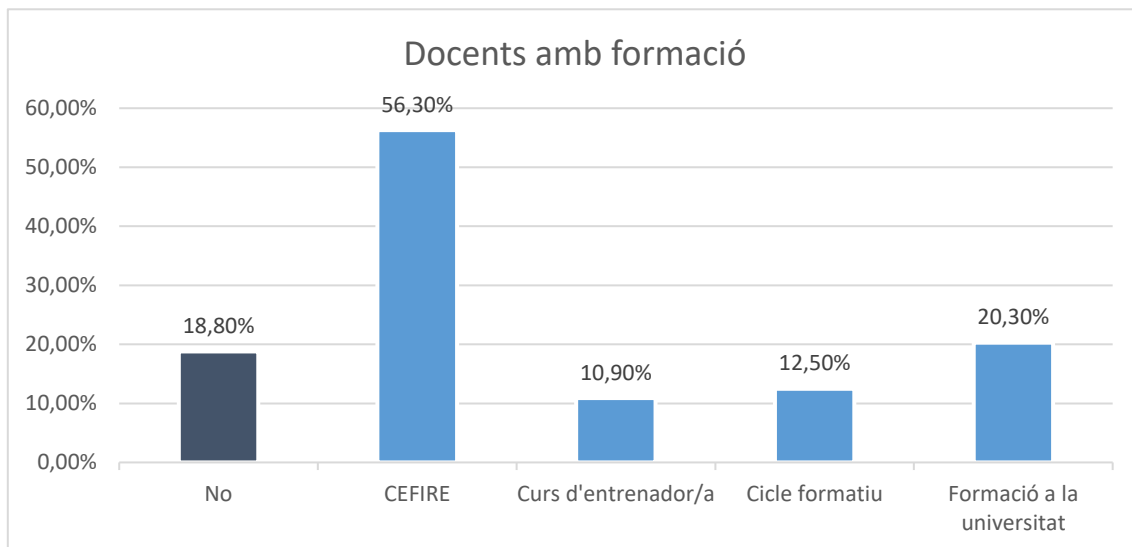

Figura 18: Tipus de formació rebuda per part dels/les mestres

En la part qualitativa de les entrevistes, es pot veure com alguns/es d'aquests han tingut més interès que altres i de quina manera ho han fet per tal de saber més sobre la pilota valenciana i la seua docència, com es pot veure a continuació quan se'ls pregunta si han rebut algun tipus de formació:

“No he rebut cap formació específica de pilota, però sí que m’he informat i he tingut interès en tenir els coneixements necessaris per a poder impartir-la als xiquets” (Entrevista 1).

“Fa uns anys em vaig traure el curset d’entrenador de pilota, ja que va començar a agradar-me el fet d’ensenyar aquest esport i vaig aprofitar per si es presentava l’opció d’entrenar al mateix temps que em formava per a millorar les meues classes” (Entrevista 2).

“No, però no ho descarte per a poder seguir aprenent i millorant la meua docència” (Entrevista 3).

Respecte del **coneixement sobre les modalitats** que existeixen, tots i totes són coneixedors/es d'alguna d'elles, tal vegada per la formació rebuda com s'ha comentat anteriorment o inclús gràcies als mitjans de comunicació d'aquest territori. El frontó, l'escala i corda i el raspall sembla que són les més representatives, especialment l'última d'aquestes, on el 100% dels i les participants la coneixen.

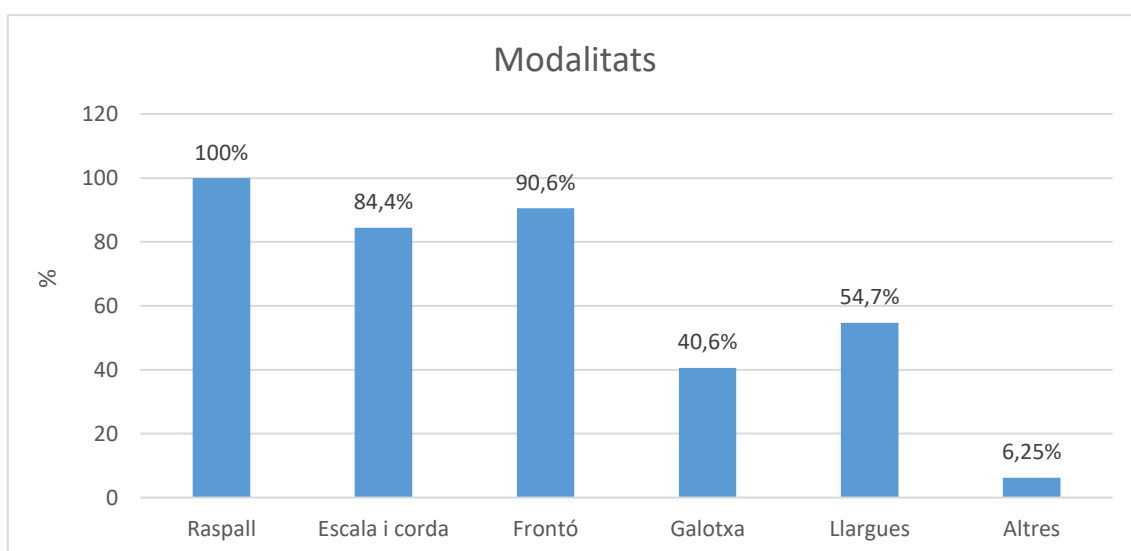

Figura 19: Modalitats conegudes pels/les mestres

Un altre aspecte que es troba molt relacionat amb el coneixement que un mestre o mestra pugui tenir sobre la pilota valenciana, és conèixer quin vincle té amb aquest esport com a conseqüència de les seues **experiències fora de l'escola**. I els resultats confirmen que quasi 2/3 de la mostra ha visualitzat partides de professionals (ja siga en directe en qualsevol tipus d'instal·lació o per televisió), o ha jugat de manera amateur. No obstant, cal dir que es desconeix si aquests/es ho fan de forma habitual o sols esporàdicament o inclús, ho han fet una sola vegada. Aquestes dades demostren que la gran majoria tenen certa atracció cap a aquest esport i els agrada, aspectes importants per a la seua aplicació en classe.

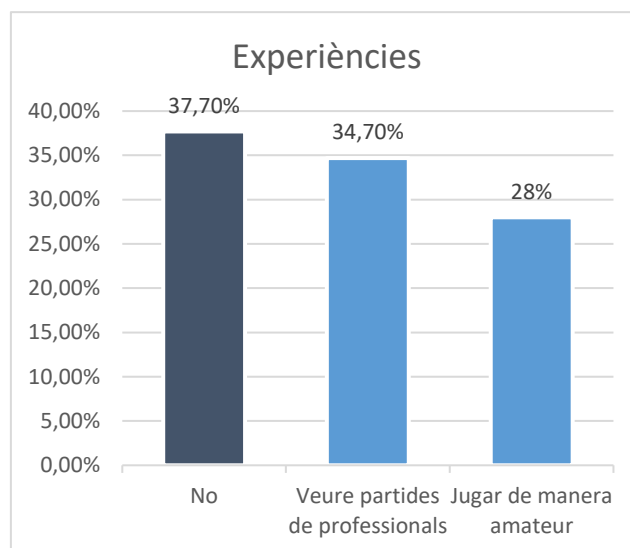

Figura 20: Experiències dels/les mestres relacionades amb pilota valenciana

4.3. MATERIALS I INSTAL·LACIONS DELS CENTRES ESCOLARS I MUNICIPIS

Moltes de les escoles públiques de la Marina Alta tenen al seu abast **material** per a jugar a pilota valenciana. En aquest sentit, es troben les pilotes de badana en major mesura, ja que més de 2/3 de docents disposen d'aquest tipus de pilotes específiques per a la seua pràctica en els col·legis. Alguns/es d'ells/es també disposen de didals o guants.

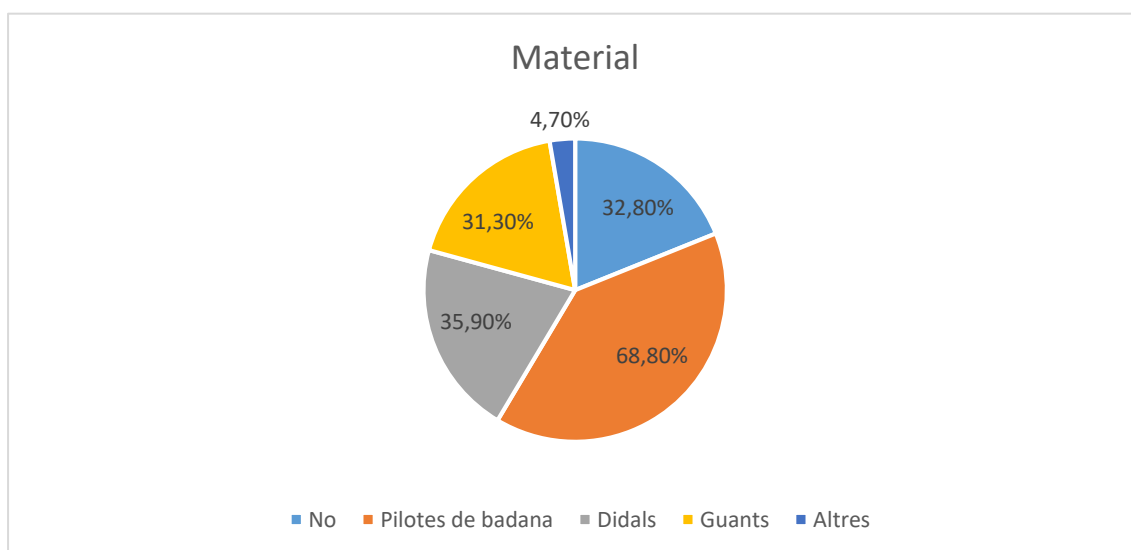

Figura 21: Material a l'abast dels/les mestres en les escoles

Però en molts casos són els propis alumnes els/les qui porten el material a l'escola per a poder elaborar-los, tal i com es comenta en algunes entrevistes:

“Durant estos tres anys, jo he portat les pilotes de badana i els alumnes porten el material per a elaborar els guants en classe. Al centre sols hi ha material general com cons o altre tipus de pilotes d'altres esports que també es poden adaptar per a realitzar algunes activitats” (Entrevista 1).

“El centre té algunes pilotes per a poder jugar, però els alumnes porten de casa material per a confeccionar el guant amb el que podran jugar sempre. Encara que jo també duc sempre algunes cartes, esparadrap o *tesamoll* per si és necessari deixar-lo a alguns alumnes” (Entrevista 2).

No tots els col·legis tenen la sort de tenir a la seua disposició **instal·lacions específiques** de pilota valenciana per a posar-la en pràctica. És així com 3/4 parts dels/les mestres no poden utilitzar-les, ja que les escoles on treballen no en tenen.

Per tant, sols 16 docents poden utilitzar algun tipus de terreny de joc adequat a aquest esport sense haver d'eixir del propi centre escolar. Dintre d'aquest xicotet percentatge, els trinquets o minitrinquets, els frontons i els carrers artificials en menor mesura, són els únics tipus d'instal·lacions que es troben en les escoles públiques d'aquesta comarca.

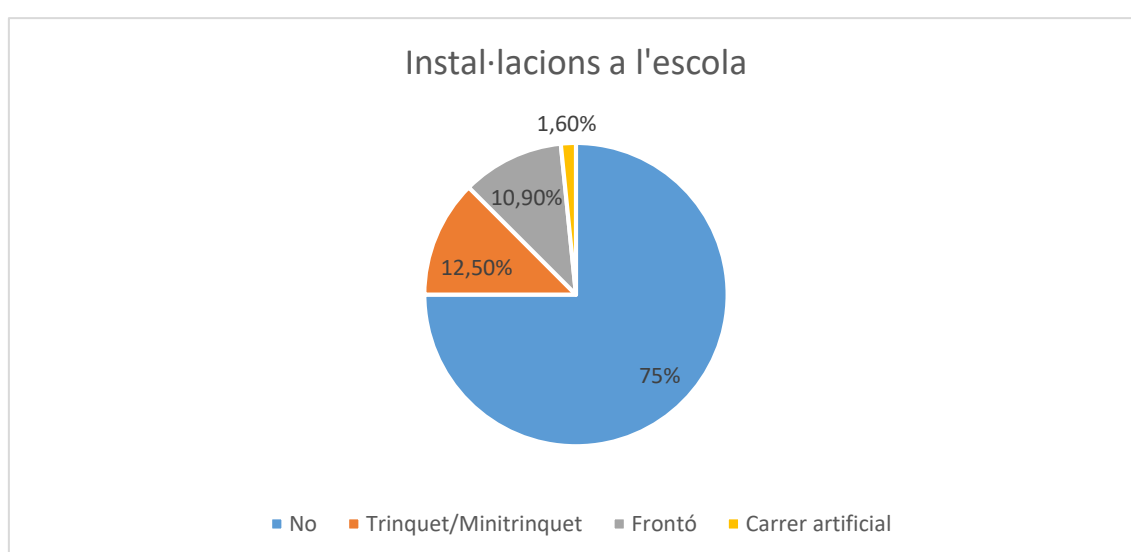

Figura 22: Percentatge de mestres que disposen d'instal·lacions específiques en l'escola

No obstant, segons les persones entrevistades, allò que molts i moltes fan quan no disposen d'instal·lacions específiques és, adaptar altres espais del propi centre per a poder tractar-la igualment en les seues classes:

“Sols l’he donada en dos col·legis, i en els dos he utilitzat la pista de futbol per a jugar al raspall, ja que ningun dels dos tenia instal·lacions de pilota” (Entrevista 1).

“En aquest col·legi la porte a terme al pati a la pista de futbol, més que res perquè és una superfície plana i es pot jugar bé” (Entrevista 2).

“En els dos centres ens col·loquem al pati on hi ha una gran esplanada i aixina la pilota pot botar i colpejar-se bé. No teníem cap recinte especial per a jugar” (Entrevista 3).

Tot i la baixa mostra de mestres que gaudeixen d'instal·lacions específiques, s’ha volgut aprofundir sobre aquestes instal·lacions que tan sols el 25% del professorat té a la seua disposició. Per tal de saber l’estat d’aquestes, s’ha preguntat si estan ben construïdes o si presenten algun tipus de **deficiència en les instal·lacions** que afecta a la pràctica esportiva. Tan sols una xicoteta part d’aquests/es docents tenen en les seues escoles recintes que presenten imperfeccions com es pot veure en el següent gràfic:

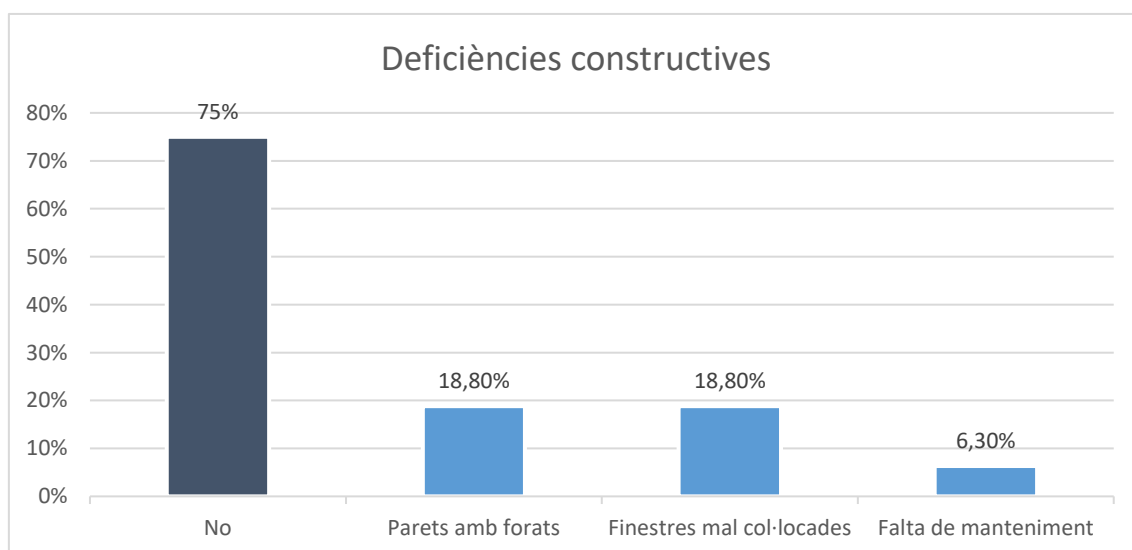

Figura 23: Percentatge d'instal·lacions específiques amb deficiències constructives

A més a més, d'aquests 16 docents, solament 1 persona afirma no **fer ús de les instal·lacions** tot i tindre-les al propi centre. També es pregunta al qüestionari si creuen que aquestes deurien estar **obertes a tota la població fora de l'horari escolar**. Respecte a aquest tema, pareix ser que no tots i totes semblen estar d'acord, ja que un 56,3% opina que sí i l'altre 43,8% restant pensa que a aquestes sols deurien servir dintre de l'horari escolar.

Per aprofundir una mica més en l'ús que se li dona a aquests espais, es vol saber si aquests s'utilitzen per a **altres activitats que no siguin la pràctica d'aquest esport**. Una meitat assegura que l'ús és exclusivament per a la pràctica de la pilota valenciana i l'altra meitat sosté que també se li dona un altre ús per exemple per a la pràctica d'altres esports, com es pot veure a continuació:

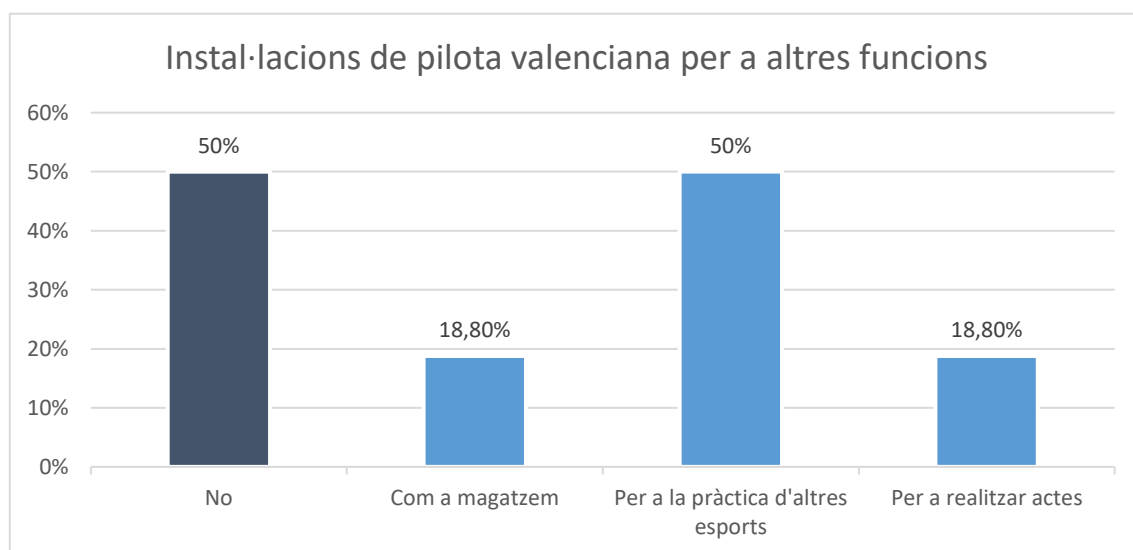

Figura 24: Percentatge d'instal·lacions específiques utilitzades per a altres funcions

A banda de les instal·lacions específiques dels centres escolars, també és important conèixer si els municipis on aquests es troben, tenen o no estes instal·lacions. Les dades demostren que sols un 22,8% dels/les mestres no té al seu abast cap tipus d'**instal·lació en la població on es troba l'escola on treballa**. Es tracta d'un percentatge relativament baix, el qual demostra que moltes de les poblacions d'aquesta comarca gaudeixen d'espais específics per a la pràctica de les diferents modalitats de pilota valenciana. És així com els trinquets i els frontons destaquen per damunt de la resta, ja

que més de la meitat dels/les docents tenen l'oportunitat de fer-li ús. Un 19,3% també afirma disposar de carrer artificial, així com una persona assegura disposar d'instal·lacions per a jugar a pilota grossa.

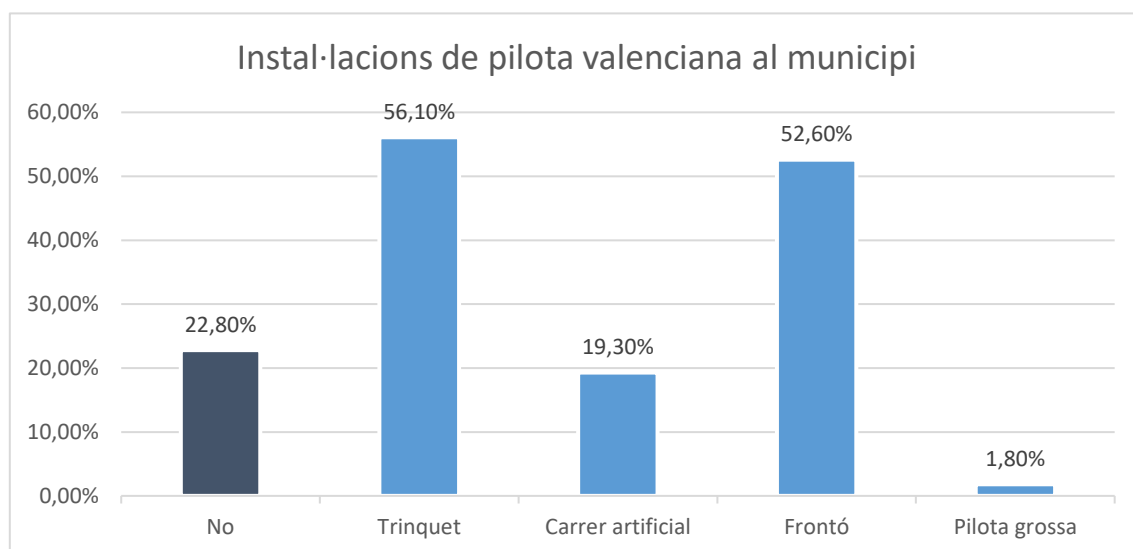

Figura 25: Percentatge de mestres que disposen d'instal·lacions específiques al municipi on es troba l'escola

4.4. LA PRÀCTICA DE LA PILOTA VALENCIANA I LA SEUA METODOLOGIA

Aquest apartat és realment important en aquesta investigació, ja que els i les mestres d'EF havien de respondre si **realitzen o no pilota valenciana als seus respectius centres educatius durant el present curs 2019-2020**. Els resultats mostren que 57 docents (89,1%) sí que la tenen en compte en les seues programacions d'aula. D'altra banda, 7 d'aquests/es, és a dir, un 10,9% no la treballen en les seues sessions.

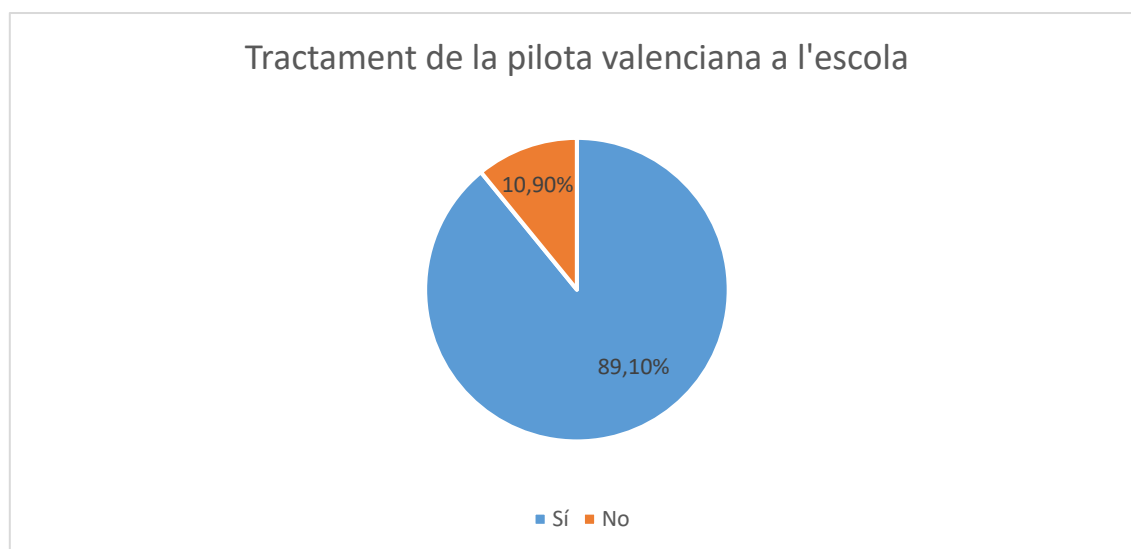

Figura 26: Percentatge de mestres que tracten la pilota valenciana en les seues sessions

Inserim, en aquest sentit, algunes respostes de les entrevistes que reforcen l'alt percentatge de mestres que la tenen en compte, així com les seues justificacions:

"Sí que la treballem, ja que trobe que és un esport igual d'important que els altres" (Entrevista 1).

"Sí, si que la done perquè a part de què actualment el currículum educatiu ens ho diu, sempre m'ha agradat molt i pense que és un esport que té molts beneficis per als alumnes, tant enfocant-lo cap a allò esportiu com en els valors que proporciona" (Entrevista 2).

"... almenys unes tres sessions a l'any si que les dedique a que els alumnes coneguen este esport i que el practiquen. Més que res perquè als cursos que tinc jo assignats sí que ho estableix el currículum educatiu, perquè els xiquets s'ho solen passar prou bé i perquè es treballen moltes parts del cos" (Entrevista 3).

Els resultats corroboren que són relativament pocs els/les qui decideixen no fer cas al currículum actual i deixar de banda aquest esport. Les diferents raons que aquests/es argumenten es veuran seguidament.

D'un total de 7 mestres que no la imparteixen, 5 d'ells (71,4%) afirmen que no hi ha instal·lacions adients al centre per a poder jugar, i aquest és un motiu pel qual no es pot tractar la pilota valenciana en classe. No obstant, la gran majoria de docents que no disposen d'instal·lacions específiques sí que la tracten adaptant-se a l'espai o terreny de joc genèric que es té o inclús es visita alguna instal·lació de la localitat.

No obstant, hi ha d'altres que reconeixen no tenir suficients coneixements com per a poder-la donar en EF. Aquesta afirmació la comparteixen 4 docents, és a dir, un 57,1%.

Un altre dels motius és el de donar-li més importància a altres esports, com és el cas de 3 mestres (42,9%). El mateix nombre i percentatge de mestres també reconeix no agradar-li aquest esport i, per això, no el té en compte. És així com els esports més mediàtics i de masses han fet que aquest xicotet percentatge de professorat es decante per aquests, deixant de banda alguns altres.

Finalment, un mestre/a explica que no disposa de material suficient. Altres dos escriuen en l'opció de "altres" en el qüestionari el següent: "sols done EF als primers cursos i pense que és un esport complicat per a alumnes tan menuts" i "no hi ha tradició al municipi".

Així és com mitjançant aquest gràfic de columnes, es classificarien els motius d'aquells/es 7 persones que decideixen no incorporar la pilota valenciana a les seues sessions d'EF en el present curs 2019-2020:

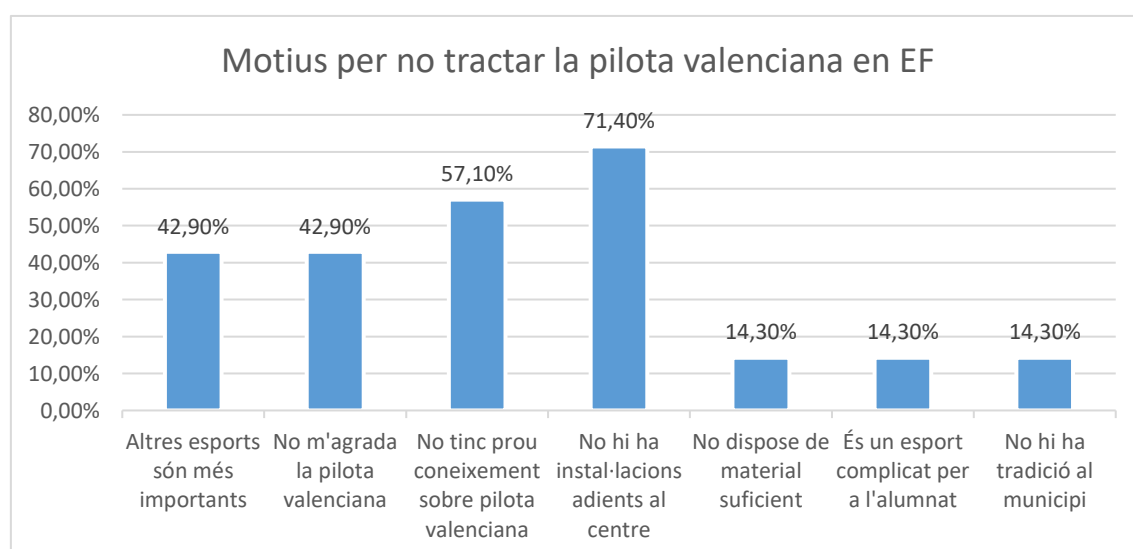

Figura 27: Motius pels quals no es tracta la pilota valenciana en EF

Una vegada arribats a aquest punt, totes aquelles persones que han confirmat que no tracten la pilota valenciana en les seues sessions d'EF, no han continuat amb el qüestionari, ja que aquesta continuava amb la manera en què aquest esport es tractava en les escoles i tot allò relacionat amb la seua pràctica. D'aquesta forma, a partir d'ara, la mostra passa a tenir 57 participants en compte de 64 com tenia anteriorment, ja que són 7 els/les mestres que no continuen amb la resta de preguntes corresponents al qüestionari.

Encarant el tema dels **cursos i les modalitats**, el raspall és la modalitat més utilitzada en tots els cursos de Primària amb molta diferència amb la resta, especialment en els tres primers cursos, on tan sols un cas al·lega practicar la modalitat de frontó en 1er i un altre cas anomena l'escala i corda en 3er. En la resta de cursos (4t, 5é i 6é), tot i ser el raspall la modalitat dominant, alguns i algunes docents comencen a "atrevir-se" a tractar altres modalitats com l'escala i corda, el frontó i les llargues. És molt interessant veure com aquest professorat es preocupa per ensenyar aquestes modalitats, ja siguen les regles de joc o alguns cops i aspectes rellevants d'aquestes.

Aquestes dades es poden veure de manera més clara i específica en la següent taula, on es pot observar la quantitat de mestres que realitzen cada modalitat en funció del curs:

Taula 7: Total dels mestres que realitzen una modalitat en funció del curs

	Escala i corda	Raspall	Frontó	Llargues
1er		33	1	
2n		34		
3er	1	40		
4t	1	43	1	2
5é	3	33	4	2
6é	4	30	4	2

Este repartiment entre modalitats i cursos de Primària ve donat com a conseqüència de la dificultat d'algunes d'aquestes ja que, excepte el raspall, en la resta la pilota s'ha de colpejar a l'aire o amb un sol bot a terra, cosa que augmenta la complexitat per a la seua pràctica. També es necessita més força per a passar la pilota a l'altra banda del camp o arribar a la paret en el cas del frontó.

Per aquest motiu, tal i com alguns/es especialistes d'EF expliquen en les entrevistes, la modalitat més utilitzada és la del raspall, ja que la pilota va per terra i pot pegar tants bots com siguen necessaris abans de realitzar el colp:

“De moment sols practique la de raspall, perquè és la més fàcil per a començar a jugar a pilota al poder pegar més d'un bot la pilota per a poder jugar-la” (Entrevista 1).

“El raspall es pràcticament la modalitat que fem servir, ja que els resulta més fàcil, però a vegades quan anem al frontó del poliesportiu alguns intenten jugar amb un bot o a l'aire a la modalitat de frontó” (Entrevista 2).

“Sols practiquem el raspall perquè les altres les considere massa difícils, encara que alguna vegada sí que els he explicat que es pot jugar per l'aire també” (Entrevista 3).

En tota escola, les **activitats complementàries** són molt importants o gaudeixen d'un caràcter motivador cap a l'alumnat. La pilota valenciana no es queda darrere en aquest aspecte i comença a tenir-les en compte. Aquestes es poden considerar com totes aquelles que s'organitzen i es realitzen pels i les docents de l'escola i que es porten a terme de manera puntual, a banda de les sessions habituals. D'aquesta manera, els resultats ens indiquen que hi ha un alt índex de participació, ja que solament un 19,3% del professorat no les posa en pràctica, mentre que l'altre 80,7% realitza aquest tipus d'activitats. Analitzant els resultats, es demostra que la gran majoria d'aquestes pertanyen a un projecte organitzat conjuntament per la Federació de Pilota Valenciana i la Conselleria d'Educació, Cultura i Esport i que s'anomena “Pilota a l'Escola”. Així, tots aquells i aquelles que diuen realitzar activitats complementàries s'estan referint a

aquest projecte, és a dir, un 80,7%, ja que actualment està tinguent molt d'èxit en les escoles i l'alumnat gaudeix molt al mateix temps que aprén a jugar a pilota valenciana.

No obstant, d'entre tot aquest alt percentatge de participació, els tornejos i les excursions al trinquet també tenen cabuda, tot i que de manera més escassa, amb un 22,8% i 33,3% de participació respectivament.

Amb els resultats obtinguts referits a les activitats complementàries, s'observa que els i les alumnes gaudeixen realment en cadascuna d'aquestes. Per tant, tots els i les mestres d'EF deuen realitzar aquest tipus d'activitats, ja que s'ix de la rutina diària i els xiquets i xiquetes tenen major il·lusió i es troben més motivats per seguir aprenent aquest esport.

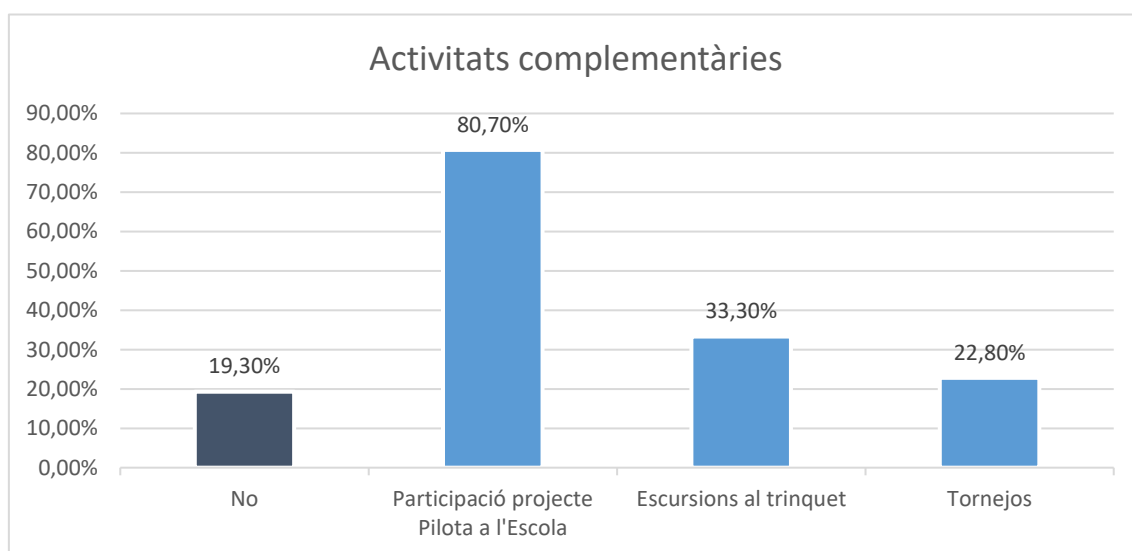

Figura 28: Activitats complementàries que realitzen els/les mestres

Tal i com expliquen les persones entrevistades en allò referent a les activitats complementàries, es mostren els seus comentaris sobre les experiències de la posada en pràctica en les seues sessions del projecte "Pilota a l'Escola":

"Este és el primer any que he pogut participar en aquesta experiència i m'ha encantat. Els xiquets i xiquetes estaven molt il·lusionats al vindre un jugador professional i des del meu punt de vista van aprendre molt i s'ha van passar

genial. Una llàstima que sols es faja en 4t, ja que la resta de cursos també volien participar i tenir una sessió així” (Entrevista 1).

“Sí, ja fa trobe que uns 3 anys que porte participant en aquest projecte, ja que em sembla genial que els professionals vinguen i els xiquets disfruten de l’experiència. L’experiència ha sigut molt bona, ja que els jugadors professionals realitzen una molt bona labor, els ensenyen i els motiven per a seguir jugant a pilota valenciana. Sempre, la classe de després d’haver fet esta sessió els pregunte a la classe i la gran majoria té bones paraules cap a aquesta iniciativa. I per això decidisc tornar a participar el pròxim any” (Entrevista 2).

D'altra banda, també hi ha una persona entrevistada que confirma anar-hi d'excursió al trinquet del municipi:

“Aquest any hem anat una vegada d'excursió al trinquet a veure'l i també a jugar. El primer any no ho vaig tenir en compte però el segon vaig pensar que seria una bona idea i els alumnes s'ho passarien bé. Per això este any he repetit després de l'experiència de l'any passat” (Entrevista 1).

Un altre punt a tractar és el de saber si els/les mestres que disposen d'**instal·lacions específiques en el municipi** on es troba l'escola, les utilitzen per a donar pilota valenciana en les seues sessions d'EF. Un 50,9% sí que acudeix amb l'alumnat a trinquets o frontons durant les seues classes.

Per altra part, un 49,1% no ho fa, però és cert que molts d'aquests no disposen d'aquestes instal·lacions en la població i, en alguns casos, aquestes poder estar una mica allunyades dels col·legis.

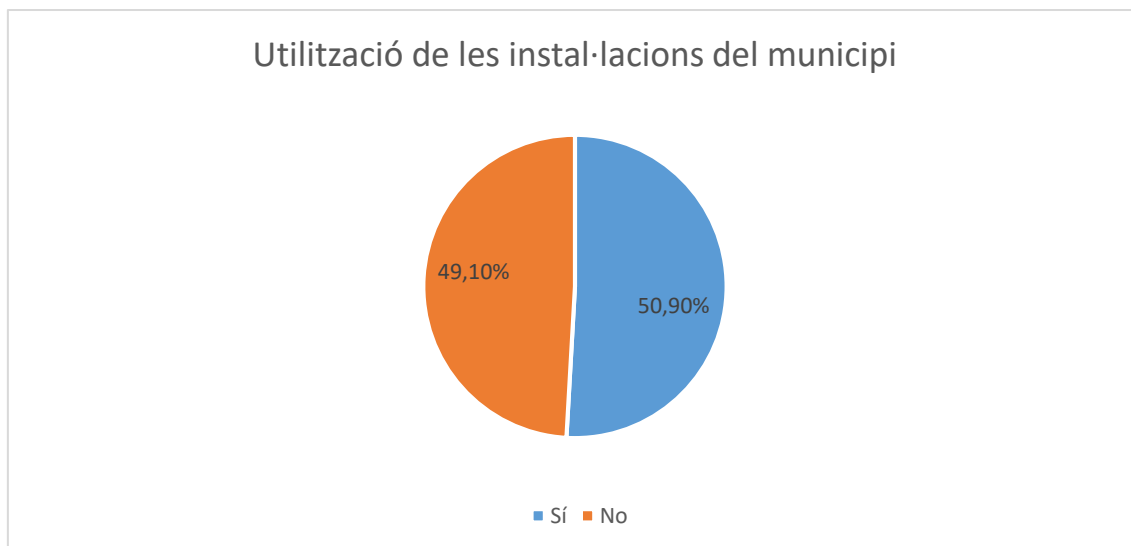

Figura 29: Percentatge de mestres que fa ús en les seues sessions de les instal·lacions específiques del municipi on es troba l'escola

En algunes entrevists, els/les participants expliquen les seues experiències de realitzar les sessions en alguna de les instal·lacions del municipi:

“Actualment allò que fem fora de l'escola és com t'he comentat antes, anar al poliesportiu a fer les sessions allí. Als xiquets i xiquetes els agrada molt el fet d'eixir a un lloc així i crec que s'ho prenen més en serio i tenen més il·lusió” i “A vegades quan anem al frontó del poliesportiu alguns intenten jugar amb un bot o a l'aire a la modalitat de frontó” (Entrevista 2).

“Aquest any hem anat una vegada ... al trinquet a veure'l i també a jugar. ...” (Entrevista 1).

A més a més, en funció de la metodologia adoptada per cada mestre/a i les seues activitats, es tindrà en compte un **tipus de material** o un altre. Paga la pena dir que aquests són molt diversos, però la gran majoria de participants coincideix en què els guants, didals, pilotes de badana, pilotes de foam, pilotes de tennis i cons són els més utilitzats, ja que més del 72% de la mostra utilitzen tots aquests. D'altres com porteries, banquetes, globus i cercles també es tenen en compte però en un nombre menor de casos, com es pot veure a continuació

en el següent gràfic de columnes, al qual es detalla el percentatge de material que s'utilitza en les sessions dels i les participants:

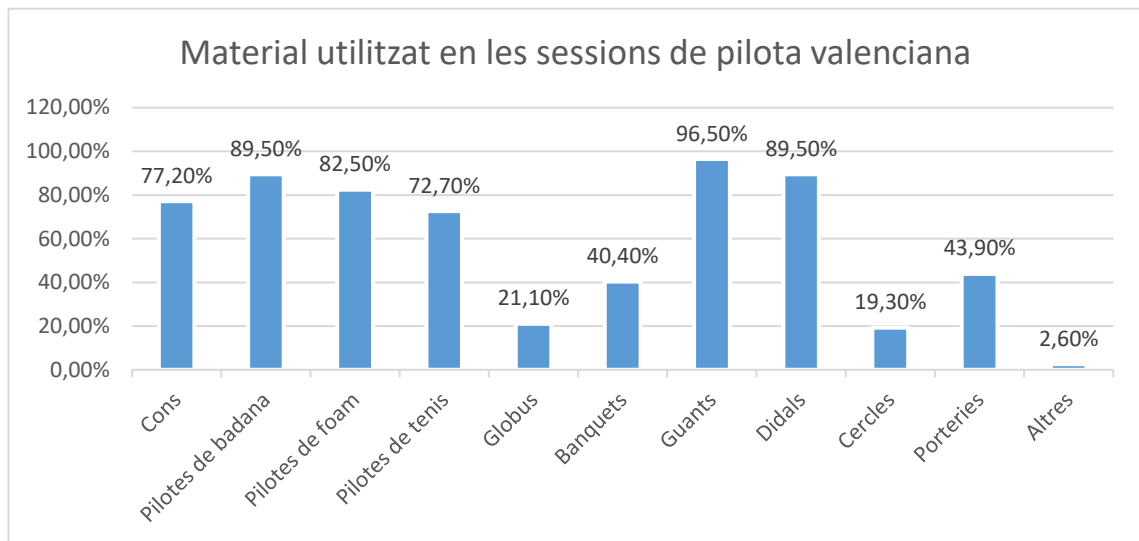

Figura 30: Material utilitzat en les sessions de pilota valenciana

Aquests resultats demostren que la gran majoria de docents fa servir una gran diversitat de material per a tractar la pràctica d'aquest esport, aspecte fonamental per la realització de diferents activitats més completes i diverses.

Però per a realitzar aquestes activitats acabades d'anomenar, cal que els i les especialistes preparen unes unitats didàctiques de pilota valenciana. En este sentit, convenia preguntar per les **fonts d'informació** per a portar a terme els exercicis o activitats. Les dades extretes confirmen que el coneixement propi junt amb la recerca per Internet són les fonts més habituals que els i les participants utilitzen. Quant a l'Internet, un 86% afirma que realment és una font que ajuda molt per a la consulta i l'elaboració de jocs, ja que a dia de hui hi ha moltíssima informació a l'abast de tots i totes en aquesta xarxa.

Pel que fa al coneixement propi, un 78,9% afirma que els propis sabers sobre la pilota valenciana que s'han anat adquirint amb l'experiència adoptada en aquest esport són útils per a la invenció de jocs i activitats. Els llibres de pilota valenciana i la formació també són elements que el professorat considera important, amb un 52,6% i un 49,1% respectivament.

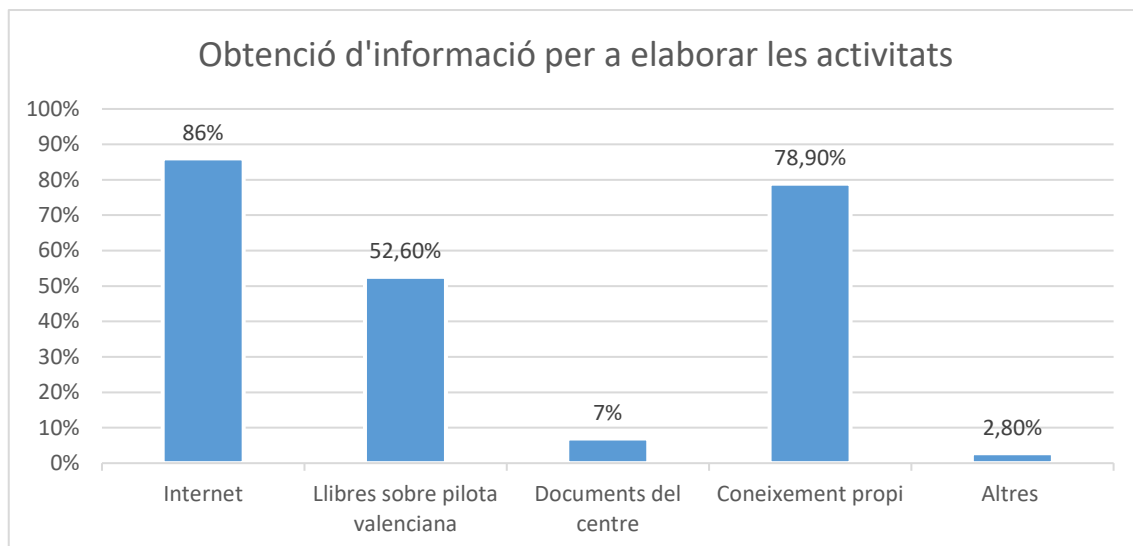

Figura 31: Fonts d'informació utilitzades per a la realització d'activitats

Gràcies a les entrevistes, es coneixen com els i les participants fan ús d'aquestes ferramentes per tal d'obtenir la informació, en aquests casos, per mitjà d'Internet i el coneixement propi. Inserisc en aquest punt algunes cites de les entrevistes:

“Com sols fa 3 anys que l'estic posant en pràctica en les meues sessions i no he gaudit de cap tipus de formació, Internet és un lloc que utilitze prou i m'ajuda per a guiar-me un poc i tindre més idees per a fer jocs i activitats de pilota. Hi ha alguns blogs molt interessants i també gràcies a la pàgina web de la federació o el diari digital de “PilotaViu” crec que s'anomenava, puc trobar molts recursos atractius” (Entrevista 1).

“Els jocs que faig en els alumnes els solc buscar per Internet i agafe algunes idees que la veritat que ajuden quan no tens massa formació i no coneixes al 100% la pilota valenciana com en el meu cas” (Entrevista 3).

“En tots estos anys que porte donant-la, alomillor al principi si que consultava algun llibre sobre pilota valenciana, però amb el temps he anat aprenent i reinventant-me. Vull dir, que amb l'experiència de treballar-la i gràcies al curs d'entrenador he anat nodrint-me i adquirint un cert coneixement que em facilita fer activitats o jocs” (Entrevista 2).

4.5. REFLEXIONS SOBRE LA PRÀCTICA DE LA PILOTA VALENCIANA EN L'ESCOLA

Finalment, en aquest últim apartat s'analitzen els resultats que tracten de fer reflexionar als i les docents d'EF sobre tot allò relacionat amb la importància que té aquest esport dins les escoles i el seu alumnat. Per això, en alguns casos s'ha plantejat als i les participants algunes qüestions mitjançant una escala de Likert que, segons Matas (2018), es tracta d'un instrument psicomètric on la persona que contesta el qüestionari ha d'indicar el seu acord o desacord sobre allò que es pregunta, cosa que es realitza a través d'una escala unidimensional i ordenada. En aquest cas, els i les participants tenien 4 opcions de resposta en funció del grau d'acord.

S'ha preguntat per **la resposta que te l'alumnat en les sessions cap a la pilota valenciana**, on la resposta 1 era l'opció de "molt roïna" i la 4 de "molt bona". Els següents resultats demostren que la resposta de l'alumnat segons les persones participants és molt positiva com es veu a continuació, és a dir, als i les estudiants dels centres els agrada que es practique este esport:

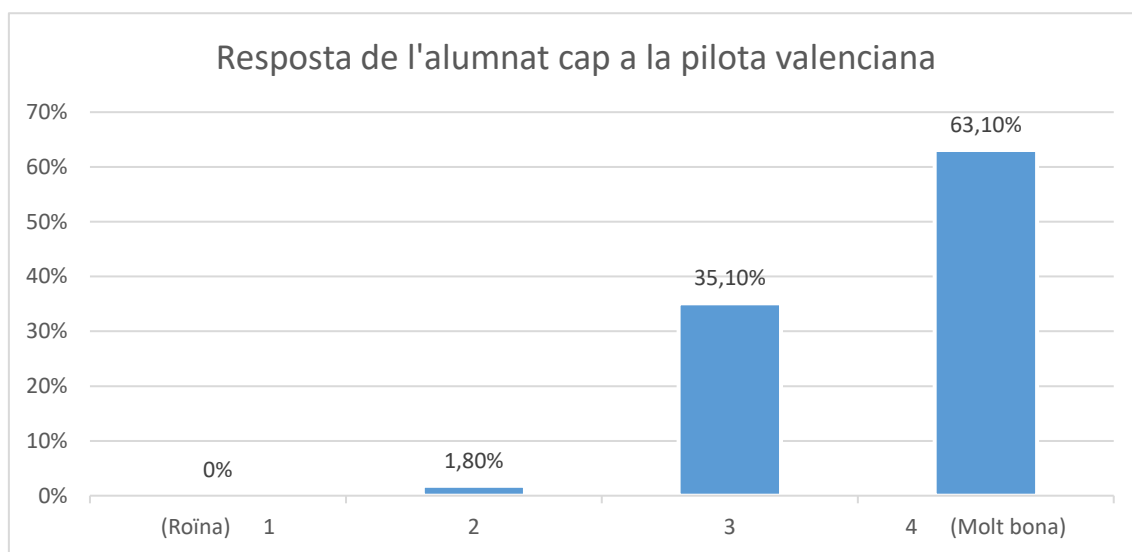

Figura 32: Percentatge de mestres que consideren que l'alumnat té una bona resposta cap a les sessions de pilota valenciana

La importància que se li dóna a la pilota per part dels especialistes d'EF també era una pregunta a tenir en compte, on el nombre 1 significa "gens important" i 4 equival a "molt important". Les dades són realment positives, ja que quasi tot el professorat

considera molt important el tractament de la pilota valenciana dins dels centres. Del total de 57 individus, 54 han manifestat que és molt important, és a dir, un 94,7%. D'altra banda, els/les 3 participants restants (5,3%) han afirmat que aquesta és important tot i no seleccionar la màxima resposta.

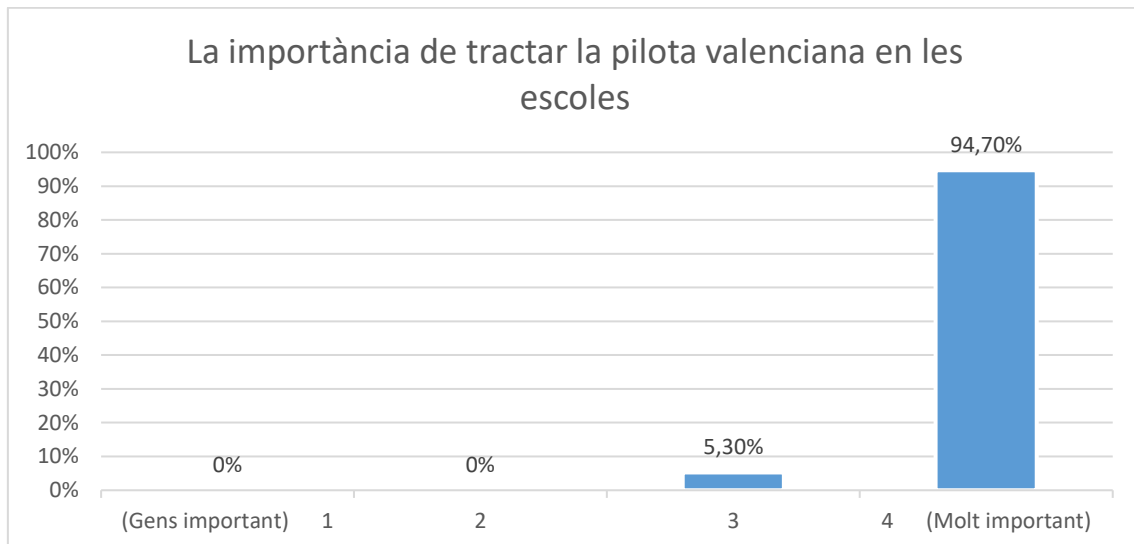

Figura 33: Percentatge de mestres que consideren important tractar la pilota valenciana en les escoles

Per acabar d'analitzar aquest tipus de preguntes d'escala de Likert, es pregunta si el fet de **tractar la pilota valenciana en l'escola influeix en la seua pràctica fora d'ella** per part de l'alumnat. En altres paraules, si creuen que una vegada es tracte en classe, després aquest alumnat tindrà més ganes i/o motivació per apuntar-se a alguna escola de pilota o jugarà amb els amics i amigues en qualsevol instal·lació. Les possibles respostes eren 1 si es considera que "no influeix gens" fins al 4 si es considera que "influeix molt". Les dades resultants són bones tot i no tenir la diferència que han tingut la resta de qüestions, ja que un 12,3% ha marcat l'opció 2, un 29,8% ha seleccionat l'opció 3 i un 57,9% ha triat l'opció 4.

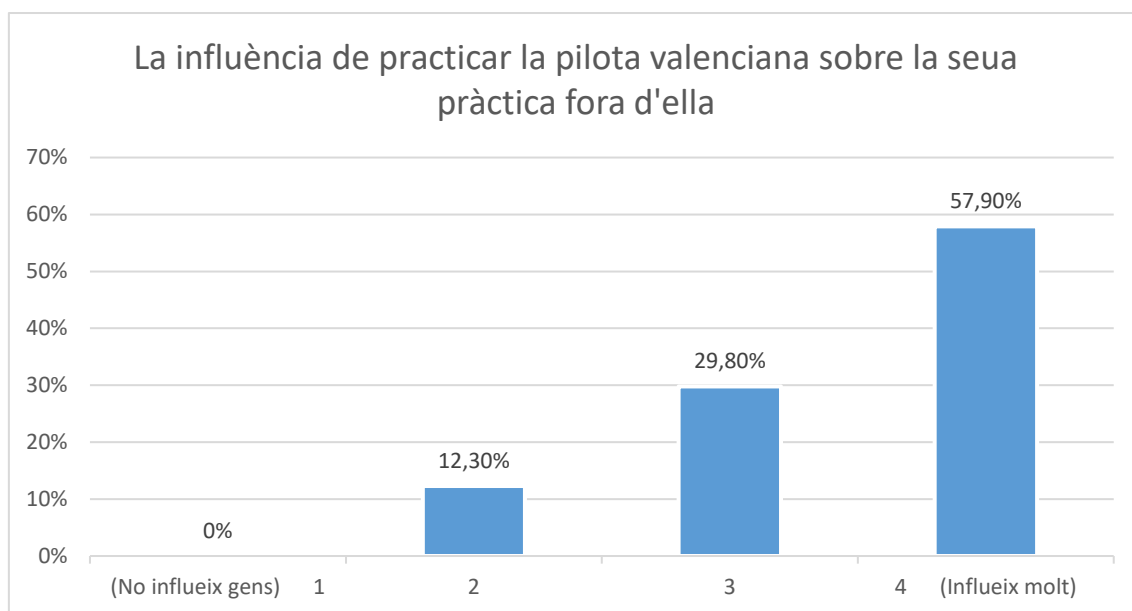

Figura 34: Percentatge de mestres que consideren que practicar la pilota valenciana en l'escola influeix en la seua pràctica fora d'ella

A més a més, durant les entrevistes s'ha aprofitat per ampliar informació i punts de vista. Per això, s'ha tractat de manera oberta i reflexiva allò que alguns docents opinen sobre l'actual **currículum** i sobre la **llengua** adient per a impartir classes de pilota valenciana en EF. En aquestes qüestions, els resultats de la primera qüestió respectivament, demostren que dos persones creuen que el currículum hauria d'incloure a tots els cursos de Primària pel que fa als continguts específics sobre pilota valenciana i una altra pensa que està bé tal i com està actualment, com es mostra a continuació:

"Pense que en 1er, 2n i 3er també deuria tenir presència i donar-se en tota la Primària fent les adaptacions adequades a cada curs" (Entrevista 1).

"Sí que canviaria, perquè en la meua opinió si està en 4t, 5é i 6é també podria estar en 1er, 2n i 3er. Per tant, la incorporaria a tots els cursos de Primària" (entrevista 2).

"Mai m'havia aparat a pensar-ho però pense que està bé com està, perquè és un esport una mica complicat al tindre que pegar-li amb la mà a una pilota i els xiquets més xicotets no estan encara massa preparats" (Entrevista 3).

Respecte de l'altre tema relacionat amb la llengua, de manera general es pot indicar que el valencià és la més adient per impartir les sessions amb l'alumnat segons les persones entrevistades:

“Tal i com el propi nom de l'esport indica, la pilota valenciana té molts noms com els colps, la puntuació i moltes paraules en valencià, per tant trobe que la millor forma de fer-ho és en la nostra llengua” (Entrevista 1).

“Jo pense que el valencià és la llengua idònia per a donar una bona classe d'EF i que els mestres deurien fer un esforç, encara que si no s'utilitza en tot moment, el vocabulari és específic de la llengua valenciana i, indirectament s'ha d'utilitzar el valencià” (Entrevista 2).

“La llengua crec que no és el més important, a vegades és millor que els alumnes t'entenguin i capten allò que els expliques, encara que hi ha algunes paraules que s'utilitzen en la pilota valenciana que no tenen traducció. Però en este sentit, tal vegada el valencià siga la millor opció” (Entrevista 3).

Per últim, mitjançant la pràctica de la pilota valenciana, cal dir que es treballen una sèrie d'**elements** com ocorre en molts altres esports. Per això, era necessari conèixer quins són aquells que els i les docents pensen que es troben immersos i es tracten en l'escola. Tots els elements que a continuació es mostraran són relativament importants i es treballen en les sessions de pilota valenciana en EF, encara que són la cultura i els valors que transmet la pilota valenciana els que major repercussió tenen en les respostes, ja que un total d'un 98,2% i 94,7% respectivament, ha seleccionat aquesta opció. Altres com la cooperació, coordinació i capacitats físiques bàsiques també tenen un alt percentatge, tots ells per damunt del 89%.

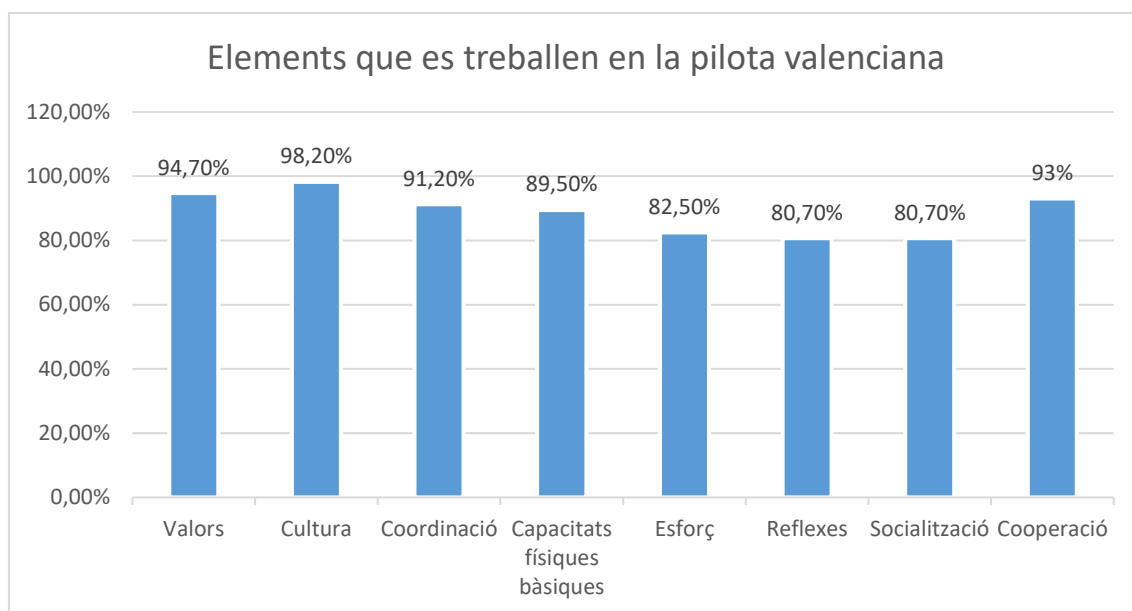

Figura 35: Elements que es treballen durant la realització de les sessions de pilota valenciana

Es destaquen en les entrevistes una sèrie de valors que té la pilota valenciana i la fan diferent a la resta d'esports:

“La pilota valenciana té moltes coses positives, però una de les que m’agradaria destacar i que intente ensenyar en les classes és que els jugadors mai fan trampes com en molts altres esports, on intenten enganyar a l’àrbitre” (Entrevista 1).

“La pilota valenciana té molts valors que es treballen directa i indirectament, com és el cas de ser sincer si la pilota t’ha pegat als peus o si l’has tocat dos voltes. També la història i la cultura que té” (Entrevista 2).

“Crec que el fet que siga propi de la Comunitat Valenciana i porte molts anys jugant-se en esta zona el fa únic dels altres” (Entrevista 3).

5. DISCUSSIÓ

Tot i que les investigacions d'aquesta temàtica són relativament escasses, estudis com els de Mortes (2018), realitzat en educació Secundària en la comarca de la Ribera, i el de Rico (2019), portat a terme en escoles tant públiques com privades i concertades en l'Alcoià, reflecteixen allò que s'ha volgut esbrinar amb la realització d'aquest treball. És per això que es farà us d'aquests dos, junt amb una sèrie d'articles d'investigació amb aspectes similars, per a contrastar qüestions i resultats establerts amb el present estudi.

Quant al fet de major importància d'aquesta investigació i que, per tant, es tractarà en primer lloc, és el d'incloure la pilota valenciana a les programacions i unitats didàctiques per part dels i les mestres d'EF. Quant a aquest, el percentatge que té en compte aquesta pràctica és bastant elevat, amb un 89,1%. Per contra, en estudis com els de Mortes (2018) o Rico (2019) no ocorre el mateix, ja que el percentatge de docents que decideixen treballar aquest esport en les escoles i en els instituts és més baix, especialment en les escoles privades d'aquest últim estudi respectivament. Molts i moltes de les persones participants en aquest estudi realitzat per Rico (2019), argumenten que no ho fan com a conseqüència d'allò que estableix el currículum educatiu. És així com l'actual Decret 108/2014 no contempla la pilota valenciana com a contingut específic en els tres primers cursos de Primària i, com alguns/es mestres imparteixen classe en aquests, doncs no veuen la necessitat de treballar-la en les seues sessions. No obstant, també hi ha part del professorat que decideix no fer cas al decret recentment mencionat i no tenir en compte la pilota valenciana tot i exercir la professió de mestre/a en EF en els cursos de 4t, 5é i 6é. També cal aclarir que hi ha d'alguns i algunes que consideren que en els primers cursos també es deuria incloure aquesta pràctica esportiva i, per tant, ho fan sense tenir en compte que el currículum no ho estableix.

Aquesta és una qüestió que provoca cert tipus de controvèrsia entre els i les docents, tal i com es pot comprovar en les explicacions donades en les entrevistes realitzades, ja que dos participants pensen que aquesta situació hauria de canviar i incorporar la pilota valenciana en tots els cursos, i un/a opina el contrari. En aquest aspecte, els resultats de Mortes (2018) també mostren una confrontació d'opinions per

part del professorat respecte d'allò que estableix el currículum, en este cas el de secundària.

Tanmateix, en molts casos, aquest fet és conseqüència d'allò que l'estudi de García (2019) mostra, arribant a la conclusió que esports convencionals com el bàsquet, handbol, futbol o hoquei són els més emprats en les sessions d'EF. En conseqüència, moltes vegades es deixa en desavantatge els esports tradicionals com la pilota valenciana en aquest cas, la qual, Llopis (1999) defineix com a la manera de jugar amb una pilota pròpia dels valencians. Seguint en aquesta línia, els i les participants entrevistats coincideixen en què la llengua valenciana abraça tot aquest esport i, tant com en les entrevistes realitzades per Mortes (2018), la gran majoria coincideix amb el vocabulari específic que caracteritza la pilota valenciana i, per tant, amb la idoneïtat d'impartir les classes en valencià. En definitiva, Millo (1982) acaba definint tant aquest joc com la llengua valenciana com a dues facetes culturals pròpies dels valencians, les quals es troben vinculades des dels inicis.

En este sentit, Valero i Gómez (2008) remarquen la importància d'incorporar aquest tipus d'esports en EF pels següents motius: formen part de la pròpia cultura i, per tant, són un mecanisme de transmissió cultural; poden complir objectius de tot tipus, ja siga cognitiu, físic, motor, afectiu i social; es tracta d'activitats susceptibles d'interdisciplinarietat; i, a més, facilita l'aprenentatge de continguts característics o propis d'una regió.

D'entre tots/es aquells/es que contempen la pilota valenciana en les seues programacions, la modalitat dominant en diferència és la del raspall. Aquest fet coincideix en les dades que Mortes (2018) i Rico (2019). Es tracta d'una elecció amb la qual coincideix la gran majoria dels docents d'EF. Aquesta decisió sempre encaminada per a facilitar el procés d'ensenyament-aprenentatge, segons totes les persones entrevistades i, tal i com Congost (2015) assegura, es tracta de la modalitat més adequada per a la iniciació dels xiquets i xiquetes en el joc de pilota valenciana.

D'acord amb Palazuelos i Morales (2018), la posada en pràctica d'activitats complementàries és realment interessant i essencial, ja que es tracta d'un element motivador per a l'alumnat, el qual trenca amb la rutina diària, es diverteixen i els/les

docents tenen l'oportunitat de donar-los a conèixer noves activitats i/o jocs. Aquest argument el tenen en compte molts i moltes mestres en aquesta investigació, ja que un 80,7% en realitzen durant el curs. Aquests resultats no són tan positius i es contradiuen amb les dades resultants pel que fa als estudis de Mortes (2018) i Rico (2019), els quals afirmen que la participació del professorat en aquest tipus d'activitats és relativament baixa, ja que en cap cas el percentatge total de les persones que han participat en el qüestionari, que les porten a terme, supera el 50%.

Tenint en compte la formació del professorat especialista d'EF en pilota valenciana, cal fer constància de la importància d'aquesta tal i com explica Gumbau (2015), ja que els professionals, incloent els mestres, deuen tenir una formació adequada i pertinent així com reciclar-se periòdicament. El present estudi coincideix amb el de Mortes (2018) pel que fa a la formació inicial, ja que el percentatge que ha tingut l'oportunitat d'aprendre sobre aquest esport en la universitat és molt baix, cosa totalment contrària en l'estudi realitzat per Rico (2019), on la majoria han pogut gaudir d'aquesta durant la seua etapa universitària. D'altra banda, la formació permanent és relativament elevada, coincidint amb les dades de Rico (2019) quant al professorat dels centres públics. Granell (2016) remarca la importància de la formació dels docents per mig de l'organització de Jornades, Taules Redones, Congressos i organitzats entorn de l'univers de la pilota valenciana entre altres, ja que aquestes ajuden a progressar en el terreny acadèmic. És així com més d'un 50% ha participat en algun curs del CEFIRE, tal i com té lloc en l'estudi de Mortes (2018), on quasi tots els que han gaudit d'algun tipus de formació permanent, tot i no ser relativament elevada, ha sigut conseqüència d'aquests cursos. Tot això, amb l'objectiu de crear millors professionals que ajuden a disminuir el fracàs escolar i amb els qui aconseguir un procés d'ensenyament-aprenentatge de qualitat (Som i Muros, 2008).

Respecte del material del qual es disposa, un terç no té al seu abast cap tipus de material específic, i la resta sols alguns. Aquestes dades són realment semblants en l'estudi de Rico (2019), on inclús es veuen superades, ja que un 42,9% no disposa de cap material en les escoles públiques i un 63,7% en les privades. En una altra investigació realitzada per Baltodano, Silva i Hernández (2014), els resultats afirmen que amb material adequat a l'esport en qüestió, aspectes com la integració grupal, la participació,

el dinamisme i l'entreteniment de tot l'alumnat del centre escolar, estarien presents en l'aula. Així doncs, es veu reflectida la necessitat de donar suport a aquest esport amb un material suficient a les escoles per a poder garantir una pràctica adequada i de qualitat del nostre esport autòcton en les sessions d'EF.

Sense deixar de banda els recursos, i centrant-se més en les instal·lacions, Fernández (2010) assegura una evolució al llarg dels anys pel que fa a les mateixes dels centres escolars, però que en una gran multitud d'aquests, hui en dia no arriben als requisits mínims. Els resultats donen suport a aquesta afirmació, ja que hi ha una falta d'instal·lacions específiques de pilota valenciana als col·legis públics d'aquesta comarca, on un 75% de mestres no té l'oportunitat de gaudir d'aquestes en l'escola on treballa. També en els centres de Primària de l'Alcoià el percentatge és inclús més baix (Rico, 2019). Donades les circumstàncies, en ambdós casos opten per adaptar els espais genèrics de l'escola, ja que la pilota valenciana té l'avantatge de ser flexible i permet la seua adaptació a condicions diverses, donant importància al pati de les escoles com un lloc adient per a la pràctica de la modalitat del raspall i les llargues (Martos i Torrent, 2011). D'altra banda, no ocorre el mateix en els instituts de la Ribera, ja que en l'estudi realitzat per Mortes (2018) es mostra que un 50% del professorat té al seu abast espais específics per a la posada en pràctica d'aquest esport.

Finalment, quant a les petites reflexions que els i les participants han hagut de realitzar, cal fer constància que la gran majoria està d'acord en què jugar a pilota valenciana dins l'escola influeix en la seua pràctica fora d'ella. Aquesta qüestió no sembla tenir el mateix resultat en el treball de Rico (2019). Tanmateix, aquest influència es troba arrelada a les escoles de pilota i el suport institucional que se li dóna, tal i com Agulló, González i Gómez (2017) asseguren, la importància d'aquests òrgans és essencial per aconseguir una pervivència i impuls del joc. A més a més, quasi la totalitat de participants està d'acord amb la importància que té la pilota valenciana dins dels centres escolars, resultats que coincideixen amb les dades de Rico (2019). Això, és causa de què mitjançant la pilota valenciana es tracten una sèrie d'elements com els valors i la cultura, que fan d'aquesta un esport únic (Agulló, González i Gómez, 2017).

6. CONCLUSIONS

Després de tenir els resultats i realitzar la discussió contrastant aquests resultats amb els d'altres treballs d'investigació similars, és moment d'extraure diverses conclusions al respecte sobre aquest estudi, les quals referencien als objectius establerts prèviament.

Quant a l'objectiu principal d'aquesta investigació com és el de saber si el professorat té en compte o no la pilota valenciana en les seues classes en l'assignatura d'EF, cal dir que els resultats demostren que un percentatge molt alt de docents sí que la contempla en les seues unitats didàctiques. D'aquesta manera, són pocs els/les qui no la treballen, els/les quals argumenten que els principals motius fan referència a la falta d'instal·lacions, el poc coneixement i la major importància d'altres esports. Deixant de banda aquest xicotet percentatge, cal abordar el tema de les modalitats emprades, ja que el raspall és la mare de les modalitats utilitzades per pràcticament tot el professorat a causa del seu menor grau de dificultat, encara que d'altres com l'escala i corda, el frontó o les llargues s'incorporen en pocs casos als cursos superiors d'Educació Primària. Durant la posada en pràctica, els/les mestres fan ús de tot tipus de material tant específic de pilota valenciana (pilotes de badana, guants i didals), com genèric (pilotes de foam, de tennis i cons, en major mesura), per tal de fer més complets i diversos els jocs i activitats. No obstant, per a realitzar aquest tipus de jocs i activitats, el coneixement propi adquirit i la recerca d'informació per Internet són clau per a poder obtenir informació de cara a les sessions.

Tanmateix, a l'hora d'analitzar les activitats complementàries que es porten a terme, convé ressaltar la gran participació en aquestes, especialment en el projecte anomenat Pilota a l'Escola, on la participació d'escoles ha sigut realment elevada i la satisfacció de l'alumnat i el professorat sobre aquesta experiència és molt bona.

En relació amb el coneixement que es té sobre aquest esport, s'ha arribat a la conclusió que molts dels/les mestres han rebut una formació i, per tant, tenen un cert grau cognitiu. És així com amb això i les experiències que han viscut molts i moltes d'ells/es, poden ser coneixedors/es de la gran majoria de modalitats més

representatives que caracteritzen la pilota valenciana, fent èmfasi en les de raspall, frontó i escala i corda.

Un altre aspecte a remarcar és que no tots els centres disposen de material específic per a jugar a pilota valenciana, ja que hi ha mestres que no tenen pilotes de badana per a realitzar els jocs o activitats pertinents. Els guants i didals són pocs els col·legis que en tenen al seu abast, i la majoria de vegades són els propis alumnes qui se'ls fabriquen. En el cas de les instal·lacions específiques, aquestes són realment escasses dins dels centres escolars tot i que la majoria semblen estar en bon estat a excepció d'alguns casos en particular. Així doncs, si es vol practicar la pilota valenciana en les sessions d'EF, en quasi totes les escoles s'han d'adaptar les instal·lacions genèriques o aprofitar aquelles que hi ha al propi municipi, les quals molts/es docents tenen a la seua disposició.

En últim terme, és important fer conèixer que un nombre elevat de mestres considera que el fet de tractar la pilota valenciana en les escoles és molt important, així com consideren que l'alumnat té una molt bona resposta cap a aquest esport i, a més a més, molts i moltes pensen que practicar-la dins l'escola té influència en fer-ho fora d'ella. Per últim, afegir que elements com la cultura i els valors són els que més es treballen de manera indirecta en la pràctica de la pilota valenciana en els centres escolars.

És important dir que aquesta investigació portada a terme en el món de l'ensenyament, pretén donar un pas endavant cap a la investigació educativa, per tractar de millorar-la i poder gaudir-ne d'una de qualitat. Cal insistir que sense investigació no hi ha progrés, i el món educatiu i l'EF el necessiten, per això aquest Treball de Fi de Màster tracta de veure la realitat en els nostres col·legis públics per buscar respostes i solucions educatives.

En conseqüència d'aquestes conclusions, es reflexa la necessitat de conèixer realment quina és la realitat educativa en relació a la temàtica d'aquesta investigació dins dels centres escolars públics de la comarca de la Marina Alta. No obstant, aquesta manera de fer-ho sempre pot millorar-se mitjançant una sèrie de propostes futures per

abraçar d'una manera més completa aquest estudi. Per això, s'exposen a continuació una sèrie de propostes per a futures línies de treball:

- Realitzar un major nombre d'entrevistes a docents d'EF i un treball de camp per garantir la veracitat en les respostes obtingudes.
- Aplicar aquesta investigació en la mateixa comarca passats uns anys per veure la diferència i progressió.
- Portar a terme aquest tipus d'investigació en altres comarques de la província i del territori valencià.

7. LIMITACIONS

Durant aquest procés d'investigació han aparegut certs tipus de limitacions que han pogut dificultar aquest treball, ja que es podrien haver tingut uns resultats distints i arribar a tenir unes conclusions més exactes, les quals s'expliquen a continuació:

- No ha hagut un control pel que fa a allò que han contestat en les enquestes o entrevistes els docents d'EF, ja que no s'ha pogut observar el seu treball posat en pràctica en les escoles per comprovar si les seues respostes o explicacions són reals o no.
- En relació amb la quantitat de mestres que han realitzat el qüestionari, cal recordar que tots/es no han volgut participar en aquest estudi, ja que un 14,7% ha decidit no fer-ho.
- La falta de literatura específica en aquest camp específic provoca una certa escassetat d'informació i dificulta la realització d'aquest treball.
- El temps també ha tingut la seua importància, ja que els qüestionaris han estat completats durant el període entre el segon i tercer trimestre del curs escolar 2019-2020. Per tant, no s'ha pogut acabar el curs i tal vegada encara no havien pogut realitzar algun dels continguts prevists. A més a més, alguns mestres han pogut canviar de centre i realitzar substitucions.
- Per últim, la major limitació que s'ha patit per a realitzar aquest treball ha sigut la pandèmia mundial del covid-19 que ha dificultat el procés d'arreglada de dades. Aquesta situació ha tingut com a conseqüència no poder anar a les escoles i tenir un contacte més proper amb les persones que han realitzat el qüestionari i aquelles entrevistades, ja que aquestes han estat tancades durant molt de temps i contactar amb tot el professorat ha sigut més complicat, sense haver pogut arribar al 100% dels docents per tal de completar els instruments d'investigació ja esmentats.

8. REFERÈNCIES

- Abril, E. (1971). *Dos siglos de pelota vasca*. Sociedad Guipuzcoana de Ediciones y Publicaciones, 19-20.
- Agulló, V., González, G. i Gómez, J. (2016). *La pilota valenciana: Pràctica, ciència i codi*. Universitat de València. València, Espanya.
- Baltodano, M.J., Silva, L.E. i Hernández, Y.A. (2014). Importancia del uso del material deportivo como material didáctico para el proceso Enseñanza-Aprendizaje en la clase de Educación Física, recreación y deportes del 11mo grado en el Instituto público San Nicolas de Tolentino en el municipio de La Paz Centro departamento de León, segundo semestre 2014 (Tesi doctoral). Universidad Nacional Autónoma de Nicaragua, León.
- Bernardo, J., i Caldero, J.F. (2000). Investigación cuantitativa (4); Métodos no experimentales. En J. Bernardo, i J.F. Caldero, *Aprendo a investigar en educación* (77-93). Madrid, Espanya: RIALP, S.A.
- Bravo, J.L. (2004). Los medios de enseñanza: clasificación, selección y aplicación. *Pixel-Bit: Revista de medios y educación*, (24), 113-124.
- Bravo, A. (2012). *Juegos y deportes tradicionales: El juego de Pilota Valenciana*. Museo del Juego.
- Carlino, P. (2010). *Escribir, leer y aprender en la universidad. Una introducción a la alfabetización académica* (5ª reimpresión de la 1ª ed.). Buenos Aires: Fondo de Cultura Económica.
- Casas, J., García, J. i González, F. (2006). Guía técnica para la construcción de cuestionarios. *Odiseo, Revista electrónica de pedagogía*. 3(6).
- Cerdà, P. i Mascarell, P. (2018). La pilota valenciana: tradició d'un joc de cavallers. *Caramella. Música i cultura popular*. 22(23), 98-104.
- Colás, P. i De Pablos, J. (2012). Aplicaciones de las tecnologías de la información y la comunicación en la investigación cualitativa. *Revista Española de Pedagogía*, 70(251), 77-92.

- Conca, M. (Octubre 2017). La introducció de la pilota al món educatiu: orígens, actualitat i reptes cap al futur. La pilota valenciana: reptes per al segle XXI. Conferència portada a terme en el Congrés Pilota Valenciana: Reptes per al segle XXI, València, Espanya.
- Conca, M. i Pérez, V. (1999). Joc popular i tradicional valencià: la Pilota Valenciana. En M. Villamón. Formación de los maestros especialistas en E. Física. Generalitat Valenciana. València. 187-215.
- Conca, M., García, F., Gimeno, T., Llopis, F., Naya, J. i Pérez, V. (2003). La pilota valenciana: unitat didàctica. Generalitat Valenciana, València.
- Congost, J.M. (2015). Els carrers de la pilota. (Treball Fi de Màster). Universitat Politècnica de València, València.
- Contreras, I. (1996). La investigación en el aula en el marco de la investigación cualitativa en educación: una reflexión acerca de sus retos y posibilidades. *Revista Educación*, 20(1), 109-125.
- De Guevara, S. (2000). El juego de pelota en El Tajín. *Arqueología Mexicana*, 8(44), 36-41.
- Decret 108/2014 de la Conselleria d'Educació de la Generalitat Valenciana. DOGV 7311
- Decret 111/2007 de la Conselleria d'Educació de la Generalitat Valenciana. DOGV 5562
- Decret 20/1992 de la Conselleria d'Educació de la Generalitat Valenciana. DOGV 1728
- Durbà, V. (2017). Desafiament de la modernitat. Cas de la Pilota Valenciana al País Valencià (Tesi doctoral). Universitat de les Illes Balears, Illes Balears, Espanya.
- Federació de Pilota Valenciana (1986). El joc de pilota valenciana.
- Fernández-Río, J. (2010). Viejos y nuevos materiales y espacios en educación física: aprovechamiento y posibilidades. *Tándem. Didáctica de la Educación Física*, 32, 64-72.
- García, R. (2019). Análisis de la evolución del deporte en edad escolar y los deportes alternativos. (Treball Fi de Grau). Univerisitat de Valladolid, Segovia.

- García, G. i Llopis, F. (1991). Vocabulari del joc de pilota. València: Conselleria de Cultura, Educació i Ciència.
- Generalitat Valenciana (2017). Pilota a l'escola. Comunitat Valenciana: Conselleria d'Educació, Investigació, Cultura i Esport. Recuperat de <http://www.pilotaescola.gva.es>.
- Granell, J. C. (2016). Pilota valenciana i Universitat. En Agulló, V., González, G. i Gómez, J. La pilota valenciana: pràctica, ciència i codi, 225-229. Universitat de València. València, Espanya.
- Gumbau, V. (2015). Las problemáticas actuales de la educación física y el deporte escolar en España. *Revista Española de Educación Física y Deportes*, (411), 53-69.
- Hernández-Sampieri, R. i Mendoza, C.P. (2008). Metodología de la investigación: las rutas cuantitativa, cualitativa y mixta. México. McGraw-Hill.
- Iñurría, V. (1987). La pilota valenciana: història, present i futur. *Saó* (101), 15-16.
- Llopis, F. (1999). El joc de pilota valenciana. València: Carena Editors.
- Martínez, J.A. (2012). *Anàlisi dels factors de rendiment en pilota valenciana: una proposta per a l'educació superior* (Tesi doctoral). Universitat d'Alacant, Alacant, Espanya.
- Martos, D. i Torrent, G. (2011). Pilota Valenciana. Propostes didàctiques per ensenyar i aprendre el nostre joc. Paiporta: Denes Editorial.
- Martos, D., Naya, J. i Vidal, P. (Abril 2007). Estudi etnològic sobre la pilota valenciana a l'Olleria (La Vall d'Albaida). JOCS DE PILOTA. Conferència portada a terme en el II Congrés Mundial de Pilota a Mà, València, Espanya.
- Matas, A. (2018). Diseño del formato de escalas tipo Likert: un estado de la cuestión. *Revista Electrónica de Investigación Educativa*, 20(1), 38-47.
- Millo, L. (1976). El "trinquet". València: Prometeo.
- Millo, L. (1982). *El joc de pilota*. València: Quaderns 3i4.

- Monforte, E. (2015). Una reconstrucció del joc de pilota valenciana als pobles de la comarca de l'Horta Sud de València de 1900 a 1975: una investigació des de la història oral (Tesi Doctoral). Universitat de València, València, Espanya.
- Montaner, A. M. (2010). Estudio de los trinquetes de pilota valenciana, según criterios epidemiológicos, de opinión y biomecánicos (Tesi doctoral). Universitat de València, València, Espanya.
- Montaner, C., Llana, S., Gámez, J. i Alcántara, E. (2012). Especificaciones de diseño para el desarrollo de un guante de pilota valenciana. Revista Internacional de Medicina y Ciencias de la Actividad Física y el Deporte, 12(47), 405-429.
- Moragues, S., Soler, S. i Campos, J. (Abril 2007). Determinación de los niveles de actividad física de jugadores de raspall en una competición oficial, a partir del seguimiento de la frecuencia cardíaca. JOCS DE PILOTA. Conferència portada a terme en el II Congrés Mundia de Pilota a Mà, València, Espanya.
- Mortes, E. (2017). La Pilota Valenciana a l'Educació Física de la Ribera. (Treball Fi de Màster). Universitat de València, València, Espanya.
- Naya, J. (Abril 2007). Pilota Valenciana: El nostre joc. JOCS DE PILOTA. Conferència portada a terme en el II Congrés Mundia de Pilota a Mà, València, Espanya.
- Naya, J., Pérez, V. i Conca, M. (Octubre 2017). El joc de la pilota valenciana: Valor educatiu i riquesa motriu. La pilota valenciana: reptes per al segle XXI. Conferència portada a terme en el Congrés Pilota Valenciana: Reptes per al segle XXI, València, Espanya.
- Palafox, E. i Morales, J. (2018). Desarrollo de competencias en estudiantes normalistas a través de actividades complementarias. Congreso Universidad, 7(3).
- Peláez, A., Rodríguez, J., Ramírez, S., Pérez, L., Vázquez, A., i González, L. (2010). La entrevista. Universidad autónoma de Madrid.
- Pérez, V., Conca, M., Naya, J., Gimeno, A., Bravo, R. i Garcia, G. (2018). Unitat didàctica: La pilota valenciana. Generalitat Valenciana, València.

- Ponsoda, J.C. (Abril 2007). Los valores educativos del juego de pelota valenciana. JOCS DE PILOTA. Conferència portada a terme en el II Congrés Mundia de Pilota a Mà, València, Espanya.
- Rico, J. (2019). La Pilota Valenciana a l'Educació Primària en l'Alcoià. (Treball Fi de Màster). Universitat de València, València, Espanya.
- Sentandreu, R. i Agulló, V. (Octubre 2017). Els artesans de la pilota, custodis de joc. La pilota valenciana: reptes per al segle XXI. Conferència portada a terme en el Congrés Pilota Valenciana: Reptes per al segle XXI, València, Espanya.
- Sodi, F. i Aceves, D. (2003). El Juego de Pelota de Chichen Itza: Una ceremonia de fertilidad para la tierra y su relación con el Popol Vuh. *XVII Simposio de Investigaciones Arqueológicas en Guatemala*. Conferència portada a terme en el Museo Nacional de Arqueología y Etnología, Guatemala.
- Soldado, A. (1998). Joc de Pilota. Historia de un Deporte Valenciano. Diputación de Valencia. Valencia.
- Soler, S., Moragues, S. i Campos, J. (Abril 2007). Estudi de situacions tàctiques en la modalitat de raspall. JOCS DE PILOTA. Conferència portada a terme en el II Congrés Mundia de Pilota a Mà, València, Espanya.
- Som, A. i Muros, J.J. (2008). Una revisión sobre la formación del profesor en el àrea de Educación Física. Revista digital Lecturas: Educación Física y Deportes. 12(117)
- Sparkes, A. (1992). Breve introducción a los paradigmas de investigación alternativos en Educación Física. Revista Perspectivas de la actividad física y el deporte, 11, 29-33.
- Valero, A. i Gómez, M. (2008). La importancia de los juegos y deportes tradicionales en las clases de educación física de la sociedad postmoderna. Revista Investigación educativa, educación y deporte, 12(21), 131 – 141.
- Verdeguer, R. (1987). Albal. Personajes y recuerdos I. En Alcolea, A. i Oller, M. Albal, Abans i ara. Albal, Espanya.

Vilalta, S. (1986). Estudi tipològic i catàleg dels trinquets valencians. Conselleria de Cultura, Educació i Ciència. València.

Zanón, F. (2016). Pilota a l'escola com a experiència de promoció de la pilota base. Desenvolupament, resultats i propostes de millora. Les escoles esportives de Pilota Valenciana. València, 9-10 de Setembre de 2016.

9. ANNEXOS

ANNEX 1. CATEGORIES ASSIGNEDES PER ESTRUCTURAR LA INFORMACIÓ EN ELS INSTRUMENTS DE RECOLLIDA DE DADES.

Informació general dels i dels docents
Edat
Gènere
Situació en el centre
Càrrec en el centre
El coneixement sobre pilota valenciana
Formació
Experiències fora del centre
Coneixement de les modalitats
Materials i instal·lacions dels centres escolars i municipis
Material del centre
Instal·lacions específiques del centre
Deficiències constructives de les instal·lacions del centre
Ús de les instal·lacions del centre
Apertura de les instal·lacions del centre a la població
Utilització de les instal·lacions del centre per a realitzar altres activitats
Instal·lacions del municipi
La pràctica de la pilota valenciana i la seua metodologia
El tractament de la pilota valenciana al centre
Raons per les quals no es tracta
Relació entre cursos i modalitats
Activitats complementàries
El projecte "Pilota a l'Escola"
Ús de les instal·lacions del municipi
El material utilitzat en les sessions
Fonts d'informació per a l'elaboració d'activitats
Reflexions sobre la pràctica d'aquest esport en l'escola

La resposta que té l'alumnat cap a les sessions
La importància que se li dóna per part dels docents
La influència de tractar la pilota valenciana a l'escola sobre la seua pràctica fora d'ella
Els elements que es treballen en les sessions

ANNEX 2. QÜESTIONARI SOBRE EL TRACTAMENT DE LA PILOTA VALENCIANA A L'ESCOLA

Presentació: Hola a totes i tots, estic realitzant el meu Treball de Fi de Màster en la Universitat de València sobre el tractament de la pilota valenciana a les escoles públiques de la Marina Alta. Per això, necessite de la col·laboració dels i les mestres d'EF de la comarca per emplenar un breu qüestionari de manera anònima i poder realitzar així aquest estudi. Com a conseqüència d'aquesta situació, em veig obligat a fer-ho de manera virtual per poder acabar el màster ja que està prohibit anar als centres per realitzar-la. Moltes gràcies per la vostra participació.

1. Edat.

- Menys de 25 ☐
- Entre 25 i 35 ☐
- Entre 35 i 50 ☐
- Més de 50 ☐

2. Gènere.

- Masculí ☐
- Femení ☐
- Altre: _____

3. Nom del centre on treballes i població.

4. Situació en el centre.

- Plaça definitiva ☐
- Vacant ☐
- Substitució ☐
- Comissió de serveis ☐

5. En quins cursos de Primària imparteixes classe aquest curs 2019-2020?

- 1 ☐
- 2 ☐
- 3 ☐
- 4 ☐
- 5 ☐
- 6 ☐

6. Càrrec en el centre.

- Equip directiu ☐
- Coordinador de cicle ☐
- Tutor ☐
- Altre càrrec: _____
- Cap càrrec ☐

7. Alguna vegada has rebut algun tipus de formació respecte de la pilota valenciana?

- No ☐
- Curs d'entrenador ☐
- CEFIRE ☐
- Cicle formatiu ☐
- Formació a la universitat ☐
- Altre: _____

8. Has tingut experiències relacionades amb la Pilota Valenciana fora de l'escola?

- Veure partides de professionals ☐
- Jugar de manera professional ☐
- Jugar de manera amateur ☐
- Altres: _____

9. Coneixes alguna modalitat?

- Escala i corda ☐
- Raspall ☐
- Frontó ☐
- Galotxa ☐
- Llargues ☐
- Altres: _____
- Cap ☐

10. El col·legi disposa de material per a jugar a pilota valenciana?

- Pilotes de badana ☐
- Didals ☐
- Guants ☐
- Altres: _____
- No ☐

11. Hi ha instal·lacions específiques de Pilota Valenciana en l'escola on treballes? (Si la resposta es No, passa a la pregunta 16).

- Trinquet/Minitrinquet ☐
- Frontó ☐
- Galotxeta ☐
- Carrer artificial ☐
- Altres: _____
- No ☐

12. Presenten deficiències constructives que afecten a la seua pràctica?

- Sí ☐

- No ☐

13. Se li dona ús a dites instal·lacions?

- Sí ☐

- No ☐

14. Penses que aquestes instal·lacions haurien d'estar obertes a la població?

- Sí ☐

- No ☐

15. S'utilitzen per a altres activitats que no siguen la pràctica de la pilota valenciana?

- Com a magatzem ☐

- Per a practicar altres esports ☐

- Com a lloc de reunió ☐

- Per a realitzar actes ☐

- Altres: _____

- No ☐

16. Durant el present curs, realitzes Pilota Valenciana en les classes d'EF? (Si la resposta es Sí, passa a la pregunta 18 i continua amb el qüestionari. Si la resposta és No, acaba en la pregunta 17).

- Sí ☐

- No ☐

17. Quines són les raons?

- No dispose de temps necessari ☐

- Altres esports són més importants ☐

- No m'agrada la pilota valenciana ☐

- En els meus cursos no apareix la pilota valenciana al currículum ☐

- No tinc prou coneixement sobre la pilota valenciana ☐

- No dispose del material suficient ☐

- No hi ha instal·lacions adients al centre ☐

- Altres: _____

18. En quins cursos de primària has donat o vas a donar pilota valenciana aquest curs i en quina modalitat?

	<i>Escala i corda</i>	<i>Raspall</i>	<i>Frontó</i>	<i>Galotxa</i>	<i>Llargues</i>	<i>Altres</i>
<i>1er</i>	☐	☐	☐	☐	☐	☐
<i>2n</i>	☐	☐	☐	☐	☐	☐
<i>3er</i>	☐	☐	☐	☐	☐	☐
<i>4t</i>	☐	☐	☐	☐	☐	☐
<i>5é</i>	☐	☐	☐	☐	☐	☐
<i>6é</i>	☐	☐	☐	☐	☐	☐

19. Realitzes activitats complementàries de pilota valenciana amb l'alumnat?

- Tornejos ☐

- Excursions al trinquet ☐

- Excursions a museus ☐

- Participació en projectes ☐

- Altres: _____

- No ☐

20. Has participat o participes aquest any en el projecte pilota a l'escola?

- Sí ☐

- No ☐

21. El municipi disposa d'instal·lacions per a la pràctica de la pilota valenciana?

- Trinquet ☐

- Carrer artificial ☐

- Frontó ☐

- Altres: _____

- No ☐

22. Fas ús de les instal·lacions del municipi?

- Sí ☐

- No ☐

23. Quins materials utilitzes en les teues sessions de pilota valenciana?

- Cons ☐

- Pilotes de badana ☐

- Balons de foam ☐

- Globus ☐

- Banquets ☐

- Guants ☐

- Didals ☐

- Pilotes de tenis ☐

- Cercles ☐

- Porteries ☐

- Altres: _____

24. D'on obtens informació per a poder elaborar les unitats didàctiques de pilota valenciana?

- Internet ☐

- Llibres sobre pilota valenciana ☐

- Documents del centre ☐

- Formació ☐

- Coneixement propi ☐

- Altres: _____

25. Consideres que l'alumnat té una bona resposta cap a aquest esport?

4 ☐

3 ☐

2 ☐

1 ☐

(Molt bona)

(Bona)

(Regular)

(Roïna)

26. Creus que és important donar pilota valenciana a l'escola?

4 ☐

(Molt important)

3 ☐

(Important)

2 ☐

(Poc important)

1 ☐

(Gens important)

27. Consideres que la pràctica de pilota valenciana en l'escola influeix en la pràctica de l'alumnat fora d'ella?

4 ☐

(Influeix molt)

3 ☐

(Influeix)

2 ☐

(Influeix poc)

1 ☐

(No influeix gens)

28. Quins d'aquests elements penses que es treballen amb la pràctica de la pilota valenciana al centre?

Valors ☐

cultura ☐

Coordinació ☐

Capacitats físiques bàsiques ☐

Esforç ☐

Reflexes ☐

Socialització ☐

Cooperació ☐

Altres: _____

ANNEX 3. ENTREVISTA SEMI-ESTRUCTURADA

1.- Quants anys fa que treballes com a mestre d'EF? En quants centres has estat? I en la comarca de la Marina Alta?

2.- Habitualment a les teues classes dones pilota valenciana? Per què? T'agrada?

3.- En tots els centres on has estat l'has donada? Els companys que han compartit departament amb tu donaven pilota valenciana a les seues classes? Creus que estaven prou preparats?

4.- Conta'm un poc les instal·lacions que utilitzaves en cada centre on has estat per a la pràctica de la pilota valenciana.

5.- Els materials que utilitzes els proporciona el centre o el propi alumne se'ls fabrica? Quins són?

6.- Realitza actualment alguna activitat complementaria o extraescolar? ¿L'has realitzada en alguna altra escola?

7.- Has gaudit d'alguna formació pel que fa a la pilota valenciana?

- 8.- Actualment, la pilota valenciana està present en el currículum educatiu en 4t, 5é i 6é de Primària. Canviaries alguna cosa o creus que està bé tal i com està? Per què?
- 9.- Has participat aquest any en el projecte “Pilota a l’escola”? Ja havies participat anteriorment? Com ha sigut l’experiència?
- 10.- Com encares el tema de les modalitats? Quina és la que més utilitzes? Per què?
- 11.- Quins són per a tu els valors positius de la pilota valenciana en comparació a altres esports?
- 12.- Penses que aquestes sessions deurien d’impartir-se en valencià o podria impartir-se amb el castellà o alguna altra llengua? Per què?
- 13.- Com prepares les sessions? D’on obtens la informació?
- 14.- La pilota valenciana a l’escola amb una sola paraula?
- 15.- Com veus el futur de la pilota valenciana en les escoles?

ANNEX 4. LLEGENDA DE CODIS

(.) Pausa en l’explicació	(↑) Puja el to de la paraula	(↓) Baixa el to de la paraula	(aaa) Allargament de la paraula	(Riure)	(Silenci)
---------------------------	------------------------------	-------------------------------	---------------------------------	---------	-----------

ANNEX 5. ENTREVISTES REALITZADES

ENTREVISTA 1

1.- Quants anys fa que treballes com a mestre d’EF? En quants centres has estat? I en la comarca de la Marina Alta?

Aquest és el (aaa) 7é any que treballe com a mestre d’EF i he estat en (aaa) 4 escoles diferents (.) A la Marina Alta és el primer any que estic en esta comarca.

2.- Habitualment a les teues classes dones pilota valenciana? Per què? T'agrada?

Sí que la treballo, ja que trobe que és un esport igual d'important que els altres (.) També (↑) perquè estos anys enrere estava deixant-se de practicar un poc, i (aaa) en la meua opinió no pot perdre's degut a la història que té en la nostra zona i la cultura que té (.) La veritat que m'agrada molt, encara que no el practique fora de l'escola.

3.- En tots els centres on has estat l'has donada? Els companys que han compartit departament amb tu donaven pilota valenciana a les seues classes? Creus que estaven prou preparats?

No, durant els quatre primers anys no la tenia en compte, però aquests últims tres anys he començat a introduir-la en les meues classes i crec que ha sigut una bona idea i (aaa) estic molt content d'haver-ho fet (.) No, malauradament mai he compartit departament en cap mestre o mestra que la treballara en les seues sessions (.) No sé realment si estaven preparats o no (↓), però el fet de no voler-la treballar em fa suposar que no tenien interès i, per tant, tampoc tenien massa preparació (↓).

4.- Conta'm un poc les instal·lacions que utilitzaves en cada centre on has estat per a la pràctica de la pilota valenciana.

Sols l'he donada (aaa) en dos col·legis, i en els dos he utilitzat la pista de futbol per a jugar al raspall (↓), ja que ningun dels dos tenia instal·lacions de pilota.

5.- Els materials que utilitzes els proporciona el centre o el propi alumne se'ls fabrica? Quins són?

Durant estos tres anys, jo he portat les pilotes de badana i els alumnes porten el material per a elaborar els guants en classe (.) Al centre sols hi ha material general com cons o (aaa) altre tipus de pilotes d'altres esports que també (↑) es poden adaptar per a realitzar algunes activitats.

6.- Realitzes actualment alguna activitat complementaria o extraescolar? L'has realitzada en alguna altra escola?

Aquest any hem anat una vegada d'excursió al trinquet a veure'l i també a jugar (.). El primer any no ho vaig tenir en compte però (aaa) el segon (↑) vaig pensar que seria una bona idea i els alumnes s'ho passarien bé (.). Per això este any he repetit després de l'experiència de l'any passat.

7.- Has gaudit d'alguna formació pel que fa a la pilota valenciana?

(Silenci) No he rebut cap formació específica de pilota, però sí que m'he informat i he tingut interès en tenir els (aaa) coneixements necessaris per a poder impartir-la als xiquets (↓).

8.- Actualment, la pilota valenciana està present en el currículum educatiu en 4t, 5é i 6é de Primària. Canviaries alguna cosa o creus que està bé tal i com està? Per què?

Pense (↑) que en 1er, 2n i 3er també (↑) deuria tenir presència i donar-se en tota la Primària fent les adaptacions adequades a cada (aaa) curs (↓).

9.- Has participat aquest any en el projecte "Pilota a l'escola"? Ja havies participat anteriorment? Com ha sigut l'experiència?

Este (aaa) és el primer any que he pogut participar en aquesta experiència i (aaa) m'ha encantat (.). Els xiquets i xiquetes estaven molt (↑) il·lusionats al vindre un jugador professional i des del meu punt de vista (aaa) van aprendre molt i s'ha van passar genial (↑) (.). Una llàstima que sols es faja en 4t (↓), ja que la resta de cursos també volien participar i tenir una sessió així.

10.- Com encares el tema de les modalitats? Quina és la que més utilitzes? Per què?

De moment (↑) sols practique la de raspall, perquè (aaa) és la més fàcil per a començar a jugar a pilota al poder pegar més (↑) d'un bot la pilota per a poder jugar-la (↓).

11.- Quins son per a tu els valors positius de la pilota valenciana en comparació a altres esports?

(Silenci) La pilota valenciana té moltes (↑) coses positives, però una de les que m'agradaria destacar i que (aaa) intente ensenyar en les classes és que els jugadors mai (↑) fan trampes com en molts altres esports (↓), on intenten enganyar a l'àrbitre.

12.- Penses que aquestes sessions deurien d'impartir-se en valencià o podria impartir-se amb el castellà o alguna altra llengua? Per què?

Tal i com el propi nom de l'esport indica, la pilota valenciana té molts noms com els colps, la puntuació (aaa) i (aaa) moltes paraules en valencià (↑), per tant trobe que la millor forma de fer-ho és en la nostra llengua.

13.- Com prepares les sessions? D'on obtens la informació?

Com sols fa 3 anys que l'estic posant en pràctica en les meues sessions i no he gaudit de cap tipus de formació, Internet és un lloc que utilitze prou i m'ajuda per a guiar-me un poc i tindre més idees per a fer jocs i activitats de pilota (.). Hi ha alguns blogs molt (↑) interessants i també gràcies a la pàgina web de la federació o el diari digital de (aaa) "PilotaViu" (↓) crec que s'anomenava, puc trobar molts recursos atractius (↓).

14.- Com veus el futur de la pilota valenciana en les escoles?

Pense que s'ha donat un pas endavant en este esport i que (aaa) si tot va bé (↑) i els òrgans pertinents fan bé la seua feina (silenci), pot acabar sent un dels esports més practicats en les escoles d'ací.

15.- La pilota valenciana a l'escola amb una sola paraula?

Uf, (riure) això (aaa) és un poc difícil però (aaa) tal volta diria que progressió (↑).

ENTREVISTA 2

1.- Quants anys fa que treballes com a mestre d'EF? En quants centres has estat? I en la comarca de la Marina Alta?

Ja fa (aaa) 15 anys que treballe com a mestre d'EF i he passat per 6 escoles (.). Ací en la Marina Alta porte treballant 10 (↑) anys en la mateixa escola.

2.- Habitualment a les teues classes dones pilota valenciana? Per què? T'agrada?

Sí (↑), si que la done perquè (aaa) a part de què actualment el currículum educatiu ens ho diu (↓), sempre m'ha agradat molt i pense que és un esport que té molts beneficis per als alumnes, tant enfocant-lo cap a allò esportiu com en els (aaa) valors (↑) que proporciona.

3.- En tots els centres on has estat l'has donada? Els companys que han compartit departament amb tu donaven pilota valenciana a les seues classes? Creus que estaven prou preparats?

No (↓), al principi no ho contemplava però quan vaig agafar un poc (aaa) d'experiència laboral que va coincidir amb l'arribada fa 10 anys a aquesta escola, vaig començar a posar-la en les unitats didàctiques (.). Els companys (aaa) ha hagut alguns que sí que s'han interessat i han volgut posar-ho en pràctica, però (aaa) altres preferien realitzar un altre tipus de sessions (.). Pareix ser que no els cridava l'atenció o no ho veien adequat.

4.- Conta'm un poc les instal·lacions que utilitzaves en cada centre on has estat per a la pràctica de la pilota valenciana.

En aquest col·legi la porte a terme al pati a la pista de futbol, més que res perquè és una superfície plana i es pot jugar bé (.). Però també alguns dies anem al poliesportiu del poble que està prop de l'escola on hi ha un frontó gran i (aaa) fem les sessions allí (↓).

5.- Els materials que utilitzes els proporciona el centre o el propi alumne se'ls fabrica? Quins són?

El centre té algunes pilotes per a poder jugar, però (aaa) els alumnes porten de casa material per a confeccionar el guant amb el que podran jugar sempre (.). Encara que jo

(↑) també duc sempre algunes cartes, esparadrap o *tesamoll* (↓) per si és necessari deixar-lo a alguns alumnes.

6.- Realitzes actualment alguna activitat complementaria o extraescolar? L'has realitzada en alguna altra escola?

Actualment (aaa) allò que fem fora de l'escola és com t'he comentat antes, anar al poliesportiu a fer les sessions allí (.). Als xiquets i xiquetes els agrada molt el fet d'eixir a un lloc així i crec que s'ho prenen més en serio i tenen més (aaa) il·lusió (↑).

7.- Has gaudit d'alguna formació pel que fa a la pilota valenciana?

Fa uns anys em vaig traure el curset d'entrenador de pilota, ja que va començar (↑) a agradar-me el fet d'ensenyar aquest esport i (aaa) vaig aprofitar per si es presentava l'opció d'entrenar al mateix temps que em (aaa) formava (↓) per a millorar les meues classes.

8.- Actualment, la pilota valenciana està present en el currículum educatiu en 4t, 5é i 6é de Primària. Canviaries alguna cosa o creus que està be tal i com està? Per què?

Sí (↑) que canviaria, perquè (aaa) en la meua opinió si està (↑) en 4t, 5é i 6é també podria estar en 1er, 2n i 3er (↓) (.). Per tant, la incorporaria a tots els cursos de Primària.

9.- Has participat aquest any en el projecte "Pilota a l'escola"? Ja havies participat anteriorment? Com ha sigut l'experiència?

Sí (↑), ja fa trobe que uns 3 anys que porte participant en aquest projecte, ja que em sembla genial (↑) que els professionals vinguen i els xiquets disfruten de l'experiència (.). L'experiència ha sigut molt (↑) bona, ja que els jugadors professionals (↓) realitzen una molt bona labor, els ensenyen i els motiven per a seguir jugant a pilota valenciana (.). Sempre (aaa), la classe de després d'haver fet esta sessió els pregunte a la classe i la gran majoria té bones paraules cap a (aaa) aquesta iniciativa (.). I per això decidisc tornar a participar el pròxim any.

10.- Com encares el tema de les modalitats? Quina és la que més utilitzes? Per què?

El raspall es pràcticament (↑) la modalitat que fem servir, ja que (aaa) els resulta més fàcil, però a vegades quan anem al frontó del poliesportiu alguns intenten jugar amb un bot o a l'aire (↑) a la modalitat de frontó.

11.- Quins son per a tu els valors positius de la pilota valenciana en comparació a altres esports?

Molts (↑) (.) La pilota valenciana té molts (aaa) valors que es treballen directa (↑) i indirectament (↓), com és el cas de ser sincer si la pilota t'ha pegat als peus (aaa) o si l'has tocà dos voltes. També la història i la cultura que té (aaa).

12.- Penses que aquestes sessions deurien d'impartir-se en valencià o podria impartir-se amb el castellà o alguna altra llengua? Per què?

Jo pense que el valencià és la llengua (aaa) idònia (↑) per a donar una bona (↑) classe d'EF i que els mestres deurien fer un esforç, encara que si no s'utilitza en tot moment, el vocabulari és específic de la llengua valenciana i (aaa), indirectament s'ha d'utilitzar el valencià (↑).

13.- Com prepares les sessions? D'on obtens la informació?

En tots estos anys que porte donant-la (aaa), alomillor al principi sí que consultava algun llibre sobre pilota valenciana, però amb el temps (↓) he anat aprenent i reinventant-me (.) Vull dir, que amb l'experiència de treballar-la i gràcies al curs d'entrenador he anat (aaa) nodrint-me i adquirint un cert coneixement que em facilita fer activitats o jocs (↑).

14.- Com veus el futur de la pilota valenciana en les escoles?

De cara al futur (aaa) veig la pilota valenciana amb molta (↑) més repercussió a les escoles de la que ho ha tingut fins ara (.) Encara que actualment està fent-se un gran (↑) esforç per part d'alguns mestres i de la federació (↓), jo crec que encara queda camí per recórrer i cada vegada més els xiquets i xiquetes s'interessaran més.

15.- La pilota valenciana a l'escola amb una sola paraula?

Amb una paraula (↑)? (Silenci) No ho se ara (↓) però (aaa) podria dir-te que és tradició (↑) i futur.

ENTREVISTA 3

1.- Quants anys fa que treballes com a mestre d'EF? En quants centres has estat? I en la comarca de la Marina Alta?

Farà uns (aaa) (silenci) 12 anys que treballe com a mestra d'EF i els primers anys he rodat més per diferents escoles, crec que he passat per un total de 8 (↑) (.). A la Marina Alta porte treballant (aaa) dos anys en la mateixa escola i estic molt (↑) a gust.

2.- Habitualment a les teues classes dones pilota valenciana? Per què? T'agrada?

No solc treballar molt la pilota valenciana però (aaa) des de farà 4 anys, almenys unes tres sessions a l'any si que les dedique a que els alumnes coneguen este esport i que el practiquen (.). Més que res perquè als cursos que tinc jo assignats sí (↑) que ho estableix el currículum educatiu, perquè els xiquets s'ho solen passar prou bé i perquè es treballen moltes parts del cos (↓) (.). Però si sóc sincera no és un dels esports que més m'agraden, ja que altres com el bàsquet, l'atletisme, el bàdminton o l'handbol em criden un poc més l'atenció (↓).

3.- En tots els centres on has estat l'has donada? Els companys que han compartit departament amb tu donaven pilota valenciana a les seues classes? Creus que estaven prou preparats?

No, sols en les últimes dos escoles que he estat, i vaig començar a donar-la gràcies (↑) a que un company d'EF em va animar a provar-ho (.). No tots els companys la donaven, de fet la primera volta que vaig veure que un mestre la donava en l'escola on treballava, va ser fa 4 anys i va ser el que em va animar (.). Aquest mestre sí (↑) que ho estava, si no recorde mal assistia a algun curs de formació al (aaa) CEFIRE i s'interessava molt per aprendre noves maneres de treballar-la en classe.

4.- Conta'm un poc les instal·lacions que utilitzaves en cada centre on has estat per a la pràctica de la pilota valenciana.

En els dos centres ens col·loquem al pati on hi ha una gran esplanada i aixina la pilota pot botar i colpejar-se bé (.). No teníem cap recinte especial per a jugar.

5.- Els materials que utilitzes els proporciona el centre o el propi alumne se'ls fabrica? Quins són?

En aquesta (↑) escola el centre té una pilota de pilota valenciana per a quan fem alguna partida i els xiquets se la van turnant durant les activitats, i (aaa) la resta sol jugar en pilotes xicotetes de goma-espuma per a no fer-se mal (.). Per a fer el guant els passe un full on explica els materials i (↑) el procediment per a fer-lo i se'l fan en casa, aixina (↓) ja el porten fet i no perdem eixe temps en classe.

6.- Realitzes actualment alguna activitat complementaria o extraescolar? L'has realitzada en alguna altra escola?

No (↓), de moment no he realitzat cap activitat a part de les activitats que prepare per a les (aaa) 3 o 4 sessions de classe.

7.- Has gaudit d'alguna formació pel que fa a la pilota valenciana?

No, però (aaa) no ho descarte per a poder seguir aprenent i millorant la meua docència.

8.- Actualment, la pilota valenciana està present en el currículum educatiu en 4t, 5é i 6é de Primària. Canviaries alguna cosa o creus que està bé tal i com està? Per què?

(Silenci) Mai m'havia apartat a pensar-ho però pense que (aaa) està bé com està, perquè és (↑) un esport una mica complicat al tindre que pegar-li amb la mà a una pilota i els xiquets més xicotets no estan encara massa (aaa) preparats.

9.- Has participat aquest any en el projecte "Pilota a l'escola"? Ja havies participat anteriorment? Com ha sigut l'experiència?

No he participat mai, però m'informaré millor sobre (aaa) aquest projecte i potser (↑) l'any que ve m'apunte i ho prove.

10.- Com encares el tema de les modalitats? Quina és la que més utilitzes? Per què?

Sols practiquem el raspall perquè les altres les considere massa difícils (↑), encara que alguna vegada sí que els he explicat que es pot jugar per l'aire també (↓).

11.- Quins son per a tu els valors positius de la pilota valenciana en comparació a altres esports?

Crec que el fet que siga propi de la Comunitat Valenciana i porte molts anys jugant-se en esta zona el fa únic (↑) dels altres, que es juguen d'igual manera en tots els llocs (.) Però els valors són pareguts a la resta, treball en equip, mobilitat, sociabilitat (↓) ...

12.- Penses que aquestes sessions deurien d'impartir-se en valencià o podria impartir-se amb el castellà o alguna altra llengua? Per què?

La llengua crec que no és el més important, a vegades és millor (aaa) que els alumnes t'entenguen i capten (↑) allò que els expliques, encara que (aaa) hi ha algunes paraules que s'utilitzen en la pilota valenciana que no tenen traducció. Però en este sentit, tal vegada el valencià siga la millor opció.

13.- Com prepares les sessions? D'on obtens la informació?

Els jocs que faig en els alumnes els solc buscar per Internet i agafe algunes idees que la veritat que ajuden quan no tens massa formació i no coneixes al 100% la pilota valenciana com en el meu cas (↓).

14.- Com veus el futur de la pilota valenciana en les escoles?

Jo pense que (aaa) la pilota està tinguent ara més importància en les escoles que temps enrere i (aaa) si tot segueix aixina, diria que es podria mantindre i inclús (↑) tenir una major repercussió els pròxims anys.

15.- La pilota valenciana a l'escola amb una sola paraula?

(Silenci) Esport.